

VÄRSKE RÕHK

number 46 / suvi 2016

RAUNO ALLIKSAAR / ELEEN ÄNILANE / PIRET KARRO / JUNOT DÍAZ

Intervjuu SILVIA URGASEGA

SVETA GRIGORJEVA BILLENEEVEST / IIRIS VIIRPALU MAARJA PÄRTNAST

Illustratsioonid TOOM TRAGEL / Fotod ANNA TAMM

KRISTEL BIRGIT POTSEPP

*

noh
see et ma olen noor
annab mulle privileegi
uluda ja vinguda
olla
14 aastat vanema mehe
lohutuse
ja lolita
saada mentaalset reipi
sest oled jälle
sitane ja määrdunud
sõltuvuses
ta tarkusest
kogemusest
ja kõigest muust
mida sul veel ei ole
tundes
et tema ongi see
mida otsid
see puudulik 14 aastat
mida toorena vaja oleks et
ellu jääda

rõve kiusatus
klammerduda
kujutada ette
et mina olengi see muusa
keda kunstnik vajab
sest peale seksi
ütleb sulle siiralt
kui palju sa teda inspireerid
ja siiralt
teesklemata kutsikasilmadega
sa usud teda
ja mulle tundub
et mina olengi
tarkade inimeste kepimeka
vabatahtlik lolita
surematu julia
kes lõpetab lootmise alles siis
kui olen lõpuks nii vana
et ühtegi romeot pole enam alles

masstoodang

ma tahan olla elus olemise tunne
ilma teiste inimesteta
ma ei taha haletsust uhkust pettumust armastust
ma tahan olla elus
ilma hingamata ainet vahetamata biomolekulideta
ma ei taha
et peale õnnetust
mu enda aju mulle kaasa tunneks
mind haletseks
mind sertraliinist tühjaks pumpaks
ma ei taha
armastusega kaasnevaid tuumaplahvatusi mu enda ajus
ma ei taha
et keegi peaks mulle enda armastust kehasse siirdama
ma ei taha olla mingi heategevusettevõte
võtta teiste armastust vastu
ja anda enda kehast ja vaimust kõik tagasi
olla lõksus inimkehas
sõltuda sellest mida 12 aastat gümnaasiumis kohustuslikuna õppisin
ning liiga palju teada sain
sest ma ei taha teada et
armastuse üledoos
põhjustab skisofreeniat
ning et armastus
mida pidasin imeks
on tehiskult toodetav massimood

*

kohv, tee, siider ja suhted
on faking *pussy*'dele
hommikusöögiks vaatan
kuidas eelmise õhtu jääknäht
kiiruga pükse jalga toppides välja hiilib ja
rüüpan kõrvale
klaasitäie viimaseid allesjäänud tundeid
lõunaks olen avanud
rohkem pudeleid
kui anu saagim
oma kõige šampavannisemal ööl ja
õhtuks olen alla kulistanud rohkem valu
kui edith piafi kätesse eales mahuks

eelmises elus olin ilmselt piinatud kirjanik
keda elupäevade lõpuni
saatsid absindi-*shot*'id pisaratega

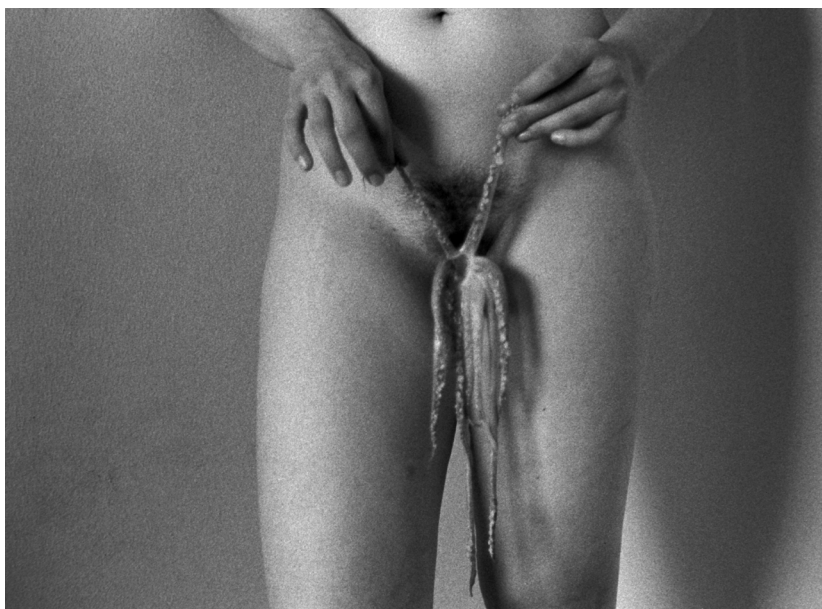

*

mul pole õrna aimugi
kuidas elamine käib
olen valguslembene nahkhiir
introverdist konservrääm

*

antidepressandid
vein
ja surm
viimase poole me ju võitlemegi
eks
veganid sportlased karsklased jne
katsuge ainult
mulle vastu vaielda
te ei saa sest
ma jõuan teist ette ja
mina võidan
sest vaadake
armsad eluentusiastid
kes viimasena naerab
saab kortsud ja radikuliidi

*

kunagi küsiti et
kelleks saada tahan
vastasin
printsessiks
no siis kasvasin lihtsalt suuremaks
siis mõtlesin et
tahaks stjuardessiks saada
muidugi sain aru et
olen selle jaoks liiga paks
hilisema elu
veetsin sooviga näitlejaks saada
a kel seda annet ikka antud on
nüüd aga
olen targem ja laiema silmaringiga
tean
mida eluks vaja läheb
et kuhugi jõuda
aitäh õpetajad
aitäh ajakirjandus
aitäh muidusööjad
aitäh ekre ja varro
aitäh jaak ja vennad helmed
ja muidugi
ärgem unustagem
aitäh ühiskond
kniks!
kui nüüd küsitakse
kelleks saada tahan
vastan
meheks

RAUNO ALLIKSAAR

МЕДВЕДЬ ОН МЁДБРАТ

Telefon helises ning ma ärkasin seepäale võpatades. Ei, ei, ei, ei, mitte vabal päeval, mõtlesin, ent ometi – eks ametikohustustest tingituna – ei jäänud mul üle muud kui reageerida. Heitsin pilgu seinakellale, see näitas pool üksteist. Nojah, olgu päälegi, võinuks minna palju halvemini. Olin halvasti maganud, pää huugas ning silmad ei tahtnud kuidagi valgusega harjuda. Võtsin telefoni vastu. Torust kostis veidrat mõminat, sekka matsutamist ning justkui kusagilt taamalt tulevat jutukõma. Мёдбрат. Raisk. Jälle. Viskasin telefoni öökapile, aga muidugi kukkus see maha, pudenes laiali ja ma pidin juppe voodi ääre alt kokku otsima. Imestan, et see aparaat mul veel üldse töötab, arvestades kui mitu korda olen ma seda põrandale laiali visanud. Tõusin üles ning jäin hetkeks voodiveerele istuma. Pää huugas. Olin poole ööni lugenud. Õigupoolest üht ja sama raamatut, aga see meeldis mulle nii väga, et niipää kui viimase leheküljega lõpetasin, alustasin uuesti. Ja siis veel korra. Õnneks polnud see kuigi paks raamat, uneajast oli röövinud aga korraliku tüki. Naiivselt olin lootnud, et saan ehk rahus magada just nõnda kaua, kui ise tahan, ning ei pea hommikul ega lõunal ega ehk isegi pärastlõunal kliinikusse minema. Nii palju siis sellest. Мёдбратiga ei olnud nalja, seda ei saanud niisama jätta. Tõusin püsti ning püüdsin põrandalt hunnikust enam-vähem viisakaid riideid leida. Leidsin püksid ning neid jalga tõmmates oleks äärepeält ümber kukkunud. Leidsin särgi, ent seda kinni nõõpides tulid kaks nõõpi eest. Vandusin üsnagi valjuhäälselt ning tormasin riidekapi juurde, et uut otsida. Ühe isegi leidsin, kuid aega selle triikimiseks enam polnud. Käib küll, mõtlesin, lõppeks, mida neil kliinikus rohkem vaja on, mind või mu särki? Ajasin esikus mantli selga ning tõmbasin kiiruga kingad jalga, seejuures täheldasin aga, et mu vasakus sokis oli üsnagi suur auk. Mis sääb ikka, mõtlesin, keegi ei näe seda ju nii-kuinii. Kõigi eelduste kohaselt ei pea ma kingi jalast võtma.

Juba selleks hetkeks, kui olin majauksest tänavale astunud, olin aru saanud, et auguga sokk polnud siiski hää möte. Mingi konarus kinga sees

hõõrus nagu põrguline, aga oli juba liiga hilja midagi ette võtta. Vaatasin kella, kümne pärast üksteist. Vaimustav, trammini on kolmveerand tundi, ei ole aega. Silmapiiril polnud ka ainsatki taksot ning tellimine ja ootamine võtnuks vähemalt kakskümmend viis minutit. Ohkasin ning asusin pooljooksusammul kliiniku poole tee. Viisteist minutit, kui ma just auto alla ei jää. Trammiga saanuks umbes kaheksa minutiga, aga kui trammi ei ole, siis trammi ei ole. Inimesed, kellest möödusin, võisid mind vaadata kui hullumeelset. Algul mõtlesin, et ehk peaks kõigile, kelle pilku endal tabasin, pomisema, et mul on kiire, aga lõpuks jõudsin järeldusele, et tõenäoliselt ei teeks see muljet kuigi palju paremaks. Lõppeks pidid mõistlikud inimesed ju niisamagi aru saama, et on kiire, selle kordamine aga võinuks just hoopis nõdrameelsust kinnitada. Nood teised inimesed ei saanud niikuinii millestki aru.

Kiirustades ei pannud seda tähelegi, ent kui lõpuks kliiniku juurde jõudsin, tundsin taas kinga hõõrumist. Polnud aga midagi parata, ise pidin seda risti – või siis kinga – kandma. Kes tegi? Ise tegin! Ammu olnuks tegelikult aeg uued kingad osta, lisaks sellele, et vanad aeg-ajalt hõõrusid, olid nad ka välimuselt üsna räsitud. Mitte kõige soliidsemad jalavarjud, aga õnneks polnud mul vaja käia kusagil, kus soliidseid jalavarje oleks nõutud. Olin vaevu jõudnud lasta uksel enda järel kinni vajuda, kui registratuuritädike minu juurde tormas ning erutunud häälel ja kätega omajagu vehkides mulle seletama hakkas, et mingi peletis laamendas kõigepäält rohukappides ning nüüd istub minu kabinetis ja nõuab, et saaks minuga rääkida. Ohkasin. Kõik oli samamoodi nagu tavaliselt, ainult et senini olid мѣдбрати nõudmised iga korraga aina jaburamaks muutunud. Algul mett, siis ravimeid, siis juba raha, pudel šampust, Rolexi käekella ja nõnda edasi. Ei kujutanudki ette, mida sel korral.

Keegi ei teadnud, kust мѣдбрат oli välja ilmunud või kes (või mis) ta selline üldse ülepää oli. Fakt oli aga see, et aeg-ajalt, ehkki täiesti ennustamatult „külastas” ta meie kliinikut ja laamendas sääli, häirides nõnda nii kollektiivi kui patsientide elu. Ta ei teinud kunagi kellelegi liiga, ainult inventarile, ent tarbetu tüütus oli ta igatahes ning tal oli omadus inimesi hirmutada – nii läheb, kui oled karu. Seni olime tema soovid täitnud, misjärel ta harilikult kadus ja seda nii kiiresti ja ootamatult, otsekui haihtunuks ta kohapääl õhku. Paraku olin aga mina ainus, kellega ta oli nõus läbirääkimisi pidama.

Sammusin oma kabineti poole. Ehkki koridor oli rahvast täis, nii arste-õdesid kui patsiente, valitses haudvaikus. Keegi ei lausunud sõnagi.

Õigupoolest tundus suisa, et keegi isegi ei hinganud. Mõned noogutasid mulle, kui neist möödusin, küllap julgustuseks (vähemasti nii tahaks ma mõelda), mõned aga vangutasid pead ning nende silmis peegeldus hirm ja lootusetus. Igatahes ei jätnud мѣдѣпар ja see, et ma talle vastu astuma pidin, mitte kedagi külmaks.

Jõudsin kabineti ukseni, läbi ukse oli kuulda mõminat ja matsutamist. Koputasin. Kostus urahtus ning seejärel ütles kergelt kärisev bassihääli „palun”. Vajutasin uksele alla ja püüdsin ust avada, ent see osutas ootamatut vastupanu. Nügisin ust õlaga ning sain õige pää aru, mis nimelt takistuseks on. Pärast mõningasi jõu- ja ilunumbreid pressisin end siiski ukse vahelt kabinetti ning nägin, et terve põrand oli ühtlaselt tablettidega kaetud. Ühes nurgas kõrgus pääaegu laeni virn tühje tabletipurke. Karu istus mu toolis kirjutuslaua taga, käpad rinnal risti ning vaatas ainiti minu poole. „Ma pidin kõik lahti tegema, et näha, kas mõnes mett on,” lausus ta. „Aga mitte üheski ei olnud.” Ohkasin. Hää hulk raha tuleb jälle korstnasse kirjutada. Vastasin: „Rohupurkides ei ole mett. Mesi on töötajate puhkeruumis, riitulil, suhkrukoosi kõrval. Sa ju tead seda ometigi.” Мѣдѣпар matsutas suud ning pühkis seda siis oma karvase käpaga. „Enam ei ole,” ütles ta rahulolevalt.

Võtsin istet ühel oranžidest tablettidest moodustunud kuhjal ning küsisin мѣдѣпарilt, et mida ta õigupoolest seekord tahab. Ta mõmises veidi aega, püüdis veel ühest meepurgist viimast pera kätte saada ning sõnas seejärel: „Sinu hinge, doktor Faustus.” Olin kergelt pahviks löödud ning kokutades palusin tal korrata, mida ta just öelnud oli. „Sinu hinge,” vastas ta tooniga, mis andis mõista, nagu oleks olnud palutu kõige iseenesest-mõistetavam asi kogu ilmas. „Sul pole seda niikuinii vaja.” Ärritusin. Tundsin, kuidas vererõhk tõuseb ja pää hakkab ringi käima. Kogusin end hetkeks ning ütlesin siis pisut kõrgendatud häälel, et säärane ettepanek on absoluutselt kohatu, rumal ning et päälegi ei usu ma hinge olemasolusse. „Nojah,” vastas мѣдѣпар. „Aga mina ju usun ja see on ainus, mis loeb.” Seejärel avas ta oma kohmakate käppadega kirjutuslaua sahtli ning võttis säält välja lehe valget paberit, millele seejärel otse mu jahmunud pilgu all ilmus hulk tihedat teksti. „Näed, me saame lepingu kohe allkirjastada. Mina saan sinu hinge ja vastutasuks jätan teie kliiniku rahule ning kõik operatsioonid, mida sa järgneva kahekümne nelja aasta jooksul läbi viid, õnnestuvad suurepäraselt ning patsiendid paranevad, isegi kui nad ennist ravimatult haiged olid. Lepingu lõppemisel on võimalik seda veel kahekümne nelja aasta jagu pikendada, ehkki ma ei usu, et sa nii vanaks elad.

Peaksid sa otsustama seda mitte pikendada, siis tulen ma kahekümne nelja aasta pärast tagasi ning viin su hinge, ee, kusagile, kus see peab terve igaviku taluma igavesi piinu ilma igasuguse võimaluseta säält pääseda. Kas ei kõla nagu suurepärane tehing?” Silmitsesin мѣдбпарі hämmeldunult, just täpselt nõnda nagu siis, kui öeldakse, et oleks just nagu puuga pähe saanud. Tema vaatas mind ootava pilguga, sulepää minu poole sirutatud käpas. „Noh, kuidas siis jääb?” küsis ta lootusrikkalt. Ma jõllitasin teda endiselt tühja pilguga. Seejärel avasin suu: „Alustuseks, ma just ütlesin, et ma ei usu hinge olemasolusse, mistap kogu see mäng, mida sa siin mängida üritad, on minu jaoks lihtsalt hunnik jama. Teiseks – ma olen psühholoog, ma ei tee operatsioone. Mitte ükski täiemõistustlik kirurg ei lubaks mind skalpelliga isegi patsiendi lähedale, sest isegi parima tahtmise juures ei oskaks ma operatsioonil teha mitte midagi, mis patsiendile kahju ei teeks. Seega on su pakkumine ühest küljest täiesti sisutühi ja teiseks on see, mida sa mulle hinge eest vastutasuks pakud, minu jaoks absoluutselt kasutu. See on täielik ogarus ning ma ei viitsi seda isegi rohkem arutada, sest see ei vii mitte kuhugi.”

Мѣдбпар istus toolis edasi, kiigutas end veidi küljelt-küljele, võttis seejärel lauale pandud lepingu ning pani selle tagasi sahtlisse. „Olgu päälegi,” ütles ta. „Jäägu siis nii. Aga tea, et mina usun, et hing on olemas ja see on ainus, mis loeb. Sa võid mind kangekaelseks nimetada, aga sellest ei muutu midagi. Sinu arvamus ei ole keegi kunagi küsinud, seega ei sõltu sellest vähimatki.” Ta ajas end toolilt püsti, kahlas läbi põrandat katva tabletikihi minuni, kummardus mu kohale ning lausus sosinal: „Aga ma teinuks sinust kõigi aegade kõige ägedama kirurgi. Kahju, et sa selle võimaluse nüüd käest lasid. Aga kui sa peaksid ümber mõtlema, eks võta siis ühendust.” Ust avades pööras ta veel korra ringi ja ütles: „Noh, järgmise korrani siis. Nägemist.” Läinud ta oligi. Mina istusin endistviisi oranžide tablettide kuhja otsas. Veidi mõtisklenud, tõusin ning läksin kabinetist välja. Koridoris käis sagimine nagu tavaliselt, mitte midagi poleks otsekui juhtunudki. Seisin tummalt ja täielikus hämmelduses. Pääarst, kes oli otsekui eikusagilt välja ilmunud, tuli minu juurde ja küsis, kas minuga on kõik korras. Ma ütlesin talle ausalt, et ma ei ole selles üldse kindel, aga lubasin, et ma mõtlen selle pääle. „Mine koju,” ühmas ta mulle ning vangutas pääd. Noogutasin ning läksin oma teed, saamatagi õigupoolest aru, mis äsja oli toimunud. Ootasin parasjagu peatuses trammi, kui mu telefon helises. Köhklevalt võtsin toru. „Halloo?” – „Kas Johann Faustus kuuleb?” – „Jah.” – „Helistan teile kliinikumist. Te ei tulnud tänaseks

kokkulepitud vastuvõtule. On teiega kõik korras? Kas te sooviksite uue vastuvõtuaja määrata?”

Vaikisin. Ohkasin. Panin käe taskusse ja pigistasin rusikasse. Võtsin selle taskust välja ja avasin peo. Sääl oli väike lind, kes kurjalt sädistades lendu tõusis. Telefonist kostis aga veel vaid matsutamist ja mõminat.

AUGUSTO KITSCHBERG

Augusto Kitschberg oli lapsest saati üks kummaline, kummaline kuju olnud. Tõsi, üks oma osa selles kõiges oli tema vanematel, kes talle üldse säärase nime olid pannud. On oluline märkida, et sellel polnud seejuures mitte vähimatki pistmist kirjanik August Kitzbergiga. Oh ei, otse vastupidi, Augusto vanemad olid küll „Libahunti” lugenud, ent tõenäoliselt ei olnud nad sellest aru saanud. Igatahes oli tõsiasi, et ei Augusto emale ega isale ei olnud see kirjatöö meeldinud ning seetõttu polnud nad Kitzbergi loominguist mitte ridagi rohkem lugenud ning olid mõlemad jäänud arusaama juurde, et kirjanik ei osanud kirjutada ning kõik, mis ta kirja pani, on tegelikult jama ega väärigi lugemist. Ometi andsid nad oma pojale sellise nime. Hääkene küll, perekonnanimega ei olnud midagi parata, see juba kord sattus olevat säärane nagu oli, aga eesnimi ... Tegelikult meeldis Augusto isale hirmsasti üks väikest kasvu Ladina-Ameerika diktaator. Augusto isa oli muidu suur demokraat, aga kui Pinochet oma bandega demokraatlikult valitud Salvador Allende kukutas, siis arvas ta, et üks Allende oligi üks kommunist, mistap ei ole toimunu üldse nii hull. Ja et Pinocheti selja taga seisis USA, mida ta samuti väga armastas, siis arvaski ta, et tegelikult on päris hästi. Nõnda panigi ta Augusto ema protestidest hoolimata oma lapsele säärase nime.

Juba varasest noorusest olid Augustot huvitanud kaks asja – kirjanud ja poliitika. See on päris loogiline, kui sul sellise saamislooga nimi on. Poliitikas jäi tema suurimaks saavutuseks valimaskäimine, sest iga kord, kui ta kusagil poliitika kohta sõna võttis, kippus ta oma monoloogi lõpetama lausega „Muide, ma usun, et Nepal tuleks hävitada.” Mitte keegi ei mõistnud, miks peaks Nepalit hävitama ning õigupoolest ei osanud ka Augusto seda kunagi selgitada, ent tahes-tahtmata see lause tal üle huulte tuli. Sellega teenis ta juba kooliajal paraja veidriku maine. Augustol polnud

tegelikult Nepali vastu mitte midagi, aga ta ei suutnud end kontrollida. Valimas käies valis ta alati konservatiive, sest tema arvates olid nemad lihtsale inimesele kõige lähemal, seejuures polnud ta ise aga sugugi alati kuigi konservatiivse meelelaadiga. Õigupoolest oli Augusto üsnagi vabameelne, aga kuna talle oli alati meeldinud idee poliitikuist kui tavainimesele mõistetavaist inimestest, siis jätsid konservatiivid talle kõige sügavama mulje.

Kirjandust armastas Augusto kirglikult, ent oma nime tõttu oli tal alati siiski ka teatud tõrge olnud. Nii näiteks polnud Augusto kunagi eriti midagi kirjutanud. Ega ta julgenudki, seda kartuses, et teda hakatakse kohe August Kitzbergiga võrdlema, sest noh, see nimi ... Tõtt-öelda polnud Augusto ka kuigi palju lugenud, ent kui temalt seda küsiti, väitis ta end kirjandust – ja iseäranis ilukirjandust – meeletult armastavat. Tõsi, luule talle eriti ei meeldinud. Ta väitis, et ei saa sellest aru. Salamisi ta muidugi ahmis luulekogusid lugeda, aga avalikult ei sõandanud seda tunnistada. Noh, et ehk on liiga pretensioonikas väita, et sa k õ i g e g a kursis oled.

Kuigi ta mõlemat armastas, olid poliitika ja kirjandus Augusto jaoks kaks erinevat maailma, mis tema arvates isegi servapidi kokku ei puutunud. Ühel päeval luges ta ajalehest uudist, et surnud on keegi härra nimega Lennart Meri, kirjanik ja Eesti Vabariigi president. Sellest päevast alates polnud Augusto maailm enam endine ning ta pidi otsustama, mida oma eluga nüüd pääle hakata.

Aga maailm pöörles ikka endistviisi ja Augusto oli vaid üks kummalise nimega tüüp.

KUIDAS MA ANDREIGA VIINA JÕIN

„Nu, davaj, nalevaj,” alustas Andrei. Ta oli mulle eile helistanud ning täna-seks viina võtma kutsunud. Mina muidugi läksin nagu tavaliselt, kui Andrei kutsus. Tont seda teab, miks. Igatahes istusime tema elutoas, nagu ta seda armastas nimetada, ehkki tegemist oli pigem suure köögiga, kust pääses ühte pisikesse tuppa, mida Andrei magamistoana kasutas. Muidugi oli tegemist väikese ühetoalise korteriga, ent „avatud köögiga elutuba pluss magamistuba” kõlab oluliselt soliidsemalt kui „köök pluss üks tuba”. Andreigi tahtis mõjuda soliidsemalt, kui ta tegelikult oli. Selle nimel pingutas ta palju. Ta käis küll kaltsupoest ostetud riietes, ent valis

kaltsukas alati nende tootjate riideid, mille nimi kõlas veidi „brändilikult”, ta elas muidu üsna vaeselt, ent ostis alati selliseid makarone, mille nimi kõlas võimalikult itaaliapäraselt, ehkki sageli oligi nende ainus hää oma-
dus kõlav nimi ning tegelikkuses kleepusid need keetes kokku või lagunesid ära.

Ja muidugi viin. Viin talle meeldis, viin oli tema jaoks väga oluline ja viin pidi olema muidugi õige. Õige viin tähendas muidugi Vene viina (aga hädapärast ka Eesti oma) ja võimalikult soliidselt sildiga pudelit. Minu meelest maitseid kõik viinad ühtmoodi, ent kui Andreile seda öelda, sai ta harilikult pahaseks ning hakkas seletama sellest, kuidas mõni viin võib joomise asemel vaid viinasokkide tegemiseks ning kuidas mõni viin ei võlba isegi selleks. Viin oli Andrei jaoks püha ning viinavõtt pääaegu rituaalne tegevus. Seejuures oli tal alati midagi rääkida, sageli viinast, aga sagedamini kõigest muust, kuigi juhtus sedagi, et ta ringiga taas viina juurde tagasi jõudis.

Igatahes oli Andrei mind taas viina võtma kutsunud, nagu mõnikord ikka juhtus ja mina olin jällegi läinud, ehkki mulle ei meeldinud ei viina võtta ega Andrei monolooge kuulata. Aga monoloogid olid tal pikad.

„Ega viinavõtt ole naisevõtt,” ütles Andrei kord. „Naisega lähed tülli, lepid ära, või noh, ei lepi, leiad uue. Aga kui viinaga tülli lähed, no bljad, siis on elu läbi, ma ütlen, siis on elu läbi. Viinaga tülli lähed, siis on vsjoo, võid kohe surnuaiale kobida. Viin on ainult üks, uut juba ei leia.” Ei olnud üllatav, et Andrei oli elupõline poissmees. Õigupoolest oli ta praeguseks juba sellises vanuses, et võinuks teda vaikselt ka juba vanapoisiks nimetama hakata. „Ega viinavõtt pole naisevõtt, naisega lähed tülli, lepid ära ... Ja no eks viin ole ikka palju odavam ka. Naine, vaata, see võtab kõik raha ära ja viina ka juua ei luba, no ja kui lubab, siis võtab ju kõik raha ära, nii et ei saa ju osta viina. Aga viin, vot, see võtab palju vähem raha, ainult nii palju, kui pudel maksab. Vot tak, ma ütlen, viinavõtt – ega see pole mingi naisevõtt. Nu, davaj, nalevaj.” Valasin tühjaks saanud pitsid taas täis. „Noh, kodumaa terviseks,” lausus Andrei pitsi tõstes. Ta kummutas pitsi kurgust alla ning hammustas hapukurki pääle. „Vene viin, see on kõige parem,” sõnas ta pudelit silmitsedes, „Eesti viin, see on ka hea, aga vaata Soome viin, see ei võlba juua. Soomlased ise saavad ka aru, sellepärast käivadki Eestis ja Venemaal viinapoes. No mis meie majandusest saaks ilma soomlasteta? Ma ütlen sulle, kogu Eesti majandus seisab viina peal – kui soomlane enam viina ei osta, läheb Eesti majandus põhja nagu katkine ämber või Kursk. Mis sina muidu Kurskist arvad?” Ma vaikisin, sest mida mul

ikka ühest allveelaevast arvata. „Aga mina arvan, et Kursk läks põhja, sest ameeriklane tegi pomm. Noh, mitte et lasi pommi laeva pihta, vaid tegi selline pomm, mis kaugelt töötab. Aga võibolla tegi hiinlane, bljad, neid hiinlasi ei tea kunagi. Vaata, mis nad omal ajal tegid – leiutasid püssirohu, nüüd kõik maailma pommid on hiinlaste süü.”

Ma ei vaevunud seletama, et pomme ei tehta enam ammu püssirohuga ning et erinevad lõhkeained oleks leiutatud ilmselt niiehknaa, olenemata sellest, kas hiinlased tegid püssirohu või mitte. Sellest, miks hiinlased peaksid Barentsi meres asuvat Vene allveelaeva ründama, ei saanud ma aga üldse aru. Tõsi, isegi kui ma tahtnuks midagi küsida või seletada, ei andnud Andrei mulle selleks võimalust.

„No ja vaata, praegu elame me väga keerulistel aegadel, väga keerulistel aegadel. Kõik muutub ja meie peame sellega kuidagi hakkama saama. Kõik poliitika muutub, kõik asjad meie ühiskonnas muutuvad. Võibolla läheb elu paremaks, läheb lõbusamaks, aga võibolla tuleb sõda. No vot. Ameerika ja Venemaa kogu aeg tahavad sõda teha, noh, vot, ja Hiina tahab ka. Ja meie siin väikeses Eestis peame siis mõtlema, kelle poolt meie oleme. Hiina poolt meie ei saa olla, sest Hiina on kaugel. Ameerika on ka kaugel, aga neil on lennukid, aga kui me Ameerika poolt oleme, saab Venemaa pahaseks. Venemaa on lähedal, aga siis saab Ameerika pahaseks, kui meie Venemaa poolt oleme. Noh, ja ega eestlased ei taha ju Venemaa poolt olla. Ja tead, ega mina ka ei taha Venemaa poolt olla. Käisin vanatädil külas Venemaal ükskord, tema elab Tjumeni oblastis. Tjumeni oblast on rikas, aga noh, tead, elu on Venemaal isegi seal ikka vilets. Siin on parem. Eestlased ütlevad mõnikord, et mina peaksin ka Venemaale ära minema, sest mina olen venelane, aga tead, mulle seal ei meeldi. Mina ei taha Venemaad, siin on elu parem. Nu, davaj, nalevaj.” Valasin pitsid taas täis, Andrei pani taas kõik korraga hinge alla, mina mekutasin vaikselt poolekaupa. „Noh, ja vaata, Venemaal on igal pool oligarhid. Ütlevad küll, et vaadake, meil on palju naftat ja kõiki asju, aga lihtne inimene, ega tema seda ei näe, ei näe naftat ja raha ka ei näe. Ja valitsus lihtsast inimesest ei hooli. Noh, see on muidugi nagu meil siin Eestis ka, aga ikkagi, mina ei taha Venemaa poolt olla. Venemaa on minu roodina, aga minule Eesti meeldib. Aga mina ei taha Ameerika poolt ka olla. Mina tahan, et Eesti oleks päris iseseisev. See Euroopa Liit, see on lihtsalt ameeriklaste noh, kak eto skazatj, koer. Teeb kõik, mida onu Sam ütleb. Nu, davaj, nalevaj.” Andrei rääkis muidu üpris ilusat eesti keelt, ainult et viina võttes hakkas see vaikselt koost lagunema.

Täitsin jälle pitsid. „Noh, tead, kõige tähtsam on, et viina jätkuks,” ütles Andrei, „Vaata, viinavõtt, noh, ega see ei ole mingi naisevõtt. Naisega lähed tülli, lepid ära, või ei lepi, tuleb uus. Viinaga lähed tülli, siis on vsjoo. Naised, need ei luba ju viina juua! Ja võtavad raha ka ära, nii et isegi kui lubaks, ei saaks viina juua.” Mina ohkasin ja kallasin terve pitsi viina kurgust alla.

KELLY TURK

Eneseületus

Kummaline
et
elus on mulle
üheks
veidramaks
ning
ennast ületavamaks
momendiks
poest tulek
kilekott käes
minus tekib
vajadus
uurida
iga vastutulevat
inimest
et kas
ka temal
on ehk
kilekott näpu otsas
ning
kui on
siis mis marki kilekott
nõnda ei tunne
end üksi
koduteed käiamas
omamoodi
uhke on patseerida
muidugi paberkotiga
samas
nende peale
ei saa kunagi kindel

olla
kipuvad rebenema
millegipärast
eriti piinlik
on poest
saabuda
Maxima kilekotiga
reaalne mõistus
ütleb
et
kelle asi see on
aga teisalt
nüüd inimesed
teavad
et püüan
raha kokku hoida
ja
olen nõus vantsima
kusagile
määratus kauguses
olevasse Maximasse
ja seda
Kolgata teed
kannatama
kilekott
kätt
soonimas

minus tekib
alati
nii abitu tunne
natuke
nagu
lõksus olemine
et
olen
ka jõudnud
oma eluga

sinnamaani
kus
maised
ja
kehalised
vajadused
on
vältimatud
ja
sellise
brutaalsuse
näol
nagu
toit
kilekotis

Ihuliige

mõtleme küll
et inimesel on
kaks kätt
aga naistel on tegelikult kolm
väikesed tüdrukud
alustavad juba varakult
oma uue ihuliikme kasvatamist
käekott
on saanud naise pärisosaks
märss ripub truult
ja
pitsitavalt üle rinna
kloppides vastu puusa
käekott muudab
tüdrukud ja naised
igal kiiremal liigutusel
abituks
joosta on lausa piin

kogu koti sisu rapub
ja ähvardab katki minna
ning
kogu aeg on vaja
tunnetada kas lisajäse
on vastu keha
kas kogu maine vara
on ikka alles
ja kui on vaja
lõpuks maha istuda
siis ei saa ka rahus olla
mure et trambid
kalli märsi ära
või keegi teine
hoopis ihaldab
eluliselt tähtsat
matkakotti
endale
jättes nõnda ilma
kõigest
olulisest
kummaline
et juba väikesed tüdrukud
tunnevad muret
kuidas nad istuvad
hoida jalgu tihedalt põimunult
on väga väsitav
eriti kui
selg peab sirge olema
kui poleks seelikut
vaid hoopis püksid
saaks istuda
jalad harkis
selg küürus
kõlgutada jalgu
häbi tundmata
imelik
et väikesed tüdrukud

tunnevad vajadust
poisse noomida
kui nad on olnud
liiga lohakad
rahmeldavad
kiirustavad
tüdrukutele on
alati öeldud
et aeglase kuid
hoolsa tööga
jõuab justkui kaugemale
ning kõigi juttu
on vaja kuulata
meelde jätta
ei tea ju kunagi
millal antud
lauset on vaja
tsiteerida
ja
üleüldse
tüdrukutele rumalust
ei andestata
liiga palju on kaalul
ühe hooletu lausega
võib kukutada
terve naissoo

keegi ei andesta
väikestele tüdrukutele
rumalust
ei Eeva
ega
Maarja
ega
ema
ega väikesed poisid
ega
suured poisid

ega
mehed
ega
teine väike tüdruk
ega
suur tüdruk
ega
naised
ja
ka ise ei suuda
andestada
iseendale
seda hooletut
juttu

JUNOT DÍAZ

FLACA

Katkend romaanist „Nii sa jäädki tast ilma”
Inglise keelest Hanneleele Kaldmaa

Kui olid väsinud või endast väljas, läks su vasak silm kõõrdi. Ju see otsib midagi, oli sul kombeks öelda; kui me koos olime, pilkus ja pöörles see nii, et sa pidid sõrme silma peal hoidma, et see paigal püsiks. Seda sa tegidki, kui ma ärkasin ja sind tooliserval istumas nägin. Sul olid alles kooliriided seljas, aga õpetajapintsaku olid seljast võtnud ning pluusinööbid olid lahti, nii et paistis must rinnahoidja, mille olin sulle ostnud, ja su tedretäpiline rinnaesine. Me ei teadnud, et lõpp on lähedal, aga oleksime pidanud aimama.

Ma just jõudsin, ütlesid sa, ja vaatasid välja, sinnapoole, kuhu olid oma Civicu parkinud.

Mine pane aknad kinni.

Ma ei jää kauaks.

Keegi paneb selle tuuri.

Ma hakkan kohe minema.

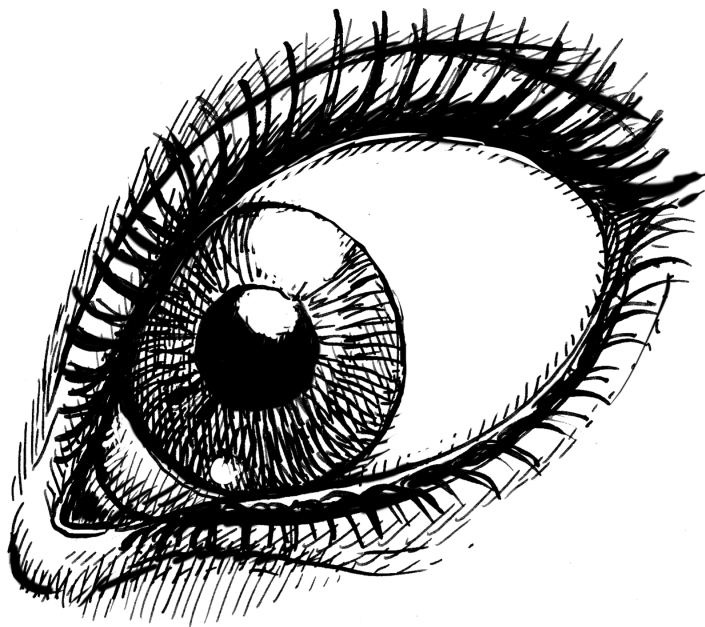
Püsti sa ei tõusnud ja ma teadsin, et lähemale ei maksa tulla. Sul oli keeruline süsteem, mis sinu arust pidi meid voodist eemal hoidma: istusid toa teises otsas, ei lubanud mul sõrmenukke ragistada ega jäänud kunagi kauemaks kui veerand tundi. Sellest polnud mingit kasu, või mis?

Ma tõin teile midagi õhtuks, ütlesid sa. Tegin klassile lasanjet ja võtsin kaasa, mis järele jäi.

Mu tuba on väike ja palav ning otsast otsani raamatuid täis. Sulle ei meeldinud siin kunagi (nagu oleks soki sees, ütlesid sa) ja alati, kui poisid ära olid, magasime elutoa vaibal.

Pikad juuksed ajasid sind higistama ja lõpuks võtsid sa käe silma pealt ära. Sa rääkisid ikka edasi.

From THIS IS HOW YOU LOSE HER by Junot Díaz used by permission of The Marsh Agency Ltd in conjunction with Aragi, Inc.

Täna tuli uus õpilane. Ta ema ütles, et ma ettevaatlik oleksin, sest ta näeb asju.

Näeb asju?

Sa noogutad. Ma küsisin *señora*'lt, kas asjade nägemine aitab teda koolitöodes. Ta ütles, et ei, aga et see on neid paar korda lotonumbritega aidanud.

Ma peaksin naerma, aga vaatan hoopis õue, kus käpikukujuline puuleht on su tuuleklaasi külge kinni jäänud. Sa tuled ja seisad mu kõrval. Kui ma sind nägin, esimest korda Joyce'i loengus ja seejärel jõusaalis, teadsin kohe, et hakkasid sind Flacaks¹ kutsuma. Oleksid sa dominikaanlane olnud, oleks mu perekond sinu pärast muretsenud ja ukse taha taldrikutäite kaupa toitu toonud. Kujade viisi *plátanos*'t² ja *yuca*'t³, mis upub maksatükkidesse või *queso frito*'sse⁴. Flaca. Mis sest, et su nimi oli Veronica, Veronica Hardrada.

Poisid jõuavad varsti koju, ütlen ma. Äkki paned ikka autoaknad kinni.

Ma nüüd lähen, ütled sa ja paned käe uuesti silma peale.

1 Kondikubu (hisp k).

2 Banaani vähem magus sort, sage Kesk-Ameerika ja Kariibi mere saarte toit nii praetult kui keedetult.

3 Maniokk.

4 Praetud juust.

*

Me polnud kunagi mõelnud, et asi võiks tõsiseks minna. Ma ütlesin, et ei kujuta ette meid abiellumas, sa noogutasid ja ütlesid, et said aru. Siis me keppisime, et teeselda, nagu poleks me haiget saanud. Olime koos vist alles viiendat korda, sa panid selga musta liibuva kleidi ja jalga Mehhiko sandaalid ning ütlesid, et ma võin sulle helistada, kui tahan, aga sina mulle helistama ei hakka. Sina otsustad, kus ja millal, ütlesid sa. Kui see minu teha oleks, tahaksin sind iga päev näha.

Vähemalt olid sa aus, mida ma enda kohta päriselt öelda ei saa. Nädala sees ei helistanud ma sulle kunagi, ei tundnud sinust isegi puudust. Mul olid mu poisid ja töö Transactions Pressis, mõlemaga oli piisavalt tegemist. Aga reede- ja laupäevaõhtuti, kui klubides kedagi ei olnud, helistasin sulle. Me rääkisime, kuni pausid jäid pikaks ja sa küsisid lõpuks: kas saame kokku?

Ma ütlesin jah ja oodates rääkisin poistele, et asi on ainult seksis, muud midagi, tühiasi. Siis sa tulid, kaasas vahetusriided ja pann, et meile hommikusööki teha, võib-olla isegi küpsised, mille sa oma klassile küpsetanud olid. Poisid leidsid su järgmisel hommikul köögist, minu T-särk seljas, ja esialgu nad ei öelnud midagi, sest arvasid, et ega sa kauaks ei jää. Ja kui nad kurtma hakkasid, oli juba liiga hilja, või mis?

*

Ma mäletan: poisid hoidsid mul silma peal. Nende meelest polnud kaks aastat tühiasi, kuigi selle aja jooksul ei teinud ma midagi, et sind endaga siduda. Aga tõeliselt hull oli see, et mul oli hea olla. Mulle tundus, nagu oleks alanud igavene suvi. Ütlesin poistele, et see oli parim otsus mu elus. Ei saa ju eluaeg valgeid tüdrukuid keppida.

Mõnes kambas oli see enesestmõistetav; meie omas mitte.

Selles Joyce'i seminaris ei võtnud sa kunagi sõna, aga mina küll, alailma, ja üks kord vaatasid sa mulle otsa ja mina vaatasin sulle otsa ja sa punastasid nii eredalt, et isegi õppejõud pani tähele. Sa olid valge rämps Patersoni äärelinnast, mis paistis su olematust ilumeelest, ning sa olid päris palju mustanahalistega semminud. Ma ütlesin, et sul on meie poole mingi tõmme, ja sa ütlesid vihaselt, et ei ole.

Aga mõnes mõttes oli ikka küll. Sa olid valge tüdruk, kes tantsis *bachata*⁵, oli SLU⁶ liige ja oli juba kolm korda Santo Domingos käinud.

Ma mäletan: sul oli kombeks pakkuda, et viid mu oma Civicuga koju.

Ma mäletan: kolmandal korral jäin nõusse. Meie käed puutusid istmete vahel kokku. Sa proovisid minuga hispaania keeles rääkida ja ma ütlesin, et jätta järele.

Täna oleme jälle sina peal. Räägin sulle, et peaksime ehk poistega hängima, aga sina raputad pead. Tahan koos sinuga olla, ütled sa. Kui meie vahel on kõik hästi, siis ehk järgmisel nädalal.

Midagi enamat me loota ei saakski. Et me ei hakkaks asju loopima, et ei ütleks vihaga midagi, mis aastateks meelde jääb. Sa vaatad mind ja tõmbad harjaga läbi juuste. Iga lahti tulnud juuksekarv on sama pikk kui mu käsi-vars. Maha jätta sa mind ei taha, aga haiget saada samuti mitte. Midagi toredat selles ei ole, aga mis parata?

Sõidame üles Montclairile, oleme Parkwayl peaaegu ainsad inimesed. Kõik on vaikne ja pime ning puud sädelevad eilsest vihmast. Orange'ist veidi lõuna poole jääb üks koht, kus Parkway läheb läbi surnuaia. Mõlemal pool teed tuhanded hauakivid ja monumendid. Mõtlesin, kui sa peaksid siin elama, ütled lähimale majale osutades.

Mida kõike unes näeks, ütlen mina.

Sa noogutad. Millised õudusunenäod.

Pargime kaardipoe vastas ja läheme oma raamatupoodi. Kuigi ülikool on siinsamas, oleme ainsad ostjad, meie ja üks kolme jalaga kass. Istud ühes vahekäigus maha ja hakkad kaste läbi vaatama. Kass võtab suuna sinu poole. Mina lehitsen ajalooraamatuid. Ma ei tunne kedagi peale sinu, kes suudaks raamatupoes sama kaua aega veeta kui mina. Tarkpea, sellist ei kohta just iga päev. Kui sinu juurde tagasi tulen, oled kingad jalast võtnud ja loed üht lasteraamatut, nakkides jooksmisest tulnud ville. Panen käed ümber su õlgade. Flaca, ütlen ma. Su juuksed hõljuvad, kerkivad ja jäävad mu habemetüükasse kinni. Ma ei aja isegi sinu jaoks piisavalt tihti habet.

Sellest võib asja saada, ütled sa. Me peame lihtsalt rahulikult võtma.

Sel viimasel suvel tahtsid sa kusagile sõita, nii et me läksime Spruce Runi; lapsena olime mõlemad seal käinud. Sinul olid meeles aastaarvud ja isegi kuud, mina oskasin ainult öelda, et millalgi, kui ma laps olin.

Vaata seda mets-harakputke, ütlesid sa. Kallutasid end aknast välja öisesse õhku, ja ma hoidsin igaks juhuks kätt su seljal.

5 Dominikaani tants.

6 Sigma Lambda Upsilon, Ladina-Ameerika nais korporatsioon.

Olime mõlemad purjus, sul polnud seeliku all muud kui sukad ja tripid ning sa panid mu käe oma jalge vahele.

Mida teie pere siin tegi? küsisid sa.

Vaatasin öist veepinda. Me grillisime. Dominikaani moodi. Paps ei osanud grillida, aga tahtis ikkagi proovida. Ta keeras kokku mingi punase kastme, kallas seda *chuleta'de'* peale ja kutsus siis võhivõõraid sööma. See oli õudne.

Minul oli lapsena silmaklapp, ütlesid sina. Võib-olla kohtusime siin ja armusime õudset grilli süües.

Vaevalt küll, ütlesin mina.

Ma niisama räägin, Yunior.

Äkki olime koos viis tuhat aastat tagasi.

Viis tuhat aastat tagasi olin ma Taanis.

Tõsi ta on. Ja pool minust oli Aafrikas.

Mis sa seal tegid?

Harisin ilmselt põldu. Seda tehakse igal pool.

Äkki olime koos mõnel muul ajal.

Ei kujuta ette, millal, vastasin mina.

Püüdsid mulle mitte otsa vaadata. Võib-olla viie miljoni aasta eest.

Sellal polnud inimesed veel inimesteks saanudki.

Öösel ei tulnud sul und, sa lebasid voodis ja kuulasid, kuidas tänaval kihutavad kiirabiautod. Su nägu õhetas nii, et sellega oleks võinud nädal aega mu tuba kütta. Ma ei saanud aru, kuidas sa küll omaenda kuumust talud, oma rindade ja põskede hõõgumist. Võisin sind vaid vaevu puudutada. Siis ütlesid äkki: Ma armastan sind. Mida see ka ei tähendaks.

See oli suvi, mil ma ei saanudki magada; suvi, mil jooksin öösel kell neli mööda New Brunswicki tänavaid. Jooksin palju rohkem kui tavaliselt, üle viie miili – liiklust ei olnud, halogeenid värvisid kõik ümberringi hõbe-paberi karva ja löid autokeredel helkima viimase kui kastepiisa. Mäletan, kuidas jooksin ümber Memorial Homes, piki Joyce Kilmeri tänavat, ja möödusin ikka Throopist, kus on vana hull Cameloti baar, põlenud ja aknad kinni löödud.

Olin ööde kaupa ärkvel ja kui Vanamees postkontorist koju tuli, kirjutasin üles, mis kellaajal rongid Princetoni peatusest siia jõuavad – meie elutuppa kostis nende pidurite kriiksumine, nagu kriibiks midagi südame all. Mulle tundus, et see unetus tähendab midagi. Võib-olla peaks siin ütlema üksindus või armastus, või sobib ehk paremini mõni muu sõna, mida

7 Sealihaviilud.

öeldakse siis, kui on ammugi liiga hilja, aga poistele selline melodraama ei meeldinud. Nad said sellest jamast kuulda ja ütlesid ei. Eriti Vanamees. Kahekümneselt lahutanud, Washingtonis kaks last, enam ei näe ta kumbagi. Rääkisin oma jutu ära ja ta ütles: Kuula nüüd. Ma tean viitkümnet moodust, kuidas sellest üle saada. Siis näitas ta mulle oma näritud käsi.

*

Käisime veel korra Spruce Runis. Mäletad? Siis kui tülid tundusid igavesti kestvat ja lõppesid alati voodis, kus me kargasime teineteise kallale, nagu võiks see midagi muuta. Paar kuud hiljem kohtasid sa kedagi teist ja mina samuti; tema nahk polnud tumedam kui sinul, aga ta pesi duši all aluspükse ja ta juuksed olid nagu väikeste *puño*⁸ meri. Kui sa meid esimest korda koos nägid, keerasid otsa ringi ja läksid bussi peale, kuigi ma teadsin, et sellega polnud sul kuhugi sõita. Kui mu uus tüdruk küsis, kes see oli, vastasin, et ah mingi tšikk.

Meie teisel reisil seisin rannas ja vaatasin, kuidas sa veest välja tuled ja hõõrud järvevett laiali oma kõhetutel käsivartel ja kaelal. Meil mõlemal oli pohmakas ja mina ei tahtnud varbaotsagi märjaks teha. Seletasid mulle, et vesi olevat siin raviva toimega. Preester rääkinud sellest jumalateenistuse ajal. Võtsid vett pudeliga kaasa. Oma nööle, kellel oli leukeemia, ja tädile, kellel oli nõrk süda. Jalas olid sul bikiinid ja seljas T-särk, künkanõlvaldel voogas udu ning mähkis puud endasse. Sa läksid pihani vette ja jäid seisma. Vaatasin sind ja sina vaatasid mind, kõik oli sel hetkel nii väga armastuse moodi, või mis?

Öösel tulid minu juurde voodisse, liiga kõhn, et olemas olla, aga kui proovisin su nibusid suudelda, panid käe mu rinnale. Oota veidi, ütlesid sa.

Alumisel korrusel vaatasid poisid telekat ja lõugasid.

Sinu suust nõrgus külma vett. Enne kui pudelist uue lonksu võtsid, jõudsid juba mu põlveni. Kuulasin sinu hingamist, see oli nii õrn, ja kuulsin vee loksumist pudelis. Siis tegid märjaks ka mu näo, kubeme ja selja.

Sa sosistasid mu täisnime ja me uinusime teineteise embuses, ja ma mäletan, et järgmisel hommikul sind enam ei olnud, lihtsalt ei olnud, ja miski mu voodis või majas ei oleks tõestanud, et sa üldse kunagi oleks siin olnud.

8 Rusikad.

ELEEN ÄNILANE

vulnicura

sa kudusid end mu aukliku kaltsuvaiba
sisse
ma olin sind täis sa
olid selles tühimikus seal
neerude vahel
ja seal augus kus
jõmmidel on *sixpack*
sa olid mu väikse varba imelikus kõveruses ja
täitsid selle koha kus teistel on
thigh gap
armastusega mu keha vastu

kuidas sa lähed kui
ma olen sind täis?
mida ma teen nende rakkudega mis sa
minusse kord hellalt lükkasid kord
julmalt surusid?

tükk tüki haaval
rakk raku haaval
rapin seda kaltsuvaipa mis meist
minus lõpuks kokku sai

ja mida ma teen nende aukudega?
selle jätsid sa mulle õpetamata kui
lubasid mind alati hoida
see oli kusagil peenikeses kirjas ent
nagu sa ütlesid
ma olen noor ja loll
I accepted all the terms and conditions

mai

kevad tähendab et
on vihm ja
vihmausse täis on
asfalt

ehkki kevad sel aastal
hiljem tuli
pool kuud
kuu taga veel peidus
tui-tui

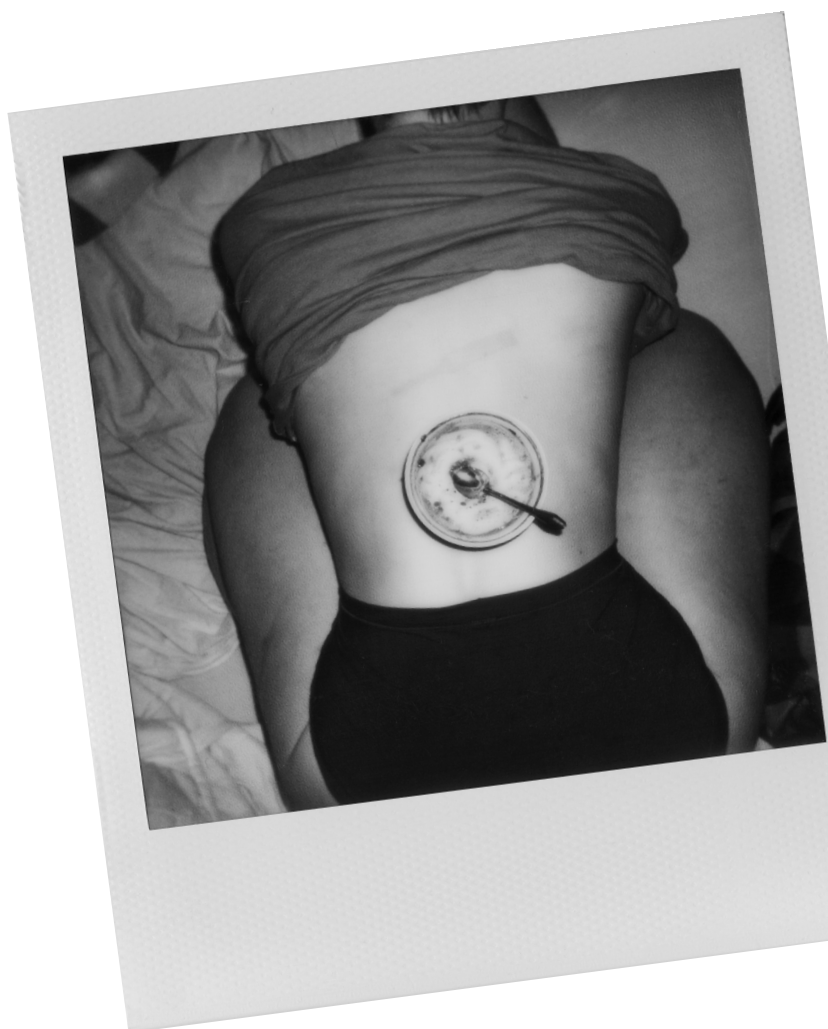
ma vihmaussidest
üle keksin
sest emme rääkis et
vihmaussid on head
mullale
maale
eestile
mulle

maa tuleb täita
vihmaussidega

vihm tähendab seda et
teod
rasket koda kandes
asfalti limaseks maalivad

emme rääkis midagi tigude kohta
ka
aga ma ei mäleta kas
nad on ka head
maale
mulle
eestile

igaks juhuks neist
üle keksin
üks niigi kellegi
kurja jala alla jäänud
lima asfaldil
või on see hoopis vihm?
ettevaatlikult jala ette
jala tõstan
teod ei saa ju pahad olla kui
Virginia nad välja valis
tigudel on ka tunded
teod on ka
inimesed

**MEESTELE: viis asja, mida ei tohiks kunagi naisele öelda,
sest nad on ka inimesed ja neil on ka tunded**

1.

ära kunagi ütle naisele
pärast seksi või
veelgi hullem
seksi ajal
et
kuule beibi
täanks selle kogemuse eest
ma saan nüüd aru et
armastan oma tüdruksõpra
saan aru et
ei suuda sinuga teda petta
seks sinuga on
noh
mitte see
sa ei ole see
ah unustasin mainida oma tüdruksõpra?
sorri

2.

ära kunagi ütle poisipeaga naisele
kallis sa oled pikkade juustega
naiselikum
lühikeste juustega naised
väikeste rindadega
tekitavad tunnet nagu kepiks
alaealist poissi
veidi pedekas tunne on
sorri

3.

ära kunagi ütle naisele et
kuule tibu
täna ei saa kokku saada
ma pean enda proteiini kätte saama

mul kana ahjus
ja siis ma pean seda sööma
sorri tibu
tegelt on mul üldse vähe aega
sinu jaoks
pean keskenduma kangi tõstmisele ja
kana söömisele
oleme sõbrad edasi eks?
sorri

4.

ära kunagi ütle naisele et
miks sa minuga ei maga?
vahet pole et sa ei taha
mind
sa niikuinii ei saa kedagi paremat
lähiajal
vaata kui paksuks sa oled läinud
kes sind ikka tahab?
ma olen su parim lootus
üldse keppi saada
sorri

5.

ära kunagi ütle naisele et
sa ei tea mida tähendab
päris elu
sa ei saa aru kuidas maailmas
asjad käivad
tead miks?
sa pole kunagi punkar olnud
sa ei küündi kunagi
minu tasandile
või nagu mu mantra su kohta ütleb
loll
laisk
ja saamatu
sorri beibi

*

ma ei taha enam
ühtegi luuletajat
ühtegi ajakirjanikku
ühtegi kitarristi
metallisti
saksofonisti
trummarit
ajaloolest
politoloogi
ühtegi humanitaari
ei taha enam ja
ühtegi elukunstnikku ka mitte
mulle meeldib see nägu
millega sa mind imetled kui ma
sulle Bruce Springsteeni
tsiteerin ja
ööhakatuseks pimedas sulle tantsin
su silmad säravad kui sulle
Kierkegaardist räägin ja
mu silmad säravad kui sa
mulle seletad kuidas
mobiiltelefon töötab

sa oled täpselt see mida ma
ei otsinud
sa oled mittehumanitaarist pehmo ja
ma humanitaarist muskelnaine

*

emme emme kui mina suureks saan
siis ma küll tahan
saada ükskõik kelleks aga mitte luuletajaks

issi issi anna mulle pintsel sest kui mina suureks saan
ma tahan olla nagu Aili Vint või
see tädi kes eile meie laed valgeks värvis

vanaisa laena mulle kitarri sest ma
tahan üle kõige et poisid pidudel
särgisaba püksist tõmmates
karjuksid mu nime ja enda higist läppunud bokseid
lavale viskaks

emme emme osta mulle sulepea ja prillid
need uhked
sest kui mina suureks saan ma tahan
kirjutada
ei mitte luuletada
sa tobu
kirjutada

jah luuletada ka aga
luuletajat minust ei saa
kunagi
sest juba Patti Smith ütles et
luuletajad toituvad intsestist

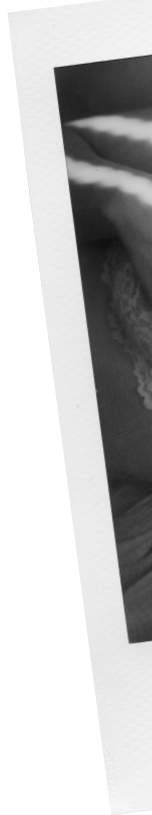
ei mina ei taha sinuga emme
ega
sinuga issi
ei mina ei taha sinu munni
imeda
vanaisa

naistepäev

ma üritasin olla
karm feminist

„ei kallis täna loeme Maya Angeloud”
„täna ei pane selga seda punast pitspesu mis sa
mulle hommikul koos roosidega lauale asetasi”
„kallis kas sa üldse tead miks naistepäeva tähistatakse?”
„ei kallis ma ei taha su maasikatorti ma tahan
rääkida Kathleen Hannast”
„ei kallis ei kuula mingit Marvin Gaye’d
täna on menüüs
Pussy Riot
no fucking pun intended”
„kallis ma olen ikkagi feminist”
„ei kallis ...”
„aga Doris Lessing ...”
„ja Laura Mulvey ...”
„... Joan Didion?”

kurat see maasikatort maitseb nii hästi
kas ma olen väga halb feminist kui me teki üle pea tõmbame ja Beyoncé kuulame?

Lõkkes vinduv puu, mis on ühest otsast söestunud ja teisest põlemata, ajab enese seest püüdmatut vingu. Leeki on vaevu märgata. Nii istun võõras majas päikselisel veebruarialguse hommikul ja mõtlen igatsusega dopamiinipuudujäägile oma ajus. Mõistus nagu tegevust leiaks, aga pealehakkamisest jääb suuresti puudu. Suurepärane aeg mõtluseks, sest tegutsemistahe jäi mitmekordistunud võimsusega eilsesse õhtusse. Aga mis sealgi nii väga tehtud sai ...

Olin esmaspäeva hommikul kell 9 silmad lahti teinud, kui nägin tema sõnumit. Et mis ma esmaspäeva hommikul kell 9 teen? Tööl käimine ei kuulu siia reaalsusesse, sest elamine ongi juba töö. Iseasi on tegutsemine. Pesin pesu, jõin suure tassi teed ja kirjutasin isa kaotanud sõbrale luuletuse. Lukustasin ukse ja jalutasin mäest alla, üle jõe ja läbi pargi, kust leidsin täiusliku toika, mille kaasa võtsin. Talle kingituseks või nii, ise mõeldes, et ega iga maast leitud kepp veel puuriita garanteeri.

„Ma pole veel magama läinud,” vaatas ta mulle veidi kassis silmadega otsa, kui kella ühe paiku saabusin. Sellest sai teha kaks teineteist mittevähelistavat järeldust: südamevalu ja narkootikumid. Täpselt minu eriala.

Võin küll ju naerda oma kaitseingli-pateetika üle, ent ise see elu elab mind nii. Vaevu saan plaane tegema hakata, kui juba ilmuvad inimesed, kellele mul on võimatu vastu panna. Ma lihtsalt ei tea midagi paremat koosolemisest, ma ei tea midagi, mis oleks tähtsam kui võimalus teineteisest ühes hetkes aru saada – mitte alati täpselt või absoluutselt, aga tunda, et suund, kuhu me elus vaatame, on sama ilmakaare poole. Isegi kui keegi peale meie seda kunagi vaadata pole osanud ja meid seetõttu hulluks peab, et me näeme, mida pole märganud. Jah, seda igatsust ma tunnen, millele vastatud saamine tekitab sõltuvust, sest seda ei müüda kuskil, seda ei saa rahaga osta – see koosneb ainult armastusest.

Me tutvusime, kui poisid puu otsas viina ja õlut jõid. Mul olid punased platvormsaapad, võrksukad ja lühikesed püksid, nahktagi, ning olles just tulnud Maailma Õudseimast ööklubist, otsustasin teha üksinda rummi-joobes tiiru mööda väikelinna baare. Möödusin just grungebaari eest, mille võimsa tamme oksal olidki poisid reas, kui tema mulle karjus:

„Ou tüdruk, kus lähed?”

Mitte kuhugi ma ei läinud. Ronisin puu otsa, jõin nendega koos viina ja tegin suitsu. Sukad jäid muide terveks. Edasi kandis ta mind kätel Võidu tänavat mööda mingile majapeole, kus me uksepiidal nii hullult amelema hakkasime, et ta pidi mind uuesti sülle võtma. See oli abieluvoodi, millesse ta mind asetas. Mingi hetk katkestas meie tegevust vist mõni maja eest vastutaja, öeldes: „Teeme nii, et siin voodis lapsi ei hakka tegema, onju?” mis oli jumala õige märkus – see polnud meil kindlasti plaanis.

Tüüp ei rääkinud peaaegu midagi ja mässis end voodis teki sisse kookonisse ja oli pikali. Vedelesin madratsil, tegime jointi. Ta vabandas oma seisundi pärast, ent ma ei leidnud seal midagi suurt kahetsusväärset olevat.

„Sul on mingi faas. See on okei.”

„Tegelt ka?”

„Sa tead ju, et ega sa elu lõpuni selliseks ei jää.”

Ta naeratas ja ütles justkui imestunult: „Ei jää, ei jää jah ...”

See kõik on lihtsalt vajadus trippimise järele. Võib-olla on asi selles, et ma ei kannata inimesi, maailmas rändajat minus pole, seega on mu tee

saadetud need väiksed seltskonnad, need üksikud inimesed, kes, nagu mina, tahavad lihtsalt koos olla. Triibud, mahvid, keetmised ja allaneelamised on lihtsalt üks viis, kuidas aega veeta – kuidas reisida madalate riskidega. Sest küsimus on ainult mõistuse kontrollis. Amfetamiiniga taandub kõik mõtlemisele.

Ka sel novembril ei sadanud lund ja ma otsustasin, et veedan päeva väljaspool koduseinu. Vihma sadas küll kogu aeg. Läksin günekoloogi juurde ja lasin endale teha kõik suguhaiguste testid, kaasaarvatud HIV ja emakakaelavähk. Pärast lugesin raamatukogus päev läbi feministlikku kirjandust ega mõelnud kordagi mehele, kes mind ei armasta.

Õhtusöögiks sõin lähedalolevas kohvikus lõhesalati ning läksin tagasi raamatukogu ette, et võtta sealt oma jalgratas. Jalutades sellega ristmikuni ja mõeldes parasjagu, kas peaks minema poodi apelsinimahla ostma või mitte, sõitis ta just rattaga üle tee. Täpselt nii, et kui oleksin ta nime hüüdnud, oleks ta reageerida jõudnud. Mingi osa minust hüüdiski, aga ma ei lasknud sellel häälel kõlada. Vaatasin tardunult, kuidas ta minema sõitis, ja tänasin jumalat, et ta mind ei näinud. Läksin apteeki ja ostsin validooli. Tee peal meenus, et veel mõni kuu tagasi olin toidupoes kedagi jälitanud ainult seetõttu, et see keegi meenutas teda. Ka siis ostsin apelsinimahla, tookord lohutuseks. Imelikud kokkusattumused.

Ta ütles, et läksime lahku, kuna ta kartis minult suguhaigusi saada. Nüüd, kus me mõlemad teame, et see on vaid hale ettekääne, sest minu ringihooramine oli tema kujutlusvõime vili, lepin ma asjaoluga, et ta tahatiski mind ainult keppida. Eks üks peab teist ainult sama mustaks, kui ta ise on. Vahin regulaarselt ta pruudi kontolt pilte, kus nad suudlevad. Suudlevad, et mulle kohale jõuaks: ta ei armasta mind. Üritan mitte halada. Feministlik kirjandus peaks mind suunama mitte alistuma oma instinktidele, mis loodavad saada eostatud mehest, kellesse esimesest silmapilgust armusin.

Käin külas sõbrannadel, kes räägivad oma esimesest sünnitusest. Või abordist. Või sellest, kuidas nende vanemad neid peksid ja hülgasid. Ma ei suuda nutta. Enam ei suuda. Miks ta mind ära blokeeris? Ma nägin seda eelmine nädal küll. Nad olla käinud kuskil eksootilisel rännakul keset liusikke. Ta pruut on fotograaf, seega karuteene mu masohhistlikule himule jälitada teda virtuaalvõrgustikus. Mees vaatab üle öla, süües täiuslikus valgustatuses küpsist, silmad nagu nunnal. Sigaretti süütav mees, õlgedest kaabu ja Ray Bani prillid ees, taustaks tänavakohvikud ja sume õhtu.

Lohutan end Euroopa diskoga. Itaalia, Prantsusmaa, ja siis lipsab – Lõuna-Ameerika ... ahh, jälle see sama sara. Nagu vaataks vanaema juures seelikaid, selle asemel, et matemaatika kahtesid parandada. Jooksen peaga vastu seinale. Mõtlen kloostri peale. Samas tean, et ei psühhiaatria ega religioon ei suuda mehaaniliselt vaigistada seda, mis toimub mu hinges. Ei, ma ei kavatse jälle depressiooni langeda. Hoolitsen enda eest. Igapäevane jalutuskäik, vitamiinid, palju vedelikku. Tuleb garanteerida hapniku tasakaal vereringes. Kyäni toidulisandi tilgad maitsevad nagu peenelt komponeeritud parfümeeria.

Ma polnud enesetapust enam isegi huvitatud. Teadsin, et kui me vahel üldse midagi edasi peaks minema, toimub see kindlasti alles järgmises elus. Ta küll armastas minusuguseid naisi – seksikaid, vabameelseid, kirglikke, aga temas polnud küpsust ega mehisust troopilise vikerkaare ja päikesepaiste kõrval hakkama saada ka tornaadode ja maavärinatega. See nõudis rohkem *macho*'t, kui tema eales olla sai. Ta pihv muidugi erilist konkurentsi ei pakkunud. Aga ega armastus ei küsi. Jumala eest, asi polnud minu enesehinnangus. Ma tean väga hästi, mida väärt olen. Ja asi võib ollagi selles, et ma tean liiga palju – seetõttu mul meestega ei veagi. Kõik need kümne aasta jooksul kogunenud peigmehed vaatasid mind ikka suu ammuli, kuigi säilivusaeg oli ammu möödas. Tema polnud mingi erand ja seetõttu vältisin teda iga hinna eest. Kui ma teistele suhteliselt veel eneselegi usutava kergusega silma suutsin vaadata, siis selle mehe pilku tahtsin ma iga hinna eest vältida. Sest ta on valelik. Ta on petis ja demagoog. Tema parim omadus on ta halvim, sest ta elab hetkes. Ta on korraka nii noor kui vana, tundlik ja ometi nii tuim, pinnapealne. Täpselt selle järgi, kuidas talle sobib. Ta on türa. Keda ma vahel rammida tahaks. Aga mis siis. Ma ei kavatse südamevaluga riskida, sest on üksi asi, mida iga hea vahekord endas salamisi sisaldab, ja see on empaatia kohtumine hullumeelsusega. Sa ei taha olla õel, aga sa pead olema mõistusetu, mõtlematu, ja seda kõike haavatavuses, mis on olla inimene. Tema inimlikkuses ma aga kindel pole.

Ma lähen enne koduteed üksinda veel viimasest baarist läbi. See on minu linn. Ta sai oma maad ja valdused. Mina käin oma linnas, lootuses näha üht sõpra, aga seal on hoopis tema. Ma olin juba suutnud viimase kahe nädala jooksul temast mitte välja teha ja tundnud end iga kord suurepäraselt. Võib-olla kohtusid me silmad üheaegselt, või oli see minu uuel tasemel enesekindlus, kui ma astusin kaks sammu temani, tervitades, ja:

„Kuidas läheb?” vaikus. Ta vaatab mind pilguga, mida vaid oma isal olen näinud.

„*Livin la vida loca?*”

„Täpselt nagu sina.”

„Mida sina ka minust tead.”

„Täpselt sama küsimus sulle.” Miks ta vahib mind nii pikalt ja tungivalt?

Selliste „viisakuste” vahepeal liitus me vestlusesse lähedalolev tuttav. Ma ei tea, miks see just nii minema pidi, aga lühike filosofoerimise poole kalduv jutuajamine pani mind kõvahäälselt viitama ühele katkenud sõprusele. Lõpetasin lause umbmääraste vihjetega, mille peale tuttav ütles: „Te magasite sama mehega.” Ma ei kommenteerinud. Siis kutsus ta mu hullu armukese sauna.

„Mul ei ole vist su telefoninumbrit,” vastas too, ja pöördus siis minu poole:

„... aga sinu telefoninumber on mul vist kolmekordselt.”

„Aga mu kõnesid ei võta sa see-eest kunagi vastu.”

„Ei hakkagi kunagi võtma. Ära helista mulle enam. Ja ära tüüta ka enam ühtegi mu sõpra.”

Ma neelan viha alla ja tunnen, nagu oleks mulle just kurku nussitud. Teen suitsu lõpuni, need sekundid, kui ma lasen tema raevul läbi oma kaitsekihtide tulla, kestavad nagu igavik, ning lahkun siis. Viha. Arusaamatus. Pudel kõige kangemat. Istun üksinda ja mulle jõuab kohale, et magasin maha tüli, mille oleks pidanud lõpuni pidama. Ma oleks pidanud talle ju ometi kõik näkku ütlema, mida ma temast kogu see aeg mõelnud olen, ma oleks pidanud ütlema: „Su viha ajab mind naerma. Kas sa kardad, et rikun su maine ära, kui ma meie, mitte sinu – maailm ei käi ümber sinu! – tuttavatelt sinu kohta küsin? Ära muretse, su maine on juba praegu piisavalt must, et varsti ei ole sul ühtegi, kellega oma naist petta. Ma võisin oma armumisega tõesti üle piiri minna, aga ma käingi üle piiri, minus on kõike palju, selle pärast sa minusse kunagi armusidki, aga mu uudishimu oli siiras, sest sina väldid mind. Kui sa minuga parasjagu ei flirdi! Saan sinu reaktsioonist järeldada ainult seda, et sa ei kontrolli ennast mitte mingilgi määral. Sa oled laps, mitte mees. Tüütan su sõpru? Sina pole inimene seda otsustama.” Üritan teda üles leida, aga ta olla linna läinud. Ma peaaegu ei kontrolli oma mõistust. Ja kuigi mingi osa minust teab kohe, et siit õhtust edasi pole mõtet selgitusi otsida, teen ma seda kire ahastuses ikkagi.

Lähem järgmisse baari, enam siiski mitte teda otsides, seal saan end kogemata välja elada agressiivselt flirtiva baarmeni peal, mis ainult kinnitab, kui lihtne ja labane on olla mees. Mis kuradi seks, unistagu edasi!

Kui ma lõpuks otsapidi sinnasamma jõuan, kust ma õhtut alustasin, olles tugevalt võidelnud oma väärikusega, kuulen oma oletatavalt parimalt

sõbralt, et tema on seal. Minu sees elab sõdalane, kes peab endast iga viimasegi tüki andma, et näha selle mehe jutu tagamaid. Aga uus ja parem versioon minust mõtleb rahumeeli, et temast mu elu ei sõltu – see sõltub ainult minu suhtumusest minusse endasse. Ja mida ma siis näen: mu sõber on loomulikult täiesti täis ja kui ma talle vahepealsest intsidendist räägin, hõõrub ta parastavalt käsi. „Unusta ta ära!” Ja hakkab mind seltskonnas alandama. Korduvalt. Nüüd jookseb mul juhe jäädavalt nii kokku, et ma realselt ei viitsi enam mitte midagi tunda, ühte süükübetki pole mul alles, et ta end avalikult lolliks teeb. Sest mina ei ole kellegi tundeid kordagi riivata tahtnud, aga ta ei tee mind kuulamagi. „Ma ei taha täna õhtul sinuga sõber olla.” Ta jääb baarileti taha magama, kui ma lõpuks ausalt küsin, kas ta on armukade.

Tema magamajäämised on iga peo klassika, nii et keegi ei pööra sellele suuremat tähelepanu. Teen välismaalastega suitsu, kuni tuleb uni ja ma lähen taksoga koju. Tõprapilk kummitab mind seal igatahes edasi. Ma tüütan iseennast. Asi pole ainult selles, et me kunagisest armastusest on saanud vastastikune vihkamine, vaid ma imestan, miks see kõik mulle nii korda läheb. Just siis, kui saan kätte oma mõistuse jämedama otsa, tuleb mingi mees, kes kõige peale kuseb. Tunded löövad üle mu pea kokku, küsimusi tekib iga kohtumise ajal rohkem, kui jõuan vastuseid välja mõelda. Igal juhul on ainus võimalus oma hingerahu huvides teda edasi vältida. Ent sellist altruismi minus pole, et tema paranoilisuse tõttu arvaksin end meie ühisest ringkonnast välja.

Veendunud, et romantiline armastus pole minu jaoks, meenuvad mulle haikalad. Kuigi seksuaalselt väga arenenud isendid, on nad ka ühed kõige sõjakamad maailmas. Aga ega seks ja surm teineteisest palju erinegi, seal on ainult hävingu ja sünni vahe. Kuna haikalade vahekord on niivõrd vägivaldne ja sadistlik, on emastel arenenud võime end ise viljastada. Ja juhuks, kui talle peaks lähenema kiimast meeleheites isane, kes muide hammustab naist temasse sisenemise ajal, et too tast ei eemalduks, on ta omale kasvatanud kaks korda paksema naha kui meessoost haikala.

Emase haikalana on minulgi kasvanud paks nahk, see on omamoodi kingituseks kogu meessoole. Rünnakute eest pole meist keegi, soost sõltumata, kaitstud, aga minu enda nahast paksem kiht kannab andestuse nime. Kui mu viha haihtus ja mõtted kainenesisid, jõudis mulle kohale, et tema agressiivsuse taga on negatiivne tunne. Mingi negatiivne tunne, mille mina olin tekitanud. Ma võisin oletada, aga ma ei tea, millest see päriselt koosnes. Ja kuna ma olen väsinud välja mõtlemast, mis tema tegude

või tunnete tagamaad on, siis hakkas mul temast lihtsalt kahju ning ma vabandasin (kirja teel, sest see polnud keelatud). Ja ma võin ainult oletada ka seda, kuidas ta sellele reageeris. Tähendab – mul pole õrna aimugi. Aga see pole ka teab mis tähtis. Ma käitusin ainult oma südame sunnil, sest see on minu elamise stiil. Just see sunnib mind tegema nii vigu kui korrektiive.

Paranoia tabab diktaatoreid just pärast suuri saavutusi, sest kui on kindlustatud mõjuvõim, kui on tõestatud iseenda suursugusus, hakkab see hirmutama ka valitsejat ennast. Ta kahtlustab, et teda jälitatakse, ja hoiab seega madalat profiili, tehes kõik, et võimalikku atentaati üle kaval-dada. Enda hiilgust näitab ta ainult siis, kui on vaja masse lollitada. See tähendab – panna inimesi uskuma seda, mida on vaja uskuda. Rääkimata sellest, et võimu ihaldab ainult alandatud inimene, kes ei suuda leppida tõsiasjaga, et keegi on tema tundeid riivanud, mõistmata põhjuseid, mis ületaks ta subjektiivseid tundeid.

Iroonilisel kombel oli Hitler kogu oma võimuloleku aja sõltuvuses medikamentidest, mida šarlatanist arst talle määras. Ja sõja lõpus oli ta täielik amfetamiininarkar. Mina suutsin amfetamiinigeniaalsust mõista nende paari tsükliga, mille veetsin koos mõne kalli inimesega maailma unustamise eesmärgil. See oli peaaegu sama, mis koolist poppi tehes ala-ealistena suitsu teha. Aga nüüd oleme täiskasvanud, nüüd on asjad teist-moodi salajased.

Mehed peavad varjama oma kiima, sest nende suguelund on kõige haa-vatavam asi, mis neil nende üüratu võimu juures on. Seda nad muidugi avalikult tunnistada ei saa, sest see ei mõjuks nende poliitilisele karjäärile hästi. Ent kõige nukram selle kõige juures on veel tõsiasi, et selle jalge vahel asetseva ihuliikme taga on ka hing, mis igatseb, vajab ja ootab. Aga mida ja keda?

Jumal seda teab.

KAAREL MIHK

saada asjaks/inimeseks

ma küll ei usu
et must kunagi asja saab

küll aga võib must veel
inimene saada

melanhoolia

kõnnin edasi tagasi
mööda lootuse tänavat
ja no ei lähe paremaks

paralleel

vein ja päevapoliitika
kaks peeglit

üks peegeldab indiviidi
teine rahvast

rohke tarvitamine
lõpeb mõlema puhul
peavaluga

ometi kui nad omavahel
kombineerida
siis enesetunne hoopis
paraneb

unistus helgemast tulevikust

mu väikse kööktoa aknast
paistab kogu oma hiilguses
alexela tankla
suur päiksekarva kahe tablooga
nelinurkne püstprisma
kõrgub kui majakas
punased numbrid tabloo peal
annavad teada mis maksab
95
mis maksab
d

optimistina mõtlen et
kui nad seda aktsiisi veel natukene kergitaksid
saaksin ehk minagi
endale miljonivaate

honorar

saadan oma luuletusi
ajakirjadele avaldamiseks
põhimõttel
et oma sõna tuleb ju
ometigi maksuma panna

naba

maailma nabaks olemise hind
on sund olla
lihtsalt üks mõttetu auk

sügisene loodus

külm sügishommik
linnud lendavad närviliselt pea kohal
peaksin vist juukseid pesema

SIHTKOHTING

INTERVJUU SILVIA URGASEGA

Helena Läks

Silvia Urgas (23) on luuletaja, kriitik, juuratudeng ja innukas muusikaviktoriinik. 2012. aastal pälvis ta Värskes Rõhus ilmunud lühijutuga „Lugu Koit Toomest, millel pole Koit Toomega vähimatki pistmist” Prima Vista debüüdiauhinna Esimene Samm, kaks aastat hiljem valiti ta PEN International New Voices Awardi nominendiks. Läinud aasta lõpus tuli välja Silvia debüütluuleraamat „Siht/koht”, mille toimetasin (peamiselt tekstide järjestamise mõttes) mina. Selsamal põhjusel olin esiti üksjagu ebalev, kui sain pakku-
mise Silviaga see intervjuu teha – kas ikka sobib nii? Samas, miks ei sobi: meie kirjandusmaastik on nii-ii tilluke, et ringi käia ja teeselda, et me üksteist ei tea ega tunne, oleks skisofreeniline.

Kohtume Silviaga ühel kergelt sulalisel märtsi-öhtul Tartu krepikohvikus Päril Pariis. Mina tellin klaasi punast, Silvia valget maja-
veini. Enne veel, kui diktofoni sisse lülitan, istume pisut niisama, sest olgugi et oleme kohtumise juba üle nädala varem kokku leppinud, lööb intervjuule mõtlemine mõlema korraga pisut kohmetuks. End pisut veinist kogu-
nud, teeme algust.

Autoriga tema debüütraamatust rääkides on enamasti juttu selle sisust ja autori omailmast. Väga harva, kui üldse, tuleb teemaks kirjastamisprotsess. Mind on aga alati huvitanud ka, kuidas kujutab autor ette raamatut enne, kui seda toimetama ja kujundama asutakse, kuidas suhestub lõpptulemusega. Kuidas sujus sinu jaoks „Siht/koha” kaante vahele panek? Kas selle juures oli ka midagi suisa ootamatut?

Kuna mul läks raamatu ilmumise aeg, muutus mu ettekujutus täiuslikust raamatust selle ajaga mitu korda. Näiteks olin vanuses 16–19 täiesti kindel, et panen esilehele hulgaliselt pühendusi, muu hulgas „Haapsalu indiskenele”. Päris tobe tundub nüüd. Aga ilmselt mul vedas, kuna väikeses kirjastuses, kus ma pealegi olen palju vabas vormis jutustanud nii toimetaja, kujundaja kui ka kirjastajaga, viitsiti minuga nii palju tegeleda, kuni raamat sai päriselt valmis. Muidugi, nüüd ma läheks juba uusi luuletusi lisama ja vanasid kärpima. Ma kunagi lugesin ühest internetikommentaarist, et luuletusi toimetatakse ülikarmil käel, tõstetakse salme ümber ja palutakse sõnu asendada. Kuidagi jäin ma seda uskuma ja päris hea üllatus on, et nii siiski pole.

Sa oled oma eesti keele õpetajast ema ainus laps, pärit rahulikust mereäärsest Haapsalust. Mulle tundub see nagu soodus kasvukeskkond ühele luuletajale. Millal, millega seoses ja millest sa kirjutama hakkasid? Ja veel – milline laps sa olid? Mulle on silma hakanud, et paljud kirjanikud on lapsepõlve-ennast kujutanud natuke pöörase, imeliku või omamoodi lapsena. Esimese ja värvikamana meenub Ene Mihkelson: „Ütlesin täkule, et ta on lehm, tuim tuiam, litsakas ja hoorab ringi ja küll ma talle näitan, ja mu vanemad hoidsid lakas hinge kinni. Sõnavara täienes iga päevaga ning ma ei teinud nägugi, et ma sellele omal ajal uhke ei olnud.”¹

Eks see omamoodi soodus kasvukeskkond oli, aga vist ei maksa seda üle tähtsustada. Olin ikkagi paneelilaps, vaatasin telekast „A-rühma” ja „Knight Riderit” ning niipea kui muusikakanalid ja internetiühenduse sain, matsin end lisaks raamatutele nendesse.

1 Ene Mihkelson. „Matsi põhi. Kuju keset väljakut. Korter”. Tallinn: EKSA, 2014, lk 17.

Aga nii mu emal kui vanavanematel on alati olnud ülipalju raamatuid ja lugemine oli ikkagi tähtsal kohal, kuigi klassikalises mõistes kirjandusinimesi meie peres pole. Nüüd ma pean avaldama saladuse, et mu esimene raamat oli hoopis viieaastasena kirjutatud sci-fi jutustus „Imelik”, mille ma ka illustreerisin ise. Kuna ma lugesin nii palju, tundus lihtsalt loomulik ühel hetkel ka ise kirjutada. Haapsalu lasteraamatukogus mind juba teati, raamatukogutädid panid uudiskirjanduse valmis ja soovitasid mulle kohe uusi häid raamatuid. Ma ei tea, kas ma just pöörane laps olin, pigem mitte, aga kuna ma olin hästi palju omaette või koos endast aastakümneid vanemate inimestega, siis tekkis pidev vajadus kuhugi põgeneda või uusi maailmasid leiutada ja selleks sobisid nii lugemine kui kirjutamine hästi. Ma ei saa siia maani aru, kas ma olen introvert või ekstravert, osalt ma nagu tahaksin inimestega suhelda, aga see ei tule mul alati väga hästi välja ning palju mugavam on enda maailma taanduda. Ütleme nii, et väljamõeldud sõpradest ja antropomorfsetest kaisuloomadest mul väiksena puudust ei tulnud.

Kui muusikute puhul on nende eeskujusid *sound*'is, esteetikas või laulmismaneerides kergem tuvastada, ka just eeskujudest räägitakse peamiselt muusikas, siis kirjanduses on sõna eeskuju, tähendades ju šablooni, ehk pisut eksitav. Nii on pigem kombeks rääkida kaasteelisest, hinge- ja muidu sugulastest või hiiglastest, kelle õlul me seisame. Kes on sinule need olulisemad loojad? Ja kui ma küsin loojate järele, siis ärme piirdume siin üldse kirjandusega: äkki on tegu hoopis filosoofi, muusiku, riigitegelasega? Muide, minule ilmutab end sinu tekstede lugedes esmalt kergelt vonnegutlik absurditaju ...

Vonnegut on kindlasti üks tähtsamaid kirjanikke mu elus. Kui ma olin umbes kümneaastane, avastasin ema laua pealt Vonneguti „Tšempionide eine”. Ma ei tea, kas see on hea kasvatamistaktika, et lasta oma lapsel lugeda raamatut urruaukudest ja sõja naeruväärsusest, aga minus klikkis midagi ära. Kogu elu on niivõrd tõsine ja jabur ning Vonnegut võtab selle väga hästi kokku. Ülimalt eluterve mõtlemine. Eks ma olen ka Viidingu lainel olnud. Lisaks veel Richard Brautigan ja Billy Collins. Mulle meeldib selline kergelt eepiline stiil väga argipäevaste asjade kirjeldamisel. Matt Berningeri, Bill Callahani ja David Bermani

*Olin paneelilaps, vaatasin telekast „A-rühma”
ja „Knight Riderit” ning niipea kui muusika-
kanalid ja internetiühenduse sain, matsin end
lisaks raamatutele nendesse.*

lüürikat pean ka omamoodi mantraks ning olen peitnud luuletustesse igasuguseid vihjeid nende tekstidele. Aga viimasel ajal inspireerivad mind igasugused popkultuuritegelased Rihannast Kanyeni. See klassivahe, mis popkultuuri ja n-ö päris kunstide vahel on, häirib mind väga. Väga kitsarinnaline tundub, kui end intelligendiks pidav tüüp kannab maha kogu inimese tuleviku ja mineviku, sest tema hitte mängitakse *mainstream*-jaamades või sest ta postitas alasti selfi Instagrami.

Vahepeal jalutab meie laua juurde kavalalt naeratav kohvikuomanik Matthieu Chillaud, kes toob meile maitsta pisut Floc de Gascogne'i – armanjakist ja viinamarjamahlast koosnevat aperitiivi. Lõhnab kangelt, maitseb avaralt ja värselt. „Huvitav,” oskame Silviaga esimese hooga maitseelamuse kirjelduseks kosta. „Huvitav! Kogu aeg on huvitav! Teil, eestlastel, on kõik muudkui huvitav ja huvitav,” naerab Chillaud meie puise tagasiside üle.

Milline peab olema aegruum ja meeleseisund, et sa hakkaksid kirjutama? Kas sa oled üks neist kirjanikest, kes kannab märkmikku alati kaasas ja teeb sinna alatasa ülestähendusi, millest võib hiljem teksti ehitama hakata? Mulle on aja jooksul küll mitu märkmikku kingitud ning kord tänutundest kinkija vastu, kord romantikahalusest, olen neid ka endaga igale poole kaasa vedanud, aga pigem on nende ligiolu mind pärssinud. Justkui see märkmik heidaks mulle ette, et mul ikka veel temasse midagi kirjutada ei ole.

Ma vahepeal üritasin seda kaasas kanda ja kasutasin entusiastlikult umbes paar nädalat, et paari aasta pärast uuesti uus märkmik osta ja see samamoodi hüljata. Eks ma ikka kirjutan enamasti arvutisse, aga väga tihti ka telefoni, sest tihtipeale tulevad parimad mõtted just jalutades või bussis. Aga kuna ma ngunii oma telefoni nii tihti kasutan, oleks märkmik seal juures pigem võõrkeha. Samas olen mõnda mõtet ka kassatšeki teisele poolele kirjutanud. Kirjutamine nõuab siiski mingit erilist meeleseisundit; kui ma mõtlen, et varsti on kodutöö tähtaeg ja peaks samas eksamiks õppima, siis ei tule midagi välja. Ma olen tihti teinud nii, et kuulan ühte laulu või plaati, millega seoses mul mõni mõte tekkis, nõnda kaua, kuni tekib õige häälestatus. Aga kõige paremad mõtted hiilivad ikka täiesti suvaliselt juurde, siis on nii tore

neid hoida ja mõelda, et kui ma koju saan, siis kirjutan nad välja. Vahel lagunevad nad muidugi sama kiirelt koost, aga see hea mõtte tunne on üks parimaid.

Milline on su lemmikkirjanduskliše?

Haha! Võib-olla midagi tähtedest ja universumist, ma väga ei saa sellest lahti, et wow, kui ta tõesti kõik tähed alla toob, siis see peab ju midagi suurt olema.

„Siht/kohast” on seni ilmunud kaks arvustust. Nii Sveta Grigorjeva² kui Jaanika Valk³ on ära märkinud sinu kergelt iroonilise, kuid samas rahuliku ja diskreetse kõrvalpilgu. Sa tõepoolest ei ole noor vihane naine. Miks sa ei ole noor ja vihane naine? Ja mis ajab sind üldse vihale? Sa õpid ju juurat ning tegelikult kumab mõnest su luuletusestki läbi tugev õiglustunne – kas see nõuab vähemalt proovimist loobuda kõrvaltvaataja postitsioonist ja panna ise käed külge, et midagi maailmas paremaks muuta?

Arvan, et ma eraelus isegi natuke olen vihane naine, aga ma tavaliselt üritan end üsna diplomaatiliselt väljendada. Mingi külgeõpitud viisakus, millest enam lahti ei saa. Mind ajavad tegelikult paljud asjad vihale: kitsarinnalisus, kahepalgelisus, kadedus. Enda juures ka. See illusioon, et juurat õppides saad maailma parandada, purustatakse umbes esimese aasta esimeses loengus. Ühe väikese juriidika mutrina on ikka üsna raske midagi muuta. Aga ma olen alati end lohutanud mõttega, et vähemalt oskan

Kõige paremad mõtted hiilivad ikka täiesti suvaliselt juurde, siis on nii tore neid hoida ja mõelda, et kui ma koju saan, siis kirjutan nad välja. Vahel lagunevad nad muidugi sama kiirelt koost, aga see hea mõtte tunne on üks parimaid.

2 Sveta Grigorjeva. „Väike tark tüdruk taskus” – Sirp 04.03.2016, lk 33.

3 Jaanika Valk. „Annelinna argipäevad ja sisekosmos” – ERR Kultuuriportaal, 18.01.2016 <http://kultuur.err.ee/v/kirjandus/3075b742-2040-4a9a-a2c7-661fc5b411bc/arvustus-annelinna-argipaevad-ja-sisekosmos>

ma end ja oma lähedasi kaitsta. Et ma saan aru mingist kavalast lepingust või väärast haldusotsusest. Eks just selle käte külgepanemise pärast valisin ma enda kujutluses kõige praktilisema humanitaarala.

Taaskasutan nüüd üht toredat küsimust, mille esitas Jaak Urmet Elo Viidingule 2002. aastal: „Milliseid Eesti sotsiaalseid, poliitilisi ja kultuurilisi arenguid tervitate?”⁴ Minu meelest on igasugu sõnasõjalist vahtu viimasel ajal nii palju, et tahaks läheneda ühiskondlikele asjadele läbi „arengute tervitamise”. Mis on Eestis ja siinses kultuuriruumis hästi?

Ma saan aru, et olen tegelikult üsnagi privilegeeritud keskklassi esindaja, ma ei leia nurisemiseks nii palju põhjust. Kas või see, et ma õpin ülikoolis ja ma ei ole kaelani õppelaenuvõlgades, nagu ma näiteks USAs kindlasti oleksin. Ja see, et arstiabi on ikkagi üsna hästi kättesaadav. Ning et üldse lastakse ühiskonnas tekkida mingil diskussioonil, nagu näiteks hiljuti on olnud pagulaste ja kooseluseaduse teemal. Jah, väga palju koledat retoorikat saab seeläbi kõlapinda, aga ka väga palju arukaid ja harivaid artikleid on kirjutatud. Mulle meeldib poes eesti keeles rääkida ja lepinguid digiallkirjastada. Tervitused arengutele!

4 Jaak Urmet. „Piisavalt laetud Elo Viiding” – Eesti Päevaleht, Arkaadia 14.06.2002, lk 20.

*Tahaks kirjutada,
midagi täiesti teistsugust,
kuigi ega ma isegi ei tea, mis
see täpselt oleks.
Eepiline romaan
meie kaasajast.*

Mis sul lähiajal plaanis on? Sa plaanid vist Tartu Tallinna vastu vahetada?

Nojah, ma natukene kardan seda, kuna mulle meeldib Tartu väga. Erinevalt mõnedest oma tuttavatest, kes on tõesti olnud Tartus olude sunnil ainult kooli pärast, olen ma kuidagi omaks võtnud selle linna ja selles täie kirega elanud. Aga ma olen alati ette kujutanud, et ma rändan mööda maailma ja kolin näiteks mõneks ajaks New Yorki, nii et kui ma nüüd Tallinnassegi ei julge minna, siis see on veidi silmakirjalik. Nii et ma arvan, et lähen vaatan sügisest, mis sellel linnal mulle pakkuda on. Üritan ka mõneks ajaks koolist ja akadeemiast kaugeneda, küll magistri-tööd edasi kirjutades. Mu elus on olnud kuus aastat, mil ma täiskohaga koolis pole käinud ning need kõik jäid eelmisesse sajan-disse. Tahaks korra sellelt kontrolltööde ja eksamite lõputult rattalt maha saada ja uurida, kas elul on ka mõnda muud mõtet. Ja noh, tahaks kirjutada, midagi täiesti teistsugust, kuigi ega ma isegi ei tea, mis see täpselt oleks. Eepiline romaan meie kaasajast.

MIRJAM PARVE

postapokalüptilise eelnostalgia tsükkel

olevikunostalgia on kummaline
tunne, olla juba selles ajas,
kus ma hoian käes kõige viimast
rohelise tee kotikest
valuvaigistitabletti
tervet sukkpüksipaari
 (heh, kes siis enam sukkpükse kannab)
ja mõtlen, kuidas oli
soojaveekraani lahti keerata
apelsine süüa
bussiga sõita.

*

raamatukogu oli soe ja valge koht,
ka pelgalt sellepärast sai siia vahel tulnud
niisketest tubadest
toona.
see on meeles,
kuigi lugemislambid enam ei sütti.

kui nad siin siis suure tule teevad,
on korraks muidugi väga soe ja valge.
aga betoon põleb tühjaks
ja riiulite tuhas
tärkav uus
barbaarne kaasik
ei mäleta enam, kus ta on.

*

võsas paistab inimtekkeline
kaarjas vorm
veel kõdust ja roostest läbi.
mäletad, millised nad olid –
soojad, kaitsvad kapslid,
nad võtsid vihma ja pimeduse
enda peale
ja viisid meid,
pehmetesse istmetesse vajunuid,
kuhugi. koju.

*

süütunne? jah,

ja oli juba siis, kuigi
mina olen väikene inimene
ega suutnud mõista,
mida üks või teine otsus
kogu põhjuslikkuseahela lõpus
kaasa toob
ja ainult kahtlustasin,
et ma võin ju prügi sorteerida
ökopesuvahendit osta
jalgrattaga sõita
ja valida rohelise elektripaketi,
aga kõik läheb ikkagi hukka,
ja ma sorteerisin prügi,
ostsin ökopesuvahendit,
sõitsin jalgrattaga
ja valisin rohelise elektripaketi.

*

könnin pimedas raamatukogus.
riiulitel on veel üht-teist.
maja on külm ja niiske, aga tugev –
niipea ei varise.
siin oli parketti ja pehmeid toole.
siin oli kuiv, kerge õhk. laenutussüsteem
lakkas ammu töötamast. kes tahab,
see võtab ja loeb
enne tuletegemist
mõne luuletuse.

postantropotseenilise järelnostalgia tsükkel

*Vares
otsustas sõnu proovida.*

*Ta mõtleski mõned sobivad sõnad välja, kenakese karja –
selgesilmsed, kõlavad, hästi dresseeritud,
hambad tugevad.
Teist nii täisverd pesakonda oleks raske leida.*

Ted Hughes, „Vares läheb jahile”

kui kogu see tramburai –
karjumine kiljumine kisklemine
pekslemine pagemine
lootmine
(phäh)
lõpuks üle läks,
ei jäänud ju tegelikult sugugi vaikseks.
oluline kestis edasi ka ilma nende
segaduses loomadeta, kes end
loomadeks pidada ei tahtnud.
varesesugu mäletab küll nende

hubaseid ja hapraid
kon - strukt - sioo - ne – kraal!
nagu ka suurushullustust ja
olematut
per - spek - tii - vi - tunnet
aga üks liik ees või taga, teate,
ees või taga.
muidugi
said nad enne veel paljudest jagu
ja mitte ainult suurtest, ilusatest või kasulikest
(kelle pärast nad ise kõige rohkem muretsesid:
tiigrid, koolibrid, mesilased, oliivipuud)
aga prussakad peavad kõigele vastu
ja varesed,
varesed ka.
sealjuures –
olguigi, et nad mitte millestki aru ei saanud –
oli suur osa neist vahel üsna sümpaatnegi
(tagantjärele mõeldes)
aga enamasti tuli olla ettevaatlik –
kunagi ei tea, mida oodata
loomalt,
kes ehitab enda ümber peegelseinad
laseb maailma kraanist sisse ja torust välja
ja tahab kogu aeg kangesti
kive loopida.
mis häda pärast mina nüüd värsse tegema peaksin?
mis asja on minul rõhkuri või paisuriga?
kaua see jama veel kestab?
minul on väikesed mustad silmad
mina ei arva midagi
kraa –
nokk tabab hiirt

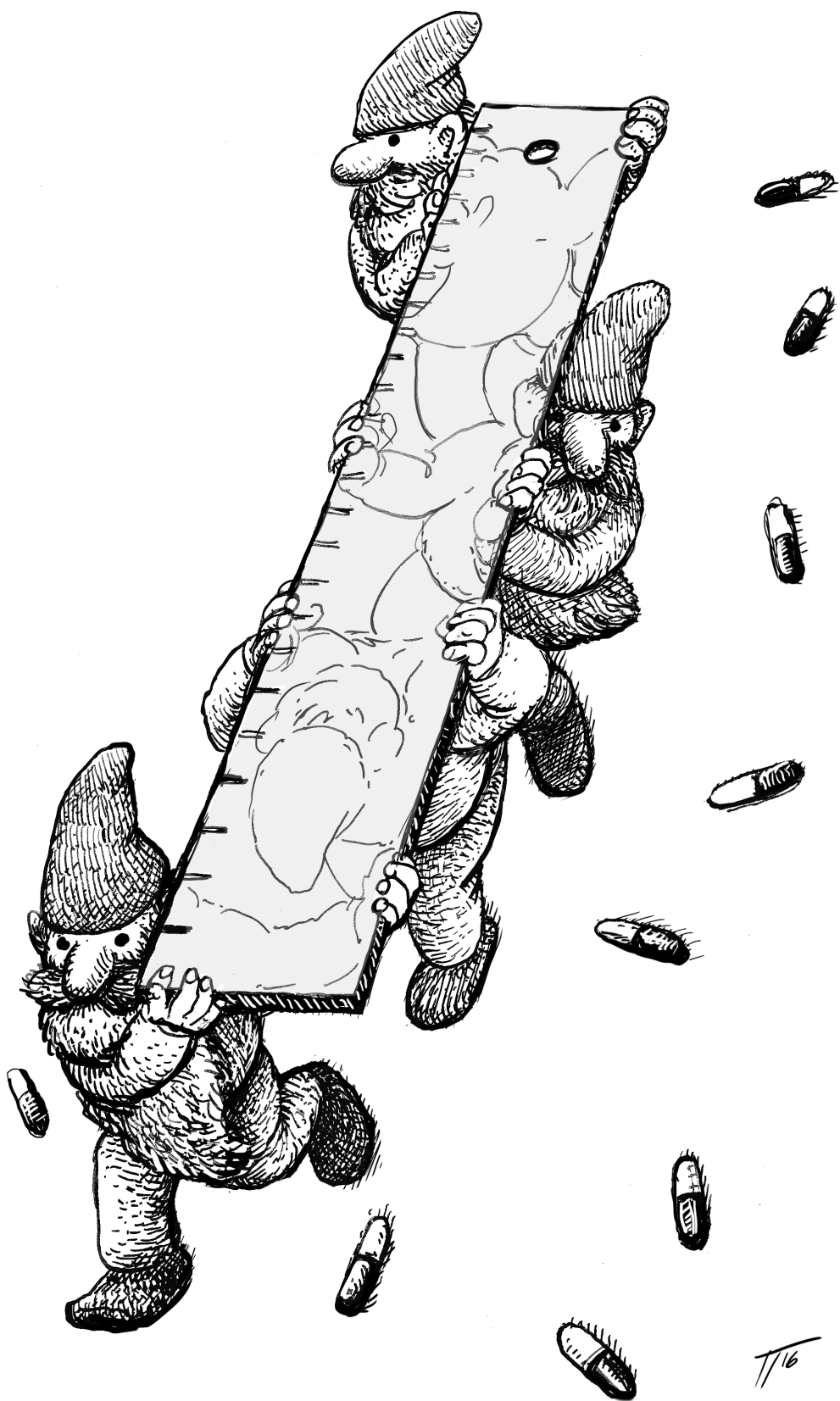
*

jajah, mõelda, kuidas nad alles äsja siin
nii kummalisi asju tähtsaks pidasid
ringi käisid
pommitasid
ja luuletasid
istusid ja lamasid väikestes õrnõhukestes karpides
sõitsid plekktoosides mööda
oma musti tahkeid jõgesid
mõtlesid välja veel kiiremaid – ja suuremaid – ja väiksemaid
asju

tegid oma maailma väiksemaks,
et poleks nii õudne.

*

vahel meenub, mis neil kõik oli:
vihmavarjud
paraadid
polüester
petrooleum
säästupirn
külkhoone
robotite jalgpall
eskalaator
konserv
klaver
kondoom
kasvuhoone
televiisor
ob - ser - va - too - ri - um
raamatukogu
marmelaadipallid
ekraanid
ekraanid
mikrofiiber
merekohin kõrvaklappides
niplispits
nailonsukad
laserid
tänavalaternad
helendav hiir
laminaatmööbel
muruniiduk
büro - kraaa - tia
kirjandusteadus
trenažöör
looduslik-identsed lõhna- ja maitseained
ja neid kuldab mingi nostalgia,
mille peremeesloom on nüüd surnud –
sestap hakkas see hädaga minusse.

JESSE JAMES

IDEOLOOGILINE HOBINARKAR

Arhiivis vidinapeol lösutasin viimaks nurgadiivanil ja jälgisin seinale kuva-
tud kaleidoskoopilisi mustreid. Kujundid pöörlesid korrapäraselt, värvid
sulasid ringiratast üksteise sisse, konteksti valitses stabiilne teknorütm – see
kõik tekitas mõnusa turvatunde, mustrid kordusid halbade üllatusteta, aga
ikkagi oli huvitav. A ja M istusid ka siinsamas, kaisutasid ja maigutasid
suid. Näis, et neil kestis laks veel täies hoos, nad polnud veel alla tulema
hakanud. Minul oli aga *peak* läbi, igavus ja väsimus piilusid kuklas, lihtsalt
istusin ja vahtisin, tantsima enam ei tõmmanud. Olin juba tantsinud ka,
pooltransis teistega koos käsi ja jalgu liigutanud, tõepoolest, see ühtsus-
tunne oli rahustav. Hea oligi, et hakkas üle minema, ei viitsigi enam vett
või õlut väikeste mõnusate lonksudega suus veeretada, tähendab, seda ikka
viitsisin, aga ei viitsinud enam esmalt vetsujärjekorras seista ja seejärel till
pihus vetsus seista ja oodata, kuni keha vedelike asjus üliaeglaselt signaale
vahetab. Siin-seal lösutas veel inimesi, mõned olid veel üsna aktiivsed.
Pooltund varem nägin vilksamisi, kuidas üks tüdruk poisile roosa vidina
suhu libistas, järelikult oli neid täna veel liikvel. Küsisin A-lt, kas tal sula
on veel. „Jaa-jaa, on küll,” vastas ta entusiastlikult, ilmselt aimates, miks
küsin. Paar sammu tantsupõranda suunas silmasingi tuttavat diilerit. Oli
just ühega seal vahetamas. Astusin ligi ja küsisin, kas on veel midagi. „Just
sai otsa,” vastas ta kahetsedes. Istusin tagasi A ja M-i juurde, ja ütlesin, et
ta vastas, et just sai otsa.

„Päriselt? Just sai otsa?” küsis M.

„Jah. Aga see on *bullshit*,” olin ma nõrдинud.

„Mis mõttes?”

„Ta ajab jama, et otsa sai. *Bullshit*.”

Mõtlesin selle peale, et mõni kuu tagasi vastas ta mulle täpselt sama-
moodi, kui ligi astusin ja küsisin, et kas on midagi. Kas pole imelik, et kui
just mina ligi astun, siis on just otsa saanud? Ma ei usu seda. Samas, mui-
dugi, nii võib juhtuda. Ta on rääkinud, kuidas kraam läheb üldiselt ikka
ülikiiresti minema. Eriti muidugi vidinapidudel, aga niisama ka. Mõtlesin,

kas ma olen veidi paranoiline, tal pole ju mingit põhjust mulle valetada. Ei, otsustasin ma, ma pole paranoiline. Mitte selles mõttes *ma pole paranoiline*, et mul on õigus, et ta valetas, vaid sellepärast, et ma polnud enam kindel, kas ta valetas. Lihtsalt jookсутasin oma peas paar asjaolu läbi, et kahel korral juhtus nii-ja-nii ja see võis olla juhus, aga ma arvasin korra, et ei ole, aga ma võisin vabalt eksida. Reflekteerisin kenasti kõik läbi. Ja lõppeks on mul suht savi ka, kas ta valetas või mitte. Nii et minuga on selles mõttes kõik korras. Kahju ikkagi, et ei saanud. Süvenesin jälle värvilistesse kujunditesse, muusika turvaline rütm võttis mind jälle enda kaissu. Tundsin end hästi, isegi alla tulles.

Mõne aja pärast koputas M õlale ja küsis, kas ma tahan paar kõhvi peale teha – nii lõpetuseks, rahustab ilusti ära ja saab paremini magama jääda. Muidugi tahtsin, see on alati hea mõte. Eriti veel selle elegantse uue riistapuuga, mis M-il on. See näeb välja nagu astmahaigete inhalaator, see kuumutab kanepi 200 kraadini ja sel puuduvad igasugused muidu põletamisega kaasnevad ebameeldivad kõrvalnähud, eriti nende jaoks, kes tavalist suitsu ei tõmba, nagu mina. Ei mingit kõhimist, valusalt kraapivat kurku, ja mis kõige tähtsam, ei mingit tossu – tee kas või vaikselt otse baarileti taga. Muidugi, väike aroom ikka levib, aga sellest pole hullu. Väga asjalik riistapuu, teeb selle värgi päris tervislikuks. Niisiis, tegime paar mahvi peale, asjad kiskusid uimasemaks, oli mõnus, aga samas kadus ka teravus ära, enam ei viitsinud kujundeid väga täpselt jälgida. Ei meeldi mulle see kanep ikka nii väga, tõmbab aju väga tainaks, teravust pole. Nojah, teravuse kadumisega teeb ta asjad nüriks nii, et need samas ei muutu surmiga-vaks. Nagu M ütles ennist: „Kanepiga on see, et see teeb niisama passimise huvitavaks. Selline ajukapsa värk.” Aga vidinatega on ikka hea see, et on ühtlasi nii terav kui ka huvitav.

Jajah, see ongi peamine, et ega seente või vidinatega või muu sellisega pole asi nii väga selles, et siinse ja käesoleva maailma kõrval avaneks justkui mingi teine, müstiline maailm, kus on mingisugused müstilised asjad ja kogemused. Vaid selles, et praegune ja siinolev maailm muutub ülihuvi-tavaks ja kui see ühtäkki tundub siis midagi erilist müstilisuse või maagilisuse või nägemuslikkuse või ma-ei-tea-mis šamaanijura mõttes, siis olgu peale, tundugu nii, aga kokkuvõttes on asi ikka selles, et seesama maailm lihtsalt muutub huvitavamaks ja sa hakkad mõtlema nurkadele ja seostele, millele enne ei mõelnud. Osad arvavad, et seened ja vidinad on just selles mõttes erinevad, aga minu arvates on see hoopis igasuguse narko-värgi ühisosa. Nagu „Breaking Badis” ütleb Jesse *meth*’i kohta: „Suddenly,

everything is interesting.” Täpselt nii ongi. Ja sellest piisab ka. Pole rohkem vaja juurde luuletada või oodata. Tuleb meelde intervjuu Kenderiga, kus ta rääkis, et võõrutusravil olevad patsiendid lähevad lõpuks tööle puhtast igavusest. Jällegi, tundub õige tähelepanek. Kuigi, jah, see fentanüüli-värk on ikka karm asi, ma ei tea, ma pole neid vingemaid asju kunagi proovinud, aga olen mõelnud küll, et mis tunne oleks. Aga nagu Kender vastas küsimusele, et mis see fentanüül siis on: „Ärge proovige – vaat see ta on.” Nad väidavad, et see on 100 kuni 1000 korda kangem kui heroiin – aga mida see üldse tähendab? Mis mõttes kangem? Ma ei tea, aga ma kardan küll, et kui mulle keegi usaldusväärne isik proovida pakuks, siis ma vist ikka ei prooviks.

Aga selle müstika- või esoteerikavärgiga on, jah, niimoodi minu arust, et see on ikka kohtlane ja õnnetu, tõmbab tähelepanu asja ees, teist taga siinpoolsusest ära kuhugi kättesaamatusse teispoolsusesse, mis on kas tühjus või mõttetus, sest haaramatus ongi mõttetus. See heidutab meid keskendumast sellele, et vastamisväärsed küsimused asuvadki juba siinpoolsuses. Need ei teki *alles* millegi *teispoolsusega* kokkupuutes, et justkui alles siis saab anda tõelisi vastuseid või luua tegelikke tähendusi. Tegelikud tähendused ongi immanentsuses, mitte loodetavas transtsendentsuses. See on umbes nagu alkohoolik lubab lähedastele, et kunagi tuleb aeg, mil-lal ta enam üldse ei joo, ja siis on kõik hästi. Need lubadused teevad ju terveid perekondi õnnetuks, täpselt samamoodi teeb esoteerika õnnetuks terveid kogukondi.

Ma mäletan, et kunagi lapsepõlves unistasin, kui õige näeks mõnda imet, kogeks midagi müstilist, mis lõikaks reaalsuse kangasse rebendi, selle tagant ilmutaks ennast müsteerium, alasti tõde. Näiteks mäletan, et kunagi luges ema mulle Tähekesest ette ühe loo, kuidas päkapikke näha. Point oli selles, et päkapikke palja silmaga ei näe, aga neid näeb läbi läbi-paistva plastjoonlaua. Hea oleks, kui oleks värviline joonlaud. Mul oligi täpselt üks oranž läbipaistev joonlauajupp. Enne magamaminekut panin selle voodi kõrvale laua peale valmis, et öösel, kui nad tulevad, oleks hea võtta ja piiluda. Probleem oli muidugi selles, kuidas öösel õigel ajal üles ärgata. Küsisin emalt, et millal nad tulevad, öhtu- või hommikupoole. Ema arvas, et hommiku. Palusin siis ema, et ta mind enne varahommikut üles ärataks. Ma ei mäleta, mida ta vastas.

Tegelikult unistasin igasugustest sellistest asjadest isegi mitte nii väga kauges lapsepõlves, ja ehk jätkuvad sedalaadi naiivsed unistused osaliselt nüüdki. Mäletan, kui tegelesin meditatsiooniga, siis mõtlesin, mis tunne

oleks lõpuks päriselt see levitatsioon kätte saada. Et lennata või siseneda uutesse universumitesse, kus avaneb kõiksugu imetabaseid reaalsusi. Või lihtsalt näha nägemusi, hallutsineerida. Või kohtuda tulnukatega. Jne. Nüüd aga mõtlen, mis sellest siis ikkagi oleks? Ja ma mõtlen, et midagi ei oleks. Sellesama ime kogemisel kerkiks ju sama küsimus uuesti: kas siis selle ime sees ei võiks selle ime suhtes uus ime tekkida jne. Kas ime nägemisel, päkapiku nägemisel läbi plastjoonlaua, selle reaalsuserebendi tabamisel saab maailm ja teadmine kuidagi rohkem täielikuks, rohkem korda? Kas olen siis endaga kuidagi ühele poole saanud, et võin rahulikult diivanile istuda ja seesmist rahu nautida? Asi pole ju selles. Kas kõik ongi korraga ime või miski pole seda. Kas kõik on korraga huvitav või kaotab filmitrikk oma huvitavuse niikuinii. Kõige banaalsemalt igavamad asjad ongi minu arust mingisugused filmitrikilaadsed reaalsusenihtked. Eriti seepärast, et nad tekitavad petliku tunde, et nad – kui nad juhtuksid – justkui oleksidki päris huvitavad. Aga nad pole, või – täpsemalt öeldes – nad ongi samahästi juba juhtunud ja nad on täpselt nii huvitavad, nagu on maailm.

Tõepoolest, mis siis sellest oleks, kui näed läbi joonlaua oma kirjutuslaual päkapikku tantsimas? On kümneid võimalusi seda seletada või lihtsalt aktsepteerida ja samad naiivsed tungid tekivad üha uuesti – et mis siis oleks, kui päkapikul oleksid lemmasarved või kui ta lendaks kärbsel seljas ringi või teleporteeruks diivanile? Kõige müstilisem asi ongi juba kirjutuslaud ise – kuidas asjad kui sellised üldse olemas on. Kõik sealt edasi on variatsioonid. Vahest nimetatakse seda vist immanentsuse müstikaks, aga ma ei tea, miks peaks sellist tobedat fraasi kasutama – kui kõik on müstiline, siis pole seda miski, ja see sõna ei aita millegi tabamisele mitte kuidagi kaasa.

Istusin seal Arhiivis diivanil ja kaleidoskoopilised mustrid ja tekno-rütm olid väga siinsamas, rõhutatult immanentsed. Tundus, et immanentsuse esiletõstmine suurendab vastutust oma elu ees. Kui tegutsemisruumi massikese on ikkagi *siinsamas*, mitte *teispool*, siis on vastutus ka ainult siin, mitte seal, teispooluses.

Tundsin seal seina vahtides, et ikka tore on, kui vahel lööb ette, et olemasolu ise on kõige kummalisem asi üldse, ja väljaspool seda pole enam midagi. Nii saab inimkogemuse üliruumiliseks tõmmata käepäraste, siinsamas juba kogetud ja kogemisel olevate asjade toel, mitte oodates filmitrikke või valgustumist. Narkoga või mitte, igal juhul on hea, kui lõpuks vabaneda sellest lapsikust ootusest transtsendentaalsesse imesse, illusiooni, et maailm oleks huvitavam ja parem, kui tulnukad oleksid

olemas või kui Jumal sekkuks ja vastaks mu palvetele. See kõik on juba siinsamas ja nii on kõik väga hästi. Religioossed unistused plastjoonlauaga päkapikuvaatamisest teevad asja ainult hullemaks, sest lükkavad võõrutsravi lämmatavatest illusioonidest edasi. Jah, tõesti, maailma imerebendite ootamine lämmatab, täpselt nii nagu lämmatab surmajärgse elu või lunastuse ootus – see tõmbab õhu ja ruumi siinolevast eksistentsist välja, surub kaalu kuhugi mujale ja pitsitab kõri.

Koju minnes tegime tiiru ümber ülikooli raamatukogu. Õhk näis hapnikurikas, meie sammud jätsid värskesse lumme rütmilisi jälgi.

PIRET KARRO

*

ärkasin taas varahommikul
need lumivalged puud oma kummituskumaga
ajasid üles
kuulasin veidi luuletusi,
kus kaplinski ütles, et
pilvi on lohutav vaadata

nüüd võiks lugeda baudrillard'i
või kirjutada esseed
või teha midagi muud
keeta kapsasuppi

olen iga päev natuke inimese häält kuulanud

aga rohkem enda peas
kui sellest väljaspool

*

lamad kellegi kõrval
kellest sul on ükskõik
ja kellel on sinust veel rohkem ükskõik
ning ootad unetult,
et õues läheks valgeks,
et saaksid sind lämmatavasse rammestusse mässinud igavust
natukenegi peletada
raamatuselgadelt pealkirju lugedes,
kuni poolunes minotaur sind aeg-ajalt krabab
tema reflekselt tõmblevad
puudutused on langenud
täpselt sellisesse sagedusse,
et neid on kaugelt liiga harva,
et tegemist oleks seksiga,
aga liiga kuradi tihti,
et saaksid rahus uinuda

*

hommikuti ärgates
olen valmis sõtta minema
enda nimel
oma keha nimel
oma soo nimel
olen valmis nõudma õigust
ja vastutuse võtmist
tagajärgede tunnistamist
ja küsimusele vastamist

päeval kannan pead õlgadel
ja rindu riietes
ja südant rinnus
õhtul õhutan õdesid

kui tuleb öö
siis ma enam ei julge
kardan, et keegi kasutab mu keha
omatahtsi
võtab mind endale
võtab võimu
vägivallaga

*

sa surud rinnalt sada kilo
mina surun rinnalt sinu

kasvatan lihast ja iseloomu

*

sündisin küll merevahust
aga Willendorfi Veenusena

*

piibelehe lõhn
ühisurka ühisdušš
kaks graatsiat, vahused
lähem kolmandaks

*

sain vastu tahtmist
meremehe naiseks

kallimad Londonis ja Lvovis
kodulinnas ei ühtegi

*

kardinate tagant näen loksumas merelahte

soola ja vetikate lõhn

talveaias omaette veini joon
sinu sinel üll, kus all vaid nahk
ja ootel ihu

ootan valget purje
ootan et su tõbrastest madruste pärdikukära
mu tühjale õuele kostaks
ja veini magusat maitset
ja soola kuivendavat kiha
ja valguse valgustumist
kui tuled

kui hammustad mu südant
oma ihara pilguga
võtad mind enesele, koikusse, tuppä
surud huuled vastu minu huuli
ei küsi, kuidas ma olnud olen
vaid loed vastust mu
kehalt, higist, juustest

P V P R A A U O U S T L I N G I D

Herri vesihallid rinnakarvad. Sasin. Need on hõredad, mõni pruunika varjundiga, mõni kollaka. Siiski hallid. Hõre elu näinud hõbe.

Mõtleks kui paljude kehade kohale on kunagi laskunud see närbunud torso. Sellel on nii vägev, isane minevik, hiline ja verine, pikitud tillukeste temperamentsete naiserusikate massaažist. Massaaž – ei midagi enamat! Olgu, ka mõni küüne kriibitud vagu. Enam poleks see vist isegi võimalik, sest see nahk on juba liiga lõtv ja rind pole enam piisavalt prink.

Hingasin armidele ja silusin – mälestusi muuseas võidetud lahingu- test, veenvatest anastustest. Naha kollakas jume oli pärgamentväarikaks mälestuseks kunagi pingul lihaseid katnud pronksist. Nibudki olid kui väljaveninud soolatüükad, otsast sarvestunud ja karedad. Paremasse oli sissekasvanud hõbedast rõngas, mille graveering meenutas vana-iiri ornamentikat.

Sobis hästi.

Surusin põse vasakule rinnale ja näppisin mõtlikult rõngast. Nibu oleks isegi nagu pisut jäigastunud. Muigas, sest see oli kuidagi naiivselt armas. Alles käima õppinud kassipojal turritab silitamisel samamoodi saba.

Naiivselt armas. See oligi koomiline, sest see rind oli kõike muud kui naiivne. Pealegi kordi vanem kui mina.

Naiivselt.

Hõõrusin pisut tugevamini. Traadised karvad masseerisid kõrva ja põske. Kuulasin südant. See lõi aeglaselt. Tuksus raugelt. Nagu poleks sel sooja ega külma väljas toimuvast. Ega suurt olnudki. Tuikas uhkelt oma- ette, üle kõigist ja kõigest, madaldumata galopeerima või lonkima.

Aga see lõhn! Sellest ei saanud tüdineda. Ah, kui palju hommikuid olin ma samamoodi, parem põsk ta vasakul rinnal ja sõrm niburõngas, pielnud aknast sissetrügivat päikesetõusu, ah kui mitmeid!

Parem põsk ta vasakul rinnal. Alati nii. Äiutav lõhn ja tasased tuksed. Ere päike murdub peenikesteks vikerkaareviirgudeks ta rinnakarvus, kui silmi sulgemiseni kissitada. Sellest lõhnast ei saanud tüdineda. See oli nii küps, nii rahulik, nii turvaline.

Mulle meeldis rõnga kallal silmahammastega näkitseda, seda sikutada ja keerata. Peaaegu alati loendasin sünnimärke ja pigmendilaike. Ometigi polnud mul aimugi, kui palju neid seal kokku oli. Küll aga olin ristiisaks sealsetele „tähtkujudele”. Groteskseim oli Suur Hundikürb, mis tipnes rõngastamata nibuga. Muidugi polnud ma elu sees ühegi hundi kürba näinud, küll aga teadsin, milline üks vanker välja näeb ja milline on selle sarnasus Suure Vankriga.

Punased numbrid äratuskellal hõõgusid kolme viimast halastavat minutit.

Lülitasin alarmi välja ja tatsusin kööki. Suurest esikupeeglist möödu-des lubasin endale mõned nartsissistlikud jalavibutused ja musklipingutused. Tagumiku põselohud olid selgepiirilised ja sügavad, olles parimaks tunnustuseks regulaarsetele treeningutele. Tundsin end oma alastuses suurepäraselt. Ringutasin joviaalselt ägiseses päikesele ja embasin õhku. Aga kohv pidi siiski saama mürkkange, peksmaks hommikust idüllil töiseks ja asjalikuks. Jätsin masina lörisea ja läksin tagasi Herri juurde.

Herri magas. Ta on kõige vaiksema magamisega inimene, keda olen kohanud. Hingas kuuldamatult korra või kaks minutis ja külge ei keeranud kordagi. Magava Herri kõrval võis rahulikult süveneda kuitahes keerukasse raamatusse, mõelda vaikusest, üksindusest või sfääride muusikast.

Seisin harkisjalu voodipeatsisse ja andsin talle riistaga kelmika lopsu vastu nina. „Päo!”

Herri avas aeglaselt ühe silma – selle, mis polnud patja surutud – hall kettake liigahtas ja fokuseerus mu liigesel, mida relvana käes hoidsin, ja rändas siis mu võidukale näoilmele. Herri suunurka ilmus vaevumärgatav naeratus.

Mu ülemeelikushood ei pahandanud teda kunagi.

Silm vajus jälle kinni.

Silitasin ta siledat pealage. Juuksed olid sealt ammu kadunud. Hõre vesihall viirg, mis läks üle kukla ühest kõrvast teiseni, oli kõik, mis jäänud. Need olid beebilikult siidised udemed, eriti võrreldes minu ronkmusta pahmakaga.

Libistasin pöidlaga üle ta õhukeste huulte, haarasin ta pea oma käte vahele ning suudlesin ahnelt, surusin talle küüned kuklasse, hingasin vihinä läbi nina ja imesin ta keele endale peaaegu kurku. Herri suudles silmi avamata vastu, keeled mürasid vaakumis, libisesin üle ta igemete ja tema näksis mind hambutult. Ta millimeetrine habe kriipis meeldivalt huuli.

Mina pesin suudlemisohus alati hambaid, aga Herri hingeõhk oli ka hommikuti värske kui kevadhommik, sest tema hambad ligunesid öökapi perfektses piparmündilõhnalises lahuses ja tema tavatult aeglane hingamine ei suutnud isegi õhtust suuvett suuõõnest välja tuulutada. Mm ... piparmünt.

„Kas kohv voodisse, härra Herman?”

Herri laksutas vastuseks vastu mu tagumikku ja noogutas naeratades. Hammasteta rääkis ta vaid häda sunnil. Pudistamine ei sobinud tema džentelmenliku väljapeetusega mitte üks põrm.

Lippasin kergejalgse kööki, lükkasin plaadimängijasse CD Vivaldi „Talvega”, sest see on kõige kevadisem ja ehk ka kõige hommikusem lugu ning vorpisin kiirelt mõned võileivad ja valasin kohvi tassidesse.

„Ohhoo! Suurepärase!” tervitas Herri avala naeratusega, nähes mind kandikuga tulemas. Ta oli pugenud kergesse siidist hommikumantlisse, hambad suhu pannud ja nägi nüüd igati väarikas välja.

Kuum aurav kohv, päike ja Herri!

Kohv oli tõesti kange saanud, tundsin, kuidas kofeiini meeldiv surin õrnalt selgroogu paitas ja diafragma alla tekkis õõnes kõditav pinge.

Äkki sööstis meie meeldivasse äraolemisse mu mobiiltelefon, mille vibroalarm selle lauaplaadil hüsteeriliselt steppima pani.

Herri kortsutas demonstratiivselt oma halle kulmupahmakaid, võttis laualt mu telefoni, sülitas displeile ja surus selle vilunud liigutusega endasse.

„Homмикусööк on püha!” kõmistas ta teatraalse resoluutsusega.

„Herri, kamoон!” proovisin olla noomiv, kuid purskasin kohe naerma.

„Kes helistas? Vaatasid?”

Ta noogutas. „Baurice Kozolov. Sööme lõpuni, siis helistad tagasi,” ja lisas silma pilgutades: „Kui telefoni kätte saad!”

Viskasin jalad talle sülle, toetasin selja vastu seina ja dirigeerisin kohvitassiga.

Oli suurepärase hommik tõepoolest.

„Ma loodan, et laboris mingit jama ei ole. Ega tema juba niisama ei helista.”

„Küll jõuad,” rahustas Herri. „Ju tahtis lihtsalt nõu küsida.”

„He-hee,” raputasin pead. „Vaevalt. Harva, kui temal midagi minu käest küsida. Ta on kursa helgeim aju. Mitu pead teistest üle. Ainuüksi see, et ta mind oma partneriks kutsus, on mulle suur tunnustus.”

„Nagu ma aru saan, klapite hästi, jah? Veel kohvi?” Herri valas vastust ootamata tassi täis. Ta teadis mu harjumusi sama hästi kui mina tema omi. „Jah, klapime küll. Eks ma uju tema akadeemilise edukuse kiiluvees ja ma ei tea, ju ta tunneb end hästi kellegi nii-öelda *cool*’i seltskonnas. Ta ei ole oma eelnevast koolielust küll eriti rääkinud, aga seda pole raske arvata. Kidurat kasvu, lombakas, kohmetu ja kinnine. Kindlasti kasutasid õpetajad teda näitena, et on võimalik küll kõigest aru saada, ja hõõrusid tema püüdlikkust reatohmanitele nina alla.”

„Mis tal siis viga on? Trauma? Mingi sünnidefekt?”

„Tundub küll. Pole eriti uurinud. Puusa- ja põlveliigestega midagi vist. Ei taha ju torkida.”

Herri noogutas ja mina lobisesin edasi.

„Iseenesest ideaalne teadlasematerjal. Selline stardipositsioon välistab kõik muud kiusatused ja füüsiliselt päris Hawking ta ka pole – käed on kombes, katseklaasi, pipetti hoiavad hästi. Muidugi võib saada talt ka kuri geenius, kes elab inimkonna peal välja selle, et saatus ta sellisesse kehasse on sülitanud.”

„Misantroop?”

„Neeh,” raputasin pead. „Misantroop on vast aktiivne inimvihkaja. Aktiivselt ta kohe kindlasti ei vihka. Pigem põlgab vaikimisi, põlgab üldist rumalust. Kui sedagi. Ta on sünge. Üldiselt näib, et teised inimesed ei lähe talle eriti korda, aga noh, tead sa mõnda, kellele läheks?”

Herri kissitas kavalalt silmi ja mõmises salapärase rahuloluga.

„Mis sa mugised? Naerad jälle mu üle või?”

„Oh jäta!” Herri löi laisalt käega. „Sa said SMS-i lihtsalt.”

Turtsatasin naerma. „Ah muidugi! Telefon!”

*

Baurice istus mornilt laua taga ja tegi suitsu.

„Said sõnumi kätte?”

„Ja kuidas veel ...”

„Palju said?”

Koukisin seljakotist kanistri välja ja asetasin selle lauale.

„Viis liitrit, värske ja korralik.”

„Hea, loodetavasti on see bakterikindlam, kui see vana oli.”

„Viskasid vana minema?”

„Jep, pH oli enam-vähem, aga ei puhverdanud enam midagi. Ajas mul terve seeria putsi.”

Baurice puhus suitsu laual seisvale rotipuurile. Rotid ei teinud sellest suurt välja.

„Nendega on ka ühel pool.”

„Ai-ai,” vangutasin pead. „See on juba halvem asi. Kuidagi loiud on jah, isegi suitsu ei karda. Andsid neile midagi või?”

Ta noogutas. „Varsti on kutud.”

Istusin maha. „Oi, sa vana ... kolme kuu töö metsas.”

Baurice tühjendas laual oleva keeduklaasi endale kurku.

„Vähe vara ei ole joomiseks?” Vaatasin kella. Pool üks.

„No tegelikult ... miks mitte, põhjust küllaga. Ma segan endale ka ühe terava.”

Võtsin ühe sajase kolvi, täitsin selle poolest saadik piiritusega ja lisisin sortsu eetrit. Hingasin tugevalt välja ja neelasin punnsuutäie. Terav tuline jutt sööstis mööda kõri soolestikku, süljenäärmed hakkasid ägedalt tööle.

„Khuu! Türa, kus ikka kõrvetab!”

Pühkisin kitlikäisega silmanurgast vett.

Baurice ei lausund sõnagi, valas liitrisest ümarkolvist oma keeduklaasi uuesti täis ja rüüpas sealt vaikselt, lonkshaaval.

Võtsin ka ühe sigareti.

Baurice jälgis ainiti rotte. Ühel, arvatavasti kõige kergemal neist, hakkasid krambid. Kõht ja tagajalad tõmblesid, pärani silmades pungitas tühi rotipilk ja rõvedad teravad hambad irvitasid oma viimast kollakat irvet.

„Tuld?” tonksasin Baurice’i õlast.

„Palju sa eetrit panid? Lähed veel põlema,” hoiatas ta tikke ulatades.

„Mitte üle viiendiku. Pudeli jätsin tõmbe alla. Ei juhtu siin midagi.”

Istusime, jõime ja suitsetasime. Rotid tõmblesid, veritsesid suust ja surid.

Viimane tõmbles veel pool tundi pärast teiste surma.

„Vahi kui visa,” togin rotti klaaspulgaga. „Äkki vähi pärast, mis arvad?”

„Võimalik,” kehtas Baurice õlgu. „Aga ta on noor, vähk ei tohiks olla kuigi kaugele arenenud. Seitse-kaheksa kuud oleks ikka veel elanud. Paks on lihtsalt.”

Teistest paksem oli see rott küll.

Baurice’i sigaretid olid hirmkanged tõrvapulgad. Tõmbasin viimase mahvi ja kustutasin pooliku sigareti rotile silma. Rott hakkas palju põnevamalt ja intensiivsemalt tõmblema.

„Mida sa teed, lollakas?!” hüüatas Baurice ja lõi vastu mu kätt; võttis pliiatsitopsist skalpelli ja pistis roti läbi.

Baurice ohkas ja läitis uue sigareti.

Vaatasin seda hunnikut rotilaipu. „Vedas neil raiskadel,” mõtlesin poolvaljult. „Kuudepikkuse surmaagoonia asemel pääsesid tunniga.” Need olid nimelt onkorotid. Spetsiaalselt vähiuuringuteks aretatud, nii et umbes aasta vanuselt areneb neil vähk. Igas nende rakus kükitas geneetiline kellapomm, nukleiinhappeline pärispatt, mis garanteeris piinarikka surma karistuseks sündimise eest. Need kümne-üheteistkuulised pääsesid, kuna bakterid või seemed olid neid puudutavate katsete puhverlahuse ära rikkunud.

„Ei tea, kas nad vabas looduses suudaksid paljuneda?”

„Võimalik,” Baurice kehtas talle nii iseloomulikult õlgu. „Aga mitte eriti tõenäoline. Surevad liiga noorelt. Kui innaaega timmida, umbes nagu mingil ja euroopa naaritsal, siis saaks ehk küll.”

„Milline pomposne sadism!” võttis mu fantaasia tuld. „Aretada püsivalt piinlev tõug! Neil pole ka intellekti, et oma päästmiseks midagi ette

võtta. Oh, neil sittadel pole isegi teadvust ... või natuke vist ikka on. On? Oh, kui vägev see oleks!”

Baurice kordas õlgadega oma parasiitžesti: „Natuke vast on kah. Ei tea. Ja kui olekski? Mis siis sellest? Arvad, et nad lõpetaksid sigimise, kui mõistaksid oma olemust? Sittagi! Vaata või Musta Aafrikat või Kagu-Aasiat. Kepivad nagu nugised! Sünnitavad, phväh, persse nad sünnitavad! Nad situvad ju oma lapsi. Situivad neid kuhugi hütinurka kopitanud õlehunikule kisama ja haisema. Vahet seal on, kas närib vähk või soolestikus hauduv nälg sind seestpoolt raipeks?!”

Alkohol oli Baurice'i käima tõmmanud ning ta vahutas ja vehkis elavalt kätega.

„Ja need on inimesed! Teadvus ja intellekt! Keelevõime ja prefrontaalne korteks! Kronesteesia! Kasutavad tööriistu ja puha! Humanitaarid korrutavad muuseas alatasa, et nende kultuur pole sugugi vähem arenenud või lihtsakoelisem kui õhtumaalaste oma. *My ass!* Igaüks üritab endale vähemalt kümnet pensionisammast valmis keppida, et siis viis aastat kauem vireleda. Ainult kultuuris ongi erinevus! Meie kultuuris on va topeltsapiensil mugavam vähem sigida, nende kultuuris rohkem ja nii nad situvadki neid väikseid pruune piinlevaid lihakampe, kes ei suuda muud teha kui valutada, kisada ja kärvata lapseas nälga või tükelduda naabersuguharu matšeetede all. *Fucking* loomad! Topeltsapiensid!? Jeeš! Aukartus elu ees? Ptüi!”

Ma ei viitsinud Baurice'i sülgepriitsivasse monoloogi pikemalt süveneda ja ega ta sellest suurt hoolinudki, lõugas rohkem oma surnud rottidele. Baurice oli ainus, kes oma katseloomadele nimed pani. Ja see polnud kaugeltki ta ainus veidrus. Istus hommikust õhtuni laboris ja tegeles oma rottide ja katseklaasidega. Ta oli oma loomult kuidagi nii vana ja haigemeelne, et ei osanud elust enam üldse rõõmu tunda. Suitsetas ohtralt ja vahel väga harva jõi oma „laborikokteili” – piirituse, destilleeritud vee ja eetri segu – need olid ta ainsad rõõmud, kui teadus välja arvata. Teadust tegi ta muidugi hästi. Vaieldamatult kõige paremini ja kõige tulemuslikumalt ja eks seetõttu pigistati nii mõnegi veidruse ja korratuse puhul silm kinni; näiteks kui labor oli täissuitsetatud või kui ta vahel laborisse ööseks jäi. Üks vana professor, kes ikka heal meelel jutlustas oma noorusaastatel välja kujunenud teaduslikku ateismi, näitas aeg-ajalt huvi Baurice'i rottide vastu, küsides heatahtlikult aasimisega: „Noh, Baurice, kuidas su jeesustel ka läheb?”

Parem, et ta täna ei küsiks.

„Paolo,” pöördus Baurice korraaks ka minu poole. „Kui sa natuke avaramalt suudaksid mõelda, siis näeksid, et paratamatult piinleva tõu aretamises pole midagi pompooset, veel vähem midagi uut või originaalset, vastupidi, see on üks kõige ebaoriginaalsemaid mõtteid looduses, vot, sa areta liik, mis ei peaks paratamatult kannatama ja hukkuma, see juba oleks tase, see oleks midagi uut. Sa parem ütle mulle üks liik, mis pole onko!”

„Amööb! Ainuraksed üldse!” pistsin võidurõõmsalt vahele.

Baurice jäi mulle korraaks veidral pilgul otsa vaatama, ta pilk oli küll mulle suunatud, aga ta ei näinud mind enam, ta hää muutus mõtlikuks ja katkendlikuks, sest ta kõne libises järk-järgult jälle enda sisse tagasi: „See on kõigil loomadel, igas rakus. See ei ole midagi sellist, millest saaks lahti loodusesse „tagasi” pöördudes, end ökoseebiga hõõrudes või kogu maailma demokraatiasse litsudes ... inimene on persses tõug, aga teised loomad pole kuidagi vähem persses ... inimene on küll ainus, kes on võimeline liigiliseks enesetapuks ... või liigiliseks eutanaasiaks.” Baurice’i hää oli juba päris vaikseks jäänud, kehtas aeg-ajalt õlgu. „Võib-olla see oleks pompoosne ... aga siis kellele see žest?”

Baurice’i pilk tardus aknast välja.

„Kuule, ära nüüd tusatse, tellime uued rotid ja teeme uued katsed. Ongi vilumust rohkem,” katsusin teda kuidagi lohutada. „Sa võtad seda teadust liiga tõsiselt. Kuule, ole nüüd ... või puus valutab?” küsisin osavõtlikult häält langetades.

„Äh, mis puus,” rähmas Baurice justkui ärgates. „Aja konkreetsus.”

„Heh, sa paned juba jälle segast!” naersin ja patsutasin teda õlale. „Lähme tuuldume pisut, õues on nii ilus ilm.”

*

Ja siis äkki Herri komistas. Ta kukkus näoli trepist alla. Kaarega sellele näole, minu armsale näole, minu pehmetele huultele, kukkus katki siidised igemed, ta veeres kākaskaela uperpallitades, eredaid vereplekke maha jättes ja jäi siis vaikselt lamama, minu Herri ...

„Herri!” karjatasin ja söötsin talle järele.

Herri lamas trepimademel, ta silmad olid lahti ja ta hingas sügavalt ja raskelt.

„Oi, Herri!” nuuksatasin ja hakkasin nutma, valisin sõrmevärinal hädaabinumbri ja kisendasin torru aadressi ja šoki ja hüsteeria ja meeleheite ja

verepritsmes, minu Herri vere pritsmed! Panin toru ära hoolimata nende palvest, istusin seljaga vastu käsipuud ja võtsin Herri pea omale sülle, see jooksis verd, ah, kui kohutav see oli!, hoidsin ta sooja pead oma käte vahel, see jooksis verd, Herri verd!

Herri hingas nii raskelt, hoidsin ta pead kõvasti-kõvasti. Ta pea oli kuum, kuum-kuum kera, jooksis verd ja hingas raskelt, hallid juuksed ja punane veri! Oh, Herri!

Ma ulusin valjult ja pigistasin ta pead oma süles, Herri kuuma pead. See jooksis verd, mu Jumal, see jooksis verd!

Pisarad kukkusid ta siledale pealaele, täis Herri pigmendilaike, minu armastuse tähtkujusid, Herri!

Herri hingas kähinal. Oh nii raskelt! Ja suunurgast tuli ka verd, oh Jumal, Herri verd!

Pühkisin selle ära. Võtsin ta kae. Miks see nii külm on?

„Herri!!!”

Oh Herri, miks see nii külm on?

Pigistasin ta kätt, minu Herri kätt, see oli nii külm. Oh, miks see nii külm oli?!

Herri silmad läikisid.

„Ei, Herri, ära sina nuta!” kallistasin ta pead kõvasti-kõvasti. See jooksis verd.

„Oi Herrikene! Ära sina nuta!”

Ise nutsin, nutsin hüsteeriliselt, sest Herri jooksis verd.

„Herri, su käsi on nii külm! Herri, miks su käsi nii külm on, Herri?!”

Herri silmast veeres pisar, veeres üle tema kortsulise põse, seal olid ühepäevased hallid karvakesed, pisar veeres, aga miks oli seal veri?! Oh, miks oli seal veri, Herri, miks oli seal veri?!

„Paolo,” sosistas Herri ja ta suunurgast nõrgus verd, oh Jumal, ta suunurgast nõrgus verd!

„Herri!” ma hoidsin teda kõvasti-kõvasti.

„Ma nii kardan, Paolo!”

Ja ta suunurgast nõrgus verd, oh Jumal! ta suunurgast nõrgus verd.

„Ära karda, Herri! Ära karda!” nutsin lohutamatu, „Herri, ma kardan ka! Herri!”

„Ma nii kardan, Paolo!” sosistas Herri ja ta silmist veeresid pisarad. „Ma nii kardan, Paolo, ma nii kardan ...”

Ta käsi tuksatas, ma hoidsin seda kõvasti-kõvasti.

*

Herri oli ainus surija, kelle embuses oli hea ja kelle suremises oli nukrat ilu, ahnelt viimast sõõmu joovat pilku, sirutust kaugele ... kui meenutada.

Kui meenutada ...

Mitte mingit valuliselt rapsivat kärvamist.

Mitte nagu Euroopa. Sureva Euroopa armastus on ebamoraalne.

*

Inimesed käivad koos ja ristmikul selgub ühele, et nad käisid lihtsalt kõrvuti.

Teine laseb käe lahti ja keerab ära.

Ja sina jääd suud maigutades järele vaatama. Talle järele minna ei saa ja ei tohi. Tema ei taha. Õelda pole midagi, teha pole midagi.

Sa tohid tunda ainult valu.

Ja sa tunnedki seda.

Tunned tugevalt ja kaua.

Väga, väga kaua.

*

Ta võib-olla jääb isegi lähedale. Su teadvus on dialoog temaga ja sa jutustad mõttes talle kõigest, mis sinuga juhtub, mida näed, mida koged. Nagu kõiges sus, on ka su silmades temakujuline auk, läbi mille siis otsivalt ja igatsedes maailma vaatad. Kohtute vahel tänaval. Ta naeratab armulikult või pisut piinlikult või õrna süütundepunaga.

Sa ei või enam olla talle õrn, sa ei või enam ennastunustavalt tema pead silitada, sest seda kõike pole enam olemas.

Lihtsalt ei või.

Te polnud ju koos, te olite kõrvuti.

Kuidas sa aru ei saanud?

Kas sa siis sisse ei näinud?

Kuidas tuleks pingutada, et näha, aidata ja hoida.

Ma räägin kaotusest.

*

Herri ja Paolo lugu pole kunagi juhtunud, sest seda ei saanud kunagi juhtuda. Sest Herril polnud tulevikku, aga armastus elab tulevikust, ühisest tulevikust, mis on nii kauge ja lõpmatu nagu silmapiir. Ja alati abstraktne, ei iial konkreetne.

Herri ja Paolo lugu pole kunagi juhtunud, sest seda ei saanud kunagi juhtuda. Sest Herril oli nii palju minevikku. Armastus aga ei talu kuigi palju privaatset minevikku, minevikku, mis pole ühine. Unustamine muidugi päästab. Kes suudab palju unustada, sel on vähe minevikku ja see on nagu laps ja suudab ikka ja jälle armuda, sest mälestused konkretiseerivad aega, aga armastus on aja abstraktsioon.

*

Paolo jäigi katki, kuigi ta hiljem mõistis, et tema armastus oli olnud alati perspektiivitu ja et see juhuslik õnnetus, komistus trepil, ei röövinud temalt tegelikult kuigi palju aega. See teadmine oli loomulikult väga nõrk lohutus. Sest sellistel hetkedel on kümme minutit elu väärt rohkem kui ...

Väga, väga kaua.

Ja sa tunnedki seda.

Tunned tugevalt ja kaua.

Väga, väga kaua.

*

Kas üldse ongi võimalik armastada teadmises, et pikemas perspektiivis oleme kõik surnud?

Siiski mõtlema peab ka. Nii südame kui peaga.

Sellest, kuidas inimeste sisse ei näe; kuidas tuleks pingutada, et näha, aidata ja hoida; mõtlen kaotusest.

Ja aja abstraktsusest onkosüdametes.

*

Baurice sai uued rotid. Nad õppisid üsna ruttu koputuse peale puuri serva jooksmas ja Baurice sügas neid põhjalikult spaatliga. Baurice'il oli rottide sügamiseks spetsiaalne roostevabast terasest spaatel, millega ta ei teinud midagi muud kui sügas oma rotte. Ta kandis seda spetsiaalset sügamis-spaatlit oma kitli rinnataskus. Baurice oli nendega õnnelik ja rotid olid seda ka. Nad vist nägid üksteise sisse.

Ja ta torkas teda spaatliga küljesse ja rott naeratas heatahtlikult, naeratas andestava armastuse naeratust.

TALVIKE MÄNDLA

*

Keset liivaranda on jurta,
vaipadest kirju ja karjuv.
Mina olen Deliila.
Mu pihus on plekist käärid,
elevandiluust peaga nuga puusal.

Sina oled Simson.
Sa magad mu padja all,
keras kui siil,
ja unes nutad, et
kunagi olid ajad
ja armastus.
Kord oli elu väärt rohkem kui
vanaisa viiul.
Ma müüsin ta maha.
Elu maksis seekord rohkem.
Nagunii kogus ainult tolmu.

Sa ei mängi enam.
Mina ei mängi enam
tänaval öötööd.
Sa magad mu padja all,
keras kui siil,
ja minul on plekist käärid.

*

Möödan aega
läbitallatud vaipades,
orientaalsetes mustrites,
mille on nähtamatuks kulutanud mu
paljad jalad,
mu villastes sokkides jalad,
mu sporditossudes,
pidukingades jalad,
mu jalad sinu süles.

Punasel taustal on oksad,
mustad oksad,
surnuks kuivanud,
uuesti õitsele puhkenud oksad,
valged roosid
surnuks kuivanud okstel,
valged ja luukollased roosid
mustadel okstel
läbitallatud palvevaibal.

*

Kui sinikaelpardid on
guaššidega ülevärvitud sisekummid,
kui jõgi on vöödilise vihmauss,
mille keha on
pooleks hammustatud,
kui kaubamaja on kingakarp, millesse
väikeõde kommipabereid kogub,
kui sügis on
välja mõeldud loom,
karvutu ja näljane,
kui jalad on vesikupud,
kui juuksed on rohelised konnad,
kui peeglid on silmad ja
silmad on kõrvavaik,
kui vahanukud on ise
oma nõiduse ohvrid,
kui jalgpallivärv on
mesilase tiivalöökö
soolakaevanduses,
kui sipelgad on elevandid ja
elevandid on ortodokssete rabide
habemekarvad,
kas oled siis sinagi
päriselt?

*

Mu isa oli äraantud laps,
ema liivakarva rebane.
Tuuled ei puhunud veel ja
allikas oli jääs,
lõhn kandus terahaaval
õietolmu pidi
saare pealt mandrile.

Linnulaul käis
talunaisi pidi
külades ja hiietammedes.
Kividesse löödi
hukatud meeste nimed
ja laps jäeti
kivide kõrvale.

Lapse laul kanti
talunaisi pidi
küladest hiietammede ligi,
puuvaimud kuulsid ja
võtsid ta endale kanda.
Kõrgemad oksad pakkusid varju,
madalad oksad pakkusid tuge,
tammemahlast sai emapiim,
hiieohvrist kaisuloom,
õietolm kandis
lapse ninasse lõhna,
suure linna ja raudteevaguni lõhna,
raudtee küljes oli
liivakivihõng.
Laps sai rammu täis kui isahirv,
sarved laiad kui rannapiir,
jalad kiired ja vägised,
liivakivihõng sai ta
pärisosaks.

Ta jooksis ohvrikividest mööda,
hiietammed jäid eemale,
ta tõi oma laulu talunaistelt tagasi
ja need ütlesid,
et liivakivid on pudedad.

Laul mattis need sõnad
ja isahirv jooksis
peedipõldude vahelt pajuvõssa,
liivakivihõng tõi ta silmisse
rebasekuju.
Sündis tuul,
veel üks äraantud laps.

LAURA PÕLD

PÄEVIK: SADA ULMA KESET MERD

Prelüüd

Minu Kōfu toal on kaks akent lääne poole, kuhu päike lumetipuliste alpide taha kiirelt loojub. Püsti seistes näen madalate majade värviliste katuste ja seinte geomeetrilisi mustreid. Elaksin justkui vaatetornis ning praeguseks vaatlus minu peamine ülesanne ongi.

Tuba ise sisaldab tunduvalt vähem – saab end vaevu ümber pöörata, nagu öeldakse. Oma kaheksa ruutmeetrit, suur kirjutuslaud kõigi minu asjadega, üks polsterdatud tugitool, *kotatsu* ja vana punutud seljatoega tool. Ainus vaba pind toa keskel on enamasti täidetud magamismatiga, mis küll seni minu oskamatuses siinpool maakera und saada õiget kasutust pole leidnud.

Et ruumi kokku hoida, seisavad mu raamatud lihtsalt aknalaua: Kenzaburō Ōe, Yōko Ogawa, Haruki Murakami, Kenneth G. Henshalli Jaapani ajalugu ning viis jaapani keele õpikut algajatele. Nad kõik on seni avamata – nädal on kadunud sekundina.

Liugused eraldavad tuba lihtsast kööginurgast, mis on ühtlasi minu tillukese korteri eesruumiks. Peale nädalast ajavööndivahetusest tingitud magamatust ja isutust kuulub toit jälle mu ellu. Uued avastused on ritta seatud kraanikausi servale: „Okra, *takenoko*, *gobo*, *renkon*, *daikon* ja *shiso*,” kordan püüdlikult. Pole veel aimugi, mida neist valmistada. Enamasti teen kiireid versioone vanast heast karrist.

Liuguksele kinnitan nimekirju ja meeldetuletusi iseendale. Teibin sinna oma tehtud kalendri, märkmed, visiitkaardid ning väärtuslikud leiud. Sel paberitükil ei tundu kolm kuud 90 kastikesega üldsegi pikk aeg – neist on alles nüüd vaid 80 ...

Juuksur

Shinjuku jaam. Mu buss Kōfusse jääb hiljaks.

Mul on janu, kuid pole münte.

„Ma ei tohi oma kotte kuhugi unustada,” kordan endale.

Reisi aega muudetakse ja saan uue pileti. Sisenen bussi viimasena ning pressin ennast läbi vahekäigu tagumiste istmeteni. Minu koht asub akna all.

Minu kõrval istuv tüdruk räägib täiuslikku Ameerika inglise keelt. Ta on küll Jaapanist pärit, kuid see on üks väheseid vestlusi, mis pole mu siinoleku ajal keelebarjääri takerdunud. Ta küsib minu kohta ja räägib siis endast – elas viis aastat LA-s ja töötas juuksurina. Tegi moefotosessioone ning nautis elu. Kuid nüüd on ta kodumaal tagasi. Tökyōs on soengu lõikamine odav ning tööpäevad ebarealistlikult pikad igaühele, kes on kogenud midagi teistsugust.

Ta sööb plastkarbist õhtueineks võrdseteks viiludeks lõigatud õuna ja on täiesti pingevaba.

Veidi enne kohalejõudmist uinume üksteise kõrval.

Tema õde elab bussijaama lähedal. Mina jõuan koju viie minutiga.

Laura Põllu näituse „Sada ulma keset merd” (Tartu Kunstimuuseum, 2016) dokumentatsioon. Fotod Anu Vahtra.

Kaladega ujumas

Oleme ikka veel teel. Aeg on juba hiline.

Kui surmväsinuna ja lubatust kaks tundi hiljem pärale jõuame, on õhtusöök serveeritud ja poolenisti söödud. Sööme, joome ja meie eest hoolitsetakse; Yuka loeb soove mu väsinud näost.

Hiroshi, vaibal mängiva kaheaastase poisikese isa, näitab küsimise peale tagasihoidlikult oma töid. Enne, kui nad kolisid elama siia, Tökyöst kahe tunni kaugusele, et nende poeg saaks üles kasvada rahulikus keskkonnas, reisis ta kunstnikuna mööda ilma.

Ta oli elanud ja töötanud koos kohalikega Fukushima's ning aidanud pärast tuumakatastroofi koristada. Sellest ajast pärineb ka tema film. Ta pildistas ülesvõtted ükshaaval punktavakaameraga ja tegi sellest animatsiooni. Mustvalged pehmelt liikuvad pildid kujutavad rohtu, vett ja maastikke rahulikult läbi aja hingamas ja lainetamas.

Niida jõkke olid lõhed tagasi kudema tulnud. Ülimalt reostatud vesi lausa kihas elust. „20 000 aasta pärast on vesi katastroofist lõplikult tervenunud,” sõnab Hiroshi. Ta läks siidistesse, lihast kubisevaise laineisse ujuma, kaladega koos.

Kolm paberist kurge väikese poisi magamisaseme kohal tiirlevad, tiirlevad, väsimata.

Pastapliiats

Silmitsen ta juukseid, hoolikalt sümmeetrilisse soengusse seatud peahet. Selle all tema valge kael piimjas kumas; pärlikarva nahk nagu pastelsed toonid tema kaunis kimonos. Tema *obi* vööl on sügavpunane värv, mis tasakaalustab virsikukreemjat muljet.

Tema kõhn keha on õmblustöö kohale kummardudes nõtkes. Võin pea-aegu kuulda ta sõrmede all elavate hinnaliste kangaste sahinat. Näen ta selga liikumas igas kontrollitud hingetõmbes, tolmukübemed lendlemas kuivas päikesevalguses.

Ma ei saa sellest vaatepildist küllalt – kõik need üheskoos toimivad värvid ja jooned. Mu silmad neelavad seda küllastunud vaadet.

„*Sumimasen*,” kuulen naishäält oma seljataga. „Pastakad ei ole lubatud.” Ta ulatab mulle muuseumi logoga pliiatsi. See libiseb neid ridu kirjutades pehmelt üle minu märkmiku pruuni paberi.

Mototanaka

Proovides vältida Higashi Oji Dorit, kasutan vaikkeid kõrvaltänavaid ja jalutan tagasi toa poole, mis on olnud viimased kaks ööd mulle koduks. Üliõpilaste eramu kannab imelikku nime „Kiwa loss” ja asub linna kirde-nurgas. Viimane öhtu Kyōtos enne ärasõitu varahommikuse Shinkanseniga.

Kyōto ülikoolis filosoofia ajalugu õppiv eestlane Miikael lubab mul magada oma toas ning kolib ise Yoshida-ryo ühiselamusse. Ta ootab mind kohalikus baaris, mida kutsun kõrvalmajal rippuva vormika neoontuledest naisfiguuri järgi Roosaks Daamiks. Kitsas tumerohelise vaibaga trepp juhatab mind Mototanaka jaama lähedal asuva halli karpmajaja teisele korrusele tagasihoidlikku baari.

Miikael ei naera minu naljade peale kordagi ning teda huvitab niikui-nii ainult Kitarō Nishida. Kuna ma olen natuke pettunud selles, et Kyōto polegi niivõrd puitmajadega ajaloomuuseum kui äritegevusest pungil keskusega kaasaegne linn nagu iga teinegi, otsustab ta mulle näidata vana ühiselamut.

Sajab küll pisut vihma, aga otsustame siiski jalutada läbi sooja öö. Iga kümne minuti järel peab Miikael peatuma, kuna tal lööb lihastesse valu. Seljas märg ja vana hall jakk, lohistab ta oma jalgratast ja mõtlen, et ta on nagu väike Dostojevski. Umbes kahekümne minuti pärast pöörame vasakule ja jõuame ülikoolilinnakusse. Esmalt näeme vaid uusi hooneid ja laitmatuid parkimisplatse. Siis saab tee otsa ning me kõnnime peaaegu pilkases pimeduses mööda muda edasi. Läbi puude võib ainult aimata puidust ühiselamu aknaid. Miikael lükkab kriiksuva ukse ettevaatlikult lahti ja me astume sisse. Kõik me ümber võib kohe laiali laguneda.

Edo ajastu

„*Hidari desu*,” kordab naishääl. Pöörame hoopis paremale. Tugineme navigatsiooniseadme arvutustele, aga jääme siiski pool tundi hiljaks. Veel üks tee ehitustööde tõttu suletud!

Vahin uduseid niite ja tähti ülal taevas, soovides siin uinuda – ei lampe ega helisid ümberringi. Pole keskendumisel ega Iwami Ginzani leidmisel Rikiole minust mingit abi.

Kord kohale jõudes on kontserdimaja pime. Keegi tuleb uksele, hoides tuhmi laternat, ja juhatab meid sisse. Järgneme tüdrukule, kes kannab heledat linasest kleiti, ja püüame sokkideski astuda tasa. Olen võõras selles ehitatud ruumis täis väarikaid inimesi. Pikkade mustade juustega umbes 50ndates naine laulab „Fly Me to the Moon” ja teisi *jazz*-klassikuid, mis annab ajale ja kohale veel ühe ootamatu nihke. Ta laulab püüdlikus inglise keeles „Darling, kiss me”, *l*-e ja *r*-e peaaegu segi ajamata. Ta esineb võrgutavalt ja teeb häbeliku kitarristi kõrval, kel biitlite soeng ja nunnu lilleline pluus, põsele suunatud vihjava žesti.

Rikio ei väsi seiklemast ja meid sõidutamast. Kui *jazz*-duo on lõpetanud, püüab ta meile Ginzani vanalinna näidata. Terves külas ei põle ükski tuluke. Ei ühtki tänavalampi ega isegi joogiautomaati.

„Miks nii pime?” kuulen enda ees Rikio häält. „Nagu Edo ajastu!”

Ma ei saa päris täpselt aru, mida ta mõtleb, aga mulle meeldib selle lause kõla.

Jõuame peale kahekümneminutilist kottpimesas sammumist auto juurde tagasi. Rikio käivitab auto ja navigatsiooniseadme. Esituled süttivad eredalt ja ümberringi ärkavad ellu värvid – meie ette kuldseesse valgusvihku ilmub suur roheline pukspuumüür.

Suitsupaus

Hoian ettevaatlikult enda ees väikest ümarat hõbedakarva tuhatoosi, seistes ukseavas kollase tule all. Takistan oma vasaku puusaga ust kinni vajumast ja nõjatun parema õlaga vastu uksepiita nii, et saaksin siiski osa toasoojast, kui puhun Ikumo puuviljaaroomiga tubakasuitsu musta õhe. Vaevu pais-tavad läbi pimeduse paari meetri kaugusel seisvad kõrged puud. Ilm on vihmane ja värskendav, kuid mu nahk on tuline – sakest, headest toitudest ning Ohta-san'i plaadikogu vanadele lugudele kaasalaulmisest.

Toas tõmbab ta beežil vaibal vinüülimängija ees istudes ikka veel riiu-list järgemööda Jaapani või rahvusvaheliste popklassikute albumeid nagu väike poiss, kes proovib meile püüdlikult muljet avaldada. Kahvatu süütu välimusega noor tüdruk Miyako Harumi LP kaanel käristab läbilõikavalt „Hoooo-rechatandayo!” ning jätkab seejärel suurvaime matkiva kriiskavalt mesise häälega nüüdisaegse *enka*-muusika stiilis. Järgnevad Ichiro Araki, Sakamoto Kyu, Hibari Misora ja Akiko Wada. Olen varem kuulnud vaid Happy Endi ja Yellow Magic Orchestra nimesid.

Jalakate all niiskes õhus mõtlen Ohta-san'i langenud sügislehtedega fotoraamatust, mida äsja näha sain. Saateteksti kõrval on foto, mis kuju-tab teda noore ja tumedapäisena ning ma näen vaimusilmas noormeest,

kes elas nende sentimentaalsete ballaa-dide ajastul. Lugesin tema Hokkaidōs veedetud lapsepõlvest ning sellest, kuidas ta isaga sügava lumega metsas jalutamas käis. See pilt minu peas on ebaharilikult elav: nende jalge all kru-disev lumi, tema märgade kootud käpi-kute ja jäiste sõrmede lõhn ... Kustutan sigareti ja lähen tuppa, et lugeda, kust pooleli jäi.

Aed

Chemin on täna vaikne. Südapäev on peagi käes, kuid kõik toimub justkui hilinemisega. Iga väiksemgi asi on peatunud. Pole ei tuult ega helisid. Külmal õhk seisab liikumatult ja ootab vihma. Terve Hokuto taevaskuul on helehall.

Mu vaade Minami Alpidele on kadunud. (Kas see siit üldse kunagi avanes?) Selle asemel näib ümbritsev maastik samavõrd lame kui mu mägedeta kodumaa. Liuguste taga seistes ja magavat rohelist aeda vaadates on mu jalad sama külmunud. Ma ei tihka päeva alustuseks jutukat veesoojendajat sisse lülitada. Ja pealegi oleks see võimatu, sest mu keha tundub liikumatu, nagu oleks see lume alla maetud.

Mai alguse uued rohelised lehed on nüüdseks saavutanud peaaegu oma lõpliku suuruse. Kastanid, vahtrad ja ploomid säravad kahvatu taeva taustal. Aiad puhkavad kahe eelmise päeva põletavast kuumusest. Ainult naaberkrundi fotiinial on iseloomu.

Umbrohi on siin sama. Võilill levitab oma seemneid nagu koduski. Ka mu enda ümber võtavad naadid võimust – rahutus, väsimus ja ahnus. Vaid kahe nädalaga on nad mulle järele jõudnud ja mu leidnud.

Yatsugatake

„Kobuchizawa!” kuuleme viimaks valjuhääldist ja hüppame rongist maha. Jaama ees silmame Junko tumedat peanuppu. Ta seisab oma helehalli minibussi kõrval parkimisplatsil ja ootab meid juba üsna kannatamatul ilmel. Sõitsime enne õigest peatusest mööda ja tulime järgmise rongiga tagasi, kaotades ligi tunni hoolikalt plaanitud matkapäevast.

Istun ette, Junkost vasakule, Johna maandub üksi laial tagaistmel ja sirutab mõnuga oma pikki sinistes sokkides varbaid. Asume kohe teele. Sõidame läbi linnaäärse lageda maastiku, seejärel mööda avaratest viljapõldudest, mille sarnaseid Kofus, kus peamiselt puuvilju kasvatatakse, polnud me seni näinud. Siis jätkub sõit metsavahel ja läheb ülesmäge. Kohe meie ees, kitsal ja vonkleval teel, venib pikalt vanamoodne kauba-auto, tohutu sammaldunud kivimürakas lahtiselt kastis. Tee kohal moodustavad lopsakad rohelised lehed madala kaare ja sõidame ühtäkki nagu kleepuv mahl mõne suure lehe soont pidi üles.

Pikkamisi toimub aastaaegade tagurpidikäik: võimukad puulehed taanduvad hiirekõrvuks, taas jõuab roosa *sakura*, viimaks mööduvad akendest lausa raagus nääpsud ja kidurad puud. Oleme jõudnud enam kui 1600 m kõrgusele ja siin-seal avaneb vaade alla orgu.

„Müüdi järgi olnud Yatsugatake kõrgem kui Fuji,” alustab Junko püüdlikus inglise keeles. Saame teada, et kõrgeima mäe staatuse üle vaielnud mäed pikalt omavahel ja otsustanud lõpuks mõõtmise korraldada. Sellest selgunud, et Yatsugatake on tõesti kõrgem. Seepeale vihastanud Fuji nii, et lajatanud Yatsugatakele vastu pead, mis pudenenud siis kaheksaks tükiks maha – kaheksaks madalamaks mäetipuks.

Junko juttu kuulates hakkam taipama, et mulle nii palju häid meiliallkirju kinkinud Yatsugatake – „Tervitused Kaheksa Sea Mäe lähedusest!” – pole sigadega kuidagi seotud, vaid kannab hoopis informeerivat nimetust Kaheksa Mäetippu.

Kohv

Päike on nüüdsama tõusnud. Lähen trepist alla, ateljee uks on juba avatud ja veekeetjas kahiseb kohvivesi. Tuba on päiksepoolsest klaasseinast kollast valgust täis valgunud. Koguneme, et saata ära Johna, kes läheb varasele rongile.

„Ohayo!” hõikab eemalejäävalt tervituseks Ikumo, kes jõudis esimesena ja tegi aknaalusest lauast kohvibaari. Ta naeratab püगतud vuntside alt ja tema silmad ümmarguste prillide taga muutuvad pisikesteks kriipsukesteks, kuid ei räägi rohkemat. Ta kael ja käelabad on jaapanlase kohta ebaharilikult päevitunud ja paistavad pleekinud helekollase pusa taustal tumedad. Kolme kuu jooksul on ta jõudnud pea kogu minu tähelepanu röövida, kuid edasi ei arene siit midagi. Mu silmad sööstavad õgima seda tasse ritta seadvat nähtust, kuid ise jään pidama turvalisse enese keskpunkti.

Nelja töölauaga paberihunnikuist kirju tuba on nüüd lage, hele ja korraga võõras. Toolid on sätitud Ikumo kohvilaua vastu seinä äärde ritta. Teised saabuvad ka järgemööda – Yoda, Yuko isetehtud hommikusöögiga, unine Tosso ja esimesest suvepäikesest punetava näoga heleblond Jojo. Dre jõuab ülevalt, Izumi võtab istet minu kõrval ja noogutab toetaval ilmel. Kohvitegu võtab terve igaviku, aga see sobib tänasesse hüvastijätumeeleollu.

Vesi on keenud. Ikumo valab selle elegantse tilaga hõbedasse kannu. Sealt edasi valgetesse tassidesse, et lasta soojusel portselanseintesse imbuda. Istume, võib-olla ühtmoodi vajades ja põlates seda lõplikku koosviibimist varasel tunnil, ning jälgime Ikumo keskendunud tööd. Ta võtab õhukese klaasist kohvikannu, asetab sellele filtri ja loeb värskelt jahvatatud kohvi kulbitäisi. Siis laseb ta kiirustamata peenikesel auraval veenirel hõbedasest kannust kohvipurusse imbuda. Tilkhaaval laskub klaaskannu põhja kuldpruuni vedelikku. Aeglane nõrgumine, mis mind kohvikus alati kärsituks tegi, on täna juba natuke osa minevikust ja lihtsalt üks paljudest mõistetamatutest protsessidest.

Viimaks tuiskab alla märgade juustega Johna. Ta näeb Ikumot, lauatait tasse aurava veega ja kohviltkade vaevalist sündi. Meie pikkade nägude peale puhkeb ta hüsteeriliselt naerma.

SUSANNA METT

*

külmunud kätest on saanud mugavustsoon
valesti funktsioneerivast ajust piinakamber
lõhenenud huultest verdimitsev paradiis
vaegnägelikest silmadest inimmeelte ironia
teerüübetest põlenud suulagi ja keel
unustamas päris maitsete lõhnasid
hilisõhtustel eneseolemise tundidel

*

„vaatan oma peegeldust ja mõtlen surmast” mõtlen
ja peegelduse suunurk tuksatab ülespoole
olen kontrollinud end mitte kontrollima
mõtelnud end mitte mõtlema
ja mu kaks kätt sulavad taas üheks

„kuu loojub”

mu juuksesalgud lehvivad öötuules – segadus mida ma ei salli ometi ei muuda
mu nägu on sile varjud poolduvad uste avanemisel
silmad on sügavad tumemust tühimik ümberringi ja sees laiumas
suudleksin oma peegeldust seda sügavkurba määramatust
põsesarnad huuled nina kõrvad sasipuntra kõrval
„mu vari on rõõmsam kui mu peegeldus” korrutan
pliiatsitera on paberil pehme käekiri voolavalt arusaamatu
varje jääb üha vähemaks
pimedus aina süveneb
ja kurblikust peegeldusest saab õhtune maastik

*

ajudesse kodeeritud niiskus
nende iharaisse silmisse pikitud meeleheide
silmavee kibedus ja kipitamine
selles mõttelagedas maailmas
kus me ikka veel armastada julgeme

majad lagunevad tasapisi jäävad sajanditele alla metall vettib pisaratest läbi puit
 põleb leinaks mõtted tuhaks keha algosakesteks ninades ja silmis
 kõik kaob floksid õitsevad ikka veel nartsissid ja nartsissistid ja roosid ja liiliad
 lõvilõuad tulbid pojengid saialilled rohkem ma ei tea kõik sama erinevad kleidid
 sigimiseks ja ebaromantiliseks seksiks
 ajud roomavad mööda koridore pikad väädid kerivad end kõrde ümber upuvad
 tegelikult mitte
 flöödihelide saatel tantsib taevas õhtuses valguses ei olegi suvi talv on kell üheksa
 kottpime kui ärkan oma toas tekk üle pea kass ei ole siin uks on kinni tõmmatud
 muusika ei mängi veel ülakorrusel naabrid alles magavad või küpsetavad pannkooke
 tasasel särinal
 pilved murravad sisse taevasse tuppa külmkappi hinge
 telefonid lebavad reas laual noad ka ja süstlad pintsetid tabletid patareid teetassid
 raamatud katkised elud
 kapi otsas kõdunevad purgid täidetud ajudega oravad küülikud sead katkised
 pappkastid
 lendan nukratesse saalidesse laste laipade keskele käisid laulmas aga lämmastikku
 oli vedelal kujul raske hingata
 uued lõhnad ja maitsed ja tunded veri kubemed metall valged pulbrid rusikad huuled
 veel verd vesi tatt ila šokolaad vingugaas bensiin riidenutsakud vetsupaber suust
 välja rippumas
 uued helid mürin sahin pidev vaikimatus sõnad ja murdunud hääled ja valu ja viha
 õelus pilge siirus truudus kahtlus tasane vaikimine jutuhoos
 katkised autokummid leegid tõusmas lindude sõõrmeisse alkohol bensiin põlemas
 inimsüte vahel süsihappegaasi kogus tõusnud mõistused ära kärsanud
 tühjad autoakud keset talviseid teid miinus kakskümmend kraadi alla sadamas pilved
 ja tuisk
 libisemisoht siledal teel esimene luumurd ja puusaniheistus kevadised tänavad täis
 kruusa
 tühjad pastakad praagid tükkideksastunud vihast lõhkenud öö
 vigased sõnad ja tooted tunded unistused ausus surmad ellujäämised sigaretikonide
 süütamise saatel detsembrikuu kahvatus kumas
 uued mõtted perversemad kui eelmised igavamad tundevasemad mõttelagedad
 ebaoriginaalsed tühised millest ma nüüd sulle räägin kui enam valetada ei julge
 sitasitikad kannavad mu minema sügisõhusesse korstnad ei tossa enam ammu kodud
 ümberringi ära põlenud

jänesed ei ilmuta end mulle liiga lärmakas ropsida vaikselt vist ei saa jäljed mattuvad
sapi alla pean mõne pabula leidma
ööõhk külmutab kopsud täitesulepea polegi sulepea pussitan sind kiiruga roiete
vahele veidi rohmakalt valge triiksärk värvub punaseks mulle isegi ei meeldi
punane värv
riietun lahti aeglaselt lasen pükstel langeda ihukarvad silitavad su nägu ei teagi kes
sa oled sellel pole tähtsust
maitsen õhku ja karjeid rumalaid tundeid hormoone heroini joon plutooniumit
suitsetan sinepit kanepit tuletikk hammaste vahel pärast vahelejäämist

MIKOLAI KASS

*

kõik poisid ja tüdrukud
keda kohatud peeglis
ja tänavatel baarides

klaasi helgis sina

teine inimene
jagatud pisikud ja bakterid
ja naeratus näol, nädala lõpp ja algus
lonkav jalg ja sügelev rusikas

teid ennegi on nähtud

*

kalkuleeriv valvel
iga hetke ootav ja aimav
minnalaskev ulppilbas
seal on „jah” igale ahtale harujõe

kus õhtu ja kõrged laed ja shiraz
ja maalid

ja uudishimu, huvi
või himu
enam ei mäleta

*

kajakakisa
märg muru

ruskeks pudiks on muljutud
lubatu
nagu karjäärijagu graniiditeri
mis bituumenisse kadunud

ning päev
rõhtsalt vastu diagonaali
samaks on saamas

*

näed sa end seal
saamas endaks läbi teise
tuttaval pingil, jagamas suud
kohal on lehed ja rohe-soe sahin

sinakas pooltoon

mariaani süvik ning sargasso meri

*

suur jalajälg
rooste tooni väljad
valged postid reas
nüüd tsiviliseerivad tuult

nii nagu inimene kultiveeris raba
freesis välja turvast
rööpaid mööda, üle lintide ja läbi torude
pressi all sai kokku brikett

nõndaviisi
üks millimeeter aastas

*

igale lehele jätan maha tüki end
ühe neist
kes minuga kasvanud
sirgunud, rasvunud
ühe varalangenud

juuksekarva

RÜNDAJA
VASAK
JALG ON
ELUOHTLIK

Ungari keelest Kadri Pärtel

RÉKA
MÁN-VÁRHEGYI

Ärkan ühel palaval suvisel varahommikul selle peale, et olen Lionel Messi, see FC Barcelona mängija. Päike tõuseb parajasti, kõik on toas oranžikas. Lamame abikaasaga teineteise kõrval alasti. Ukerdan voodist välja, et peegli juurde minna. Ma ei ehmu, kuigi mulle vaatab vastu tema. Pruunid juuksed kleepuvad higisena mu otsaesisele, mul on lame lõug ja nöbinina. Uurin ennast oma nõöpsilmadega tükk aega kahtlustavalt, aga siis heidan uuesti pikali, mis mul muud ikka teha. Loodan, et mu mees lepib minuga sellisena, sellele mõeldes uinun.

Kui ma uuesti teadvusele tulen, näitab seinakell kaheksa. Mu mees ägiseb, ta ei talu palavust. Mina ka mitte. Läheme alasti, nii nagu me oleme, kööki ja viskame jahedale kivipõrandale pikali. Siis tuleb mulle meelde öine elamus. Minu esimene lause täna on, et olin unes see jalgpallur, ma olin Messi. Abikaasa vaatab mulle otsa ja naeratab. Talle meeldib see. Tal on tunne, nagu oleksin temast ilusat und näinud.

Samal päeval jalutan varajasel õhtutunnil Városligetisse. Mu abikaasa mängib sõpradega jalgpalli, kavatsen väljaku kõrval istudes raamatut lugeda, aeg-ajalt pilku tõsta ja vaadata, kuidas ta ringi lippab, kuidas ta mulle silma teeb, kui värava lööb. Nii on see ikka olnud. Aga nüüd oleksin palli nähes justkui ära nõiutud, ma ei suuda sellelt pilku pöörata. Tulutult püüan raamatusse süveneda, see ei õnnestu, mind huvitab ainult pall. Kui üks kuttidest palli platsilt välja lööb, hüppan püsti ja jooksen pallile järele. Samal ajal kujutan ette, kuidas ma palli kätte võtan, kardan isegi veidi, kas ma suudan selle tagasi visata.

Aga kui pallini jõuan, lahendavad mu jalad minu eest kõik ära. Parem jalg saab tundmatu asjatundlikkusega palli kätte, vasaku jalaga saadan selle tee. Pall lendab suure kaarega ja selles on teatud elegants – ma ei suuda uskudagi, et seda tegin mina. Vaatan šokeeritult pallile järele, mille

peale mu abikaasa ja ta sõbrad südamest naeravad. Lõin palli vähemalt viiekümne meetri kauguselt tagasi väljakule.

Kui tagasi raamatu taha istun, küsib keegi, miks mina ei mängi. Kehitan õlgu, ma ei ole kunagi jalgpalli mänginud, kardan, et saan viga. Mu mees rehmas, seda ei ole vaja tõesti karta, nad mängivad ettevaatlikult, tegelikult nad mängivadki tagasihoidlikult, siin ei ole enam keegi nii reibas nagu viisteist aastat tagasi, nii et rahu.

„Ma luban, et söödan sulle,” irvitab üks tema semudest.

„Tule, väike jooks teeb head,” ütleb abikaasa.

Nii panengi raamatu käest ja astun väljakule.

Esimesest minutist peale tõmban palli justkui magnetiga. Peagi jõuan endagi võistkonnakaaslasile üle kavaldades vastaste väljakupoolle. Löön sellise värava, mida Városligeti publik näeb harva. Ma lausa tantsin palliga, juhin seda siia-sinna ja mul oleks justkui täiesti perifeerne nägemine, annan täpseid sööte isegi selja taha. Ma taban väravasse üheksal korral kümnest. Uskumatu.

Tund aega hiljem lõpetame mängimise. Mul on tunne, et jõuaksin vabalt veel mängida, aga poisid tahaksid juba väga õlut juua. Naerame isukalt selle üle, millega ma väljakul hakkama sain.

„Kui sa oleksid kümme aastat tagasi mängima hakanud, tead, kus sa võiksid praegu olla?” ohkab mu abikaasa. Kohe hakkab ta ka seda kahetsema, et olen naine. „Kui sa oleksid poiss, siis oleks juba kuueaastaselt selgunud, missugune särav talent sa oled.”

Ma kardan, et tal ei ole õigus. Varem ei ilmutanud ma mitte mingisugust pallitunnetust. Olin saamatu ja arg. Omal ajal keskkooli kehalise kasvatuses tundides oli korvpall ja võrkpall kohutavalt vintsutav. Võistkondlikud mängud tundusid mulle üldiselt liiga kiirete ja ärritavate. Kuueaastasena visati mind balletiinstituudist välja ja pärast seda suhtusin kaua igasugusesse füüsilisse tegevusse väga umbusklikult. Mul oli annet ainult balletile, aga sedagi liiga vähe.

Tänu taevale on see juba ammu möödas, olen oma fiaskost üle saanud, lõpetasin ülikooli ja sain tööd riigiteenistuses. Ülikooli ajal abiellusin ja nüüd olen juba mitu aastat joogaga tegelenud, et oma keha raseduseks ette valmistada. Ma olen väga heas vormis, aeg ei sunni takka, või ainult väheke. Unistan kolmetoalisest konditsioneerist ja katuseterassiga korterist, kus esikus oleksid suured sisseehitatud kapid ja köögis nõudepesumasin; voodis võiks meil olla selgroogu toetav kookosmadrats.

„Selle jalgpalli-asja kutsusid sa ilmselgelt ise oma ellu. Küsi endalt, miks sa ei ärganud selle peale, et sul on kolmetoaline korter,” kehitab mu parim sõbranna ühe kohviku terrassil õlgu. Sinnapaika see jäigi.

Mu abikaasa veenab mind üle päeva, et läheksime söötmist harjutama. Kui ma töölt koju jõuan, olen harilikult väsinud, aga teda ei ole ma ammu nii elevil näinud. Ta tahab mulle õpetada petteliigutusi, aga tuleb välja, et ma juba oskan kõiki. Kodus näitab ta mulle videoid jalgpalliajaloo kõige kuulsamatest väravatest ja enamasti on mul tunne, et võiksin neid vabalt järele teha. Harjume sellega kiirelt, et olen nii osav. Mängime ka teistega ja ma kogen, et mõnikord on parem end tagasi hoida. Mõned mehed ei talu, kui ma neile väljakul tuule alla teen. Nad muutuvad agressiivseks, löövad palli vihaselt minu poole või kupatavad mind koju pliidi äärde.

Városligeti väljakutel mängivad üldiselt poisid, tüdrukuid on vähe. Kui ma nende üksikutega tutvun, ütlevad nad, et on siin juba mitu aastat käinud ja harjutavad palju, et nende jalad õpiksid ära liigutused, mis poistel nii loomulikult välja tulevad. Poisid on lapsest saati palli tagunud, pole ime, et need liigutused on neile nii omased. Kohtun ainult ühe tüdrukuga, kes mängib sama hästi kui poisid.

Oleme juba tund aega palli tagunud, kui ta saabub. Ta on lühike ja õbluke, turi nagu härjal, juuksed lühikeseks põetud ja peadligi geelitatud. Ta kannab musta T-särki, musti põlvpükse ja musti spordijalatsid. Ta sülitab asjatundlikult kõrvitsaseemnete koori, samal ajal mängu jälgides. Seisan parajasti väravas ega paista silma. Paari minuti pärast küsib ta irvitades, kas tohib liituda, ja sõrgib peale mõnda soojendusliigutust väljakule. Ta ei ole mitte lihtsalt osav, vaid ta ka mängib targalt, vaatab triblamise ajal rahulikult ringi, kellele sööta, kasutab planku, et palli iseendale tagasi sööta. Ta lööb värava vaat et poole väljaku pealt. Seejärel ragistab kaela ja poksib õhku. Ta näebki välja nagu poksija. Nagu oleks see hästi mängimise hind. Ma tunnen talle kaasa, mul on kahju tema illusioonidest, nukrast karmusest, nii et seon oma tossupaelad kinni, tulen väravast välja ja näitan talle, mida oskan. Mängu lõpus väldin ta pilku, aga tema tuleb minu juurde ja tutvustab ennast. Ta ütleb, et olen päris andekas, ja kutsub mind klubisse, kus tema mängib, äkki võtavad vastu.

Mul ei tuleks mõttesegi klubiga liituda, milline absurdne mõte! Mu abikaasa keelitab mind, tundub, et ta unistab sellest, et minust saab profijalgpallur. „Sa ei ole normaalne,” ütlen talle. „See ei tule kõne allagi! See veel puudus, et hakkaksin pärast tööd veel trennis käima!” Enne uinumist

mõtisklen siiski saatusest – kui silmad kinni panen, näen enda ees vaid palli.

Seejärel sündmuste käik kiireneb. Mind võetakse klubisse vastu, käin trennis ja võistlustel, löön terve hulga väravaid ja mõne kuu pärast taipan, et mängin juba Ungari naiste koondises. Pärast Rootsi EMI – kus saame hõbemedali – tahavad juba tuntud klubid mind endale osta. Siis ütlen ma oma töökoha üles. Rahvusvaheline meedia kirjutab minust järjest tihe-
mini artikleid, nad peavad mind ajastu geeniuseks, minu tehnikat võrrel-
dakse Messi omaga.

Suundun Taani Fortuna Hjørringisse. Kolime abikaasaga valguskül-
lasesse majja, kus meid ootab ees kõige imelisem selgroosõbralik madrats.
Järgmisel aastal võidab minu naiskond Meistrite Liiga ja asjatundjad kin-
nitavad nagu ühest suust, et võit tuli tänu mulle. Öeldakse, et mängin kaks
korda paremini kui kõige paremad. Et ma mängin nagu mees. Võib-olla
sellepärast hakataksegi mind järjest rohkem ründama, mõned püüavad
mind paljastada, nagu oleksin silmamoondaja. Üks Kopenhaageni üliõpi-
lane kirjutab minust doktoritöö. Peagi mõtleb juba ka FIFA juhtkond, mis
minuga peale hakata. Lõpuks teevad nad revolutsioonilise otsuse: kaota-
takse meeste ja naiste jalgpalli vaheline liikumispiirang. Tunni aja pärast
helistatakse mulle Real Madridist ja antakse mõista, et klubi on valmis
minu eest suure summa välja käima.

August algab meie jaoks juba Hispaanias. Cristiano Ronaldo positsioo-
nil mängib naine, kirjutavad ajalehed. Pabistan natuke. Ma tõesti ei taha
Madridi fännidele pettumust valmistada. Minu esimeses matšis, mille
mängime väga heas vormis Valencia vastu, realiseerin kaks briljantset
olukorda väravaks, aga ka nemad teevad kõvasti tööd, teise poolaja lõpuks
on seis kaks-kaks. Siis, 93. minutil, löön ma karistuslöögist imeilusa
värava, rahvamass juubeldab, mind peetakse kangelaseks. Kuigi suurem
osa mu võistkonnakaaslasti on minust paar aastat nooremad, koheldakse
mind tänu minu lühikesele kasvule ja nooruslikule välimusele kui kõige
väiksemat, nagu oleksin kõigile väike õde. Kui keegi lööb värava, siis olen
mina see, kes üles tõstetakse ja kellega väljakule auring tehakse, keda õhku
visatakse. Veebruaris riietun meie kodusel vastlakarnevalil koalaks, mis
õnnestub nii hästi, et kohe valitakse võistkonna maskotiks koala.

Hoolimata kõikidest väravatest ja võitudest segab paljusid, et mängin
Realis, kuigi olen naine, ja teenin peaaegu sama palju, kui enne mind
Cristianole maksti. FIFA-le saadetakse terve hulk kaebusi, paljudele meel-
diks, kui asjatundjad uuriksid, millist mõju avaldab minu kohalolu Real

Madridis kogu jalgpallile. Aga tänu mõjuvõimsatele inimestele ei jõua see kuhugi.

Mind otsib üles Adidas, siis Gucci, et reklaamiksin nende jalanõusid. Siis avastab mind moetööstus. Teen koostööd suurimate kaubamärkidega. Ainult Louis Vuittoni kotte ei ole ma nõus reklaamima, ütlen seda korduvalt ka välja. Kui üks reporter küsib, miks, vastan ma ainult: sest need on koledad. Moeajakirjad vabaneksid justkui aastakümneid kestnud koormast, nad on neist neljast sõnast nii vaimustunud, need on töepoolest koledad, kirjutavad nad hiiglaslike tähtedega kurbpruunidest Louis Vuittoni kottidest. ELLE valib mind aastakümne naiseks.

Paljud imestavad selle üle, aga mu mees tunneb ennast meie uues elus suurepäraselt. Mu vanemad ja kõmulehed ennustavad, et meie suhe ei pea sellele pingele, sellele ebavõrdsusele vastu, aga õnneks nad eksivad. Tegelikuses ei suudaks ma temata hommikuti üleski tõusta, rääkimata väljakule minekust. Ta ei ole mitte ainult mu kaaslane, vaid ka mänedžer. Ta loob minunimelise organisatsiooni kolmanda maailma laste hüvanguks ja nii käib ta mõne aja pärast UNICEFi suursaadikuna Aafrikas juba regulaarselt.

Mängime Barcelonaga El Clásicot ja kohtun esimest korda Lionel Messiga. Oleksin võinud juba ammu selle unenäo unustada, siiski elab see mu mälestustes väga selgena. Nüüd, kui vaatan tema nina või lõuga, kaela või käelaba, on mul tunne, nagu oleksid need minu kehaosad, need on osa minust, mina juhin neid. Matš algab, kaks võistkonda tormab teineteisele kallale, ja kord lööb värava tema, kord mina. Jääb lahtiseks, kumb meist on parem, ettearvamatum.

Paar päeva hiljem kohtume galal, kuhu ma saabun pealaest jalatallani Diori riietes. Me saame auhindu ja anname auhindu üle, naerame fotokaamerate ees, aga kui kaamerad ära kaovad, siis tema enam ei naera, ta lihtsalt vaatab mind nagu koer. Ma ei saa aru, mida ta tahab. Äkki ta on minusse armunud? Vannun, et järgmine kord teen talle väljakul tuule alla.

Mu abikaasa naaseb järjekordselt UNICEFi tuurilt ja ma tunnen end kohutavalt, kui vaatan fotosid, kus kleenukesed Aafrika lapsed ta jalgu kallistavad.

„Ma tahan last,” puhken nutma. „Ma olen alati last tahtnud!”

„Me saame lapse,” lohutab mees mind. „Lihtsalt see aeg ei ole veel käes.”

„Aga ma olen juba kolmekümne viie aastane!” ulun ahastades.

Ma pean trennis käima, mul ei ole aega end käest lasta, kuigi ma ei tunne end hästi. Ma nutan, karjun ja vannun abikaasale, et jätan Madridi

sinnapaika, jätan kõik sinnapaika ja hakkan elukutseliseks koduperenaiseks. Muidugi mõista ei saa ma seda teha, kuna mu leping, kus lubasin ka seda, et ei jää rasedaks, ei lõppe veel niipea.

Meil ei ole teist valikut kui lapsendamine. Möödub mõni kuu ja meie valgusküllasesse majja saabuvad üksteise järel lapsed. Ma ei taha vikerkaareperet nagu Angelina Joliel, minu lapsed on kahvatud, hapu näoga idaeurooplased. Sellest hoolimata võrreldakse meie rohkearvulist peret peagi tema omaga.

Ungari poliitiline eliit ei suuda kaua otsustada, kuidas minusse suhtuda. Valitsuse rahaga antakse välja ungari jalgpallilegendide album, aga mind seal isegi ei mainita. Ungari rahvuskoondisse mind ei kutsuta, kuigi mainin mitmel pressikonverentsil, et läheksin hea meelega. Mõned ajakirjanikud võrdlevad minu juhtumit Puskási omaga.

Olen veel kolm fantastilist aastat Realis. Viimasel aastal on mu mäng leigem, klubi kõhkleb, kas mu lepingut pikendada, ja linnudki siristavad mu tagasitõmbumisest. Neil on kahju, et mulle oli antud vaid paar aastat. Aga millised aastad need olid! Ma arvan, et mul on veel võhma, aga mõistan, et ma ei ole tõesti viimasel ajal veenev olnud. Siis võtab minuga ühendust Manchester United ja ma küll ütlen neile, et olen väsinud, aga nad käivad peale, ütlevad, et mul on lihtsalt uusi väljakutseid vaja. Nad näitavad mulle salvestisi, mis tõestavad, et olen paremas vormis kui kunagi varem. Nii satun ma Unitedisse.

Maailm ei ole veel sellist taasõitsengut näinud, ma mängin niivõrd hästi. Suuresti tänu minule võidame Inglise meistritiitli ja Meistrite Liiga samuti, kus poolfinaalis alistame just Reali, aga oma endise võistkonna vastu löödud väravaid ei ole ma nõus tähistama.

Mulle meeldib Inglismaal elada, esialgu on jahedam ilm meeldiv. Meil on maitsekas maja ja kultuurne aed. Siin pean ma juba soomusautoga ringi sõitma, nagu ka mu pere. Iga nädal olen ma vähemalt korra the Suni esilehel, internetis jälgivad minu postitusi miljonid. Olen neljakümneaastane, aga näen välja, nagu ei oleks ma veel kakskümmend kaheksagi. Mind tahetakse kortsudevastast kreemi reklaamima, aga lükkan need pakkumised tagasi. Kavatsen kirjutada raamatu loomulikust ilust. Ma olen legend.

Selge see, et ükskord saab kõik otsa. Väliselt ei ole veel midagi näha, aga ma tunnen seda. Jätan ManU-ga hüvasti, teatan karjääri lõpetamisest, aga siis teeb Saudi-Araabia mulle vastupandamatu pakkumise ja ma otsustan, et jooksen lõpetuseks veel ühe ringi. Naerame abikaasaga, et siin teenitud raha eest võiksin Ungari riigivõla kinni maksta. Mu lapsed on juba

kooliealised ja õpivad eraõpetajaga kodus. Ma ei taha neid kohalikku kooli panna, need araablased on imelikud. Mul on koduigatsus Euroopa järele, mäng ei rahulda mind ja ma ei peagi enam kuigi kaua vastu. Kahe aasta pärast riputan putsad varna.

Kõik, läbi, lõpp.

Kodus on raske olla. Pea on täiesti tühi, lihtsalt vedelen diivanil. Mul on lõputult võimalusi, ütleb mu abikaasa, võin hakata treeneriks, kirjutada autobiograafia, disainida riideid. „Ma võin minna tagasi riigitööle,” ütlen ja selle üle me vähemalt naerame.

Peame kusagile paikseks jääma, aga minu tuntuse tõttu ei ole see nii lihtne. Millist elu me elama hakkame?

„Ma ei taha, et minu lastest saaksid väikesed Paris Hiltonid,” ütlen.

Abikaasa tuleb ja istub mu kõrvale, haarab mu käe pihku. Ta peab mulle millestki rääkima, alustab ta. Mulle sähvatab, et olen juba ammu seda vestlust oodanud. Tal oli suhe lapsehoidjaga, ütleb ta ja tal tulevad pisarad silma. „Sellest ei ole midagi,” ütlen. „Ka mina magasin klubi presidendiga, aga see ei loe, see ei tähenda mitte midagi.”

„Kolime tagasi koju ja elame nii nagu vanasti,” ütleb ta.

Ohkan.

„Ma ei saanudki lõpuks Kuldset Jalgpalli,” ütlen.

„Kõike ei saagi, kallis,” vastab ta. „Kõike ei saa.”

Vaatame teineteisele otsa.

ARVUSTUSED

RAUDBETOONIST VAADE

Sveta Grigorjeva

Billeneeve

„Sügis nagu lõppev suhe”

Jumalikud Ilmutused, 2015

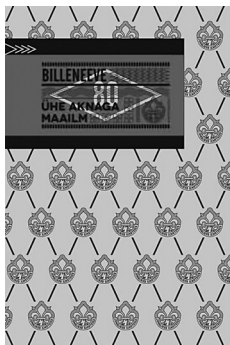
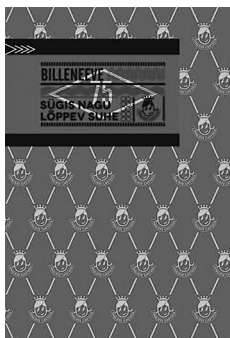
„Ühe aknaga maailm”

Jumalikud Ilmutused, 2016

Billeneeval ilmus suhteliselt lühikese vahega kaks üksteist täiendavat luulekogu. Mõlemad raamatud on küll head, kuid ma ei näe põhjust, miks poleks saanud kahest nii sarnasest raamatust hoopis ühte tugevamat-paksemat-vihasemat teha. „Sügis nagu lõppev suhe” (SNLS) nomineeriti ka Betti Alveri debüüdiauhinnale ning minu arvates täiesti teenitult. Luuletustes võib märgata kolme suuremat temaatikat: ühiskonda ja selle kriitikat, argiolmet ning lõpuks eksistentsiaalset painet. Selline klassikaline magalaluule kolmainusus, mis ometigi mõjus oma pretensioonituses värskendavalt, suutes vältida sellele kolmainususele nii lihtsasti külgepoogitavat klišeelikku pateetikat. Autorimina melanhoolne maailmavaade ei mõju punnitatult ega mingit moodi poosetamise või steitmendina. Tekstides väljendatakse end võimalikult napilt, kuid metafooritiinelt.

Kuigi Billeneeve luuleilma keskmeks on üksik inimene oma hirmude, tajude ning lootustega, võib jääda esmapilgul mulje, et autoril jätkub hoolt ja inimlikkust suurenisti kõigele, välja arvatud inimloomale endale – nii tarakan, õue äravisaatud toapalm kui ka raagus kreek saavad kaastunde osaliseks, asendamatu inimesi aga pole (SNLS, lk 35). Pigem nenditakse: *rahvas on loll / väga loll täpselt [---] õuel on aga kaks / suurt õnnetust / grossi pood / ja lasnamäe kirik* („Ühe aknaga maailm”, ÜAM, lk 18) ja et *EESTIS KARDETAKSE // päevalgust sest / kapi avamisel võivad // luukere seljas olevad / riided olla määrdunud* (SNLS, lk 13). Mingis mõttes hoiabki autorimina pigem kaugemale inimtehtust, tundes ühtsust ning kokkukuuluvust loodusega, mis on samuti üks kesksemaid teemasid kogus: *teisel pool teed inimasum / ja sibul-kuppel // kuulen kaht kutset // armulauale / ja sööma / valin teise // põldmarjapõõsa / oma* (SNLS, lk 9).

Nii ühiskonnakriitika kui ka eksistentsiaalne paine on kirjeldatud pigem pehmes võtmes, siin ei kohta loosunglikkust, kuigi autor ühes tekstis siiski tõdeb: *luule on see mida loetakse / valjult barrikaadidel luule / on see millega minnakse / lahingusse* (SNLS, lk 39). Billeneeve tekstidega vahest lahingusse ei julgeks minna, luurele aga küll.

Ses suhtes loen autori betoonse süleluse luulet kui mulle midagi väga tuttavat, lugejana saan end selle luuleil-maga samastada. Üks oluline osa mõlemas kogus on paneel-majade hallil ning tühermaade eksistentsiaalsel romantikal. Võimalik muidugi, et vaid mina loen seda välja, on ju näiteks Lasnamägi mu jaoks pigem heas mõttes eksootiline paik, mille kunagi ühes enda luuletuses ristasin halliks paradiisiks.

Pean Lasnamäge endiselt imelikuks-maagiliseks pai-gaks, kus üle pika aja ringi flanöörides võib linnaosa erine-vates punktides leida end jällegi eksistentsiaalsetes luulu-des jumalat otsimas, jumalaga rääkimas ja teda vihkamas. Näiteks luuletuses „Jumalata” sedastatakse: *kui mul on kehv / olla mõtlen ikka / loodusele või astun / uksest välja ehitus-prahti / täis tühermaale / siis ma tunnen et olen / sama üksi ja jõuetu kui / loodus inimese vastu / ja mul hakkab kergem / sest ma pole enam / üksi* (SNLS, lk 19). Millegipärast ei tule mulle kesklinnas, Kalamajas, Mustamäel ja isegi Pelgulinnas jumal mõttesegi. Lasnamägi on mu jaoks justkui Olümpos, kust jumalad ei ole veel alla tulnud. Polegi ehk nii imelik, et oma „mahajäetuses” mõjub see poeetilis-mütoloogiline paik eksistentsiaal-ontoloogiliste küsimuste katalüsaatorina päris mitmele seal kunagi elanud või hetkel elavale loojale. Ja ma ei räägi *pro-rjap-sjuuperstaar* Tommy Cashist, eksju.

Üldjoones mõjuvad kogude tekstid argieluliste piltide jadana. Enamasti näitavad need kurba, veidi kibestunud üksikut inimest. Ometigi on siia sisse kirjutatud mingi hel-gus ja soojus. Autori programm on justkui „väikese inimese väikeste hetkede” jäädvustamine: *sirutan käe // parem üks hetk peos / kui igavik katusel* (SNLS, lk 12).

Kuigi Billeneeve luuleilma keskmeks on üksik inimene oma hirmude, tajude ning lootustega, võib jääda esmapilgul mulje, et autoril jätkub hoolt ja inimlikkust suurenisti kõigele, välja arvatud inimloomale endale.

Üsna tihti võib tekstides kohata bussis sõit-vaid väsinud ilmega inimesi, eraelulise ängi kirjeldust ning armastuse puudumist, rõõ-mutundmist hommikukohvist, kardinat vahelt aastaaegade vaheldumiste jälgimist, kolimise ning lapsega sekeldamise „idüllil”, aga ka lume langemise, korstnast tõusva suitsu ning tähelepanuväärselt palju lin-dude kirjeldusi. Peaaegu iga teine luuletus algab just nimelt sülelistega: *vaatan põõ-sas / sädistavat varblast* (SNLS, lk 21); *kaupluse juures / suple-vad tuvid asfaldisse / jäänud mudases veeloigus* (lk 27); *vaatan aknast välja / tiivulised laperdavad / majade vahel* (lk 58); *kui tihased ei lenda enam aknale* (lk 51); *ülal liuglevad kajakad / all laperdavad varesed / ja siputavad tuvid* (ÜAM, lk 42); *ma pole sellel talvel näinud / ühtegi leevikest veidi tihaseid* (lk 68) jne. Mingis mõttes on see arusaadav: väikeste värvuliste kii-ret sidistamist-lendamist-tõttamist pole paneelmajade halli betoonse letargia taustal just raske märkata.

Ühelt poolt on Billeneeve kogudes tegu postindustriaalse maailma trööstitu magalaluulega: *eilne somp kerib iru / korstnast pohmakat* (ÜAM, lk 40); *läksin bauhausi et näha / oma silmaga poole / hinnaga jõuluvana pead / bauhaus oli aga täis / poole peaga inimesi / kes ostsid tehiskuski* (lk 39); *vastu tulevad tuimad näod / elust väsinud noored inimesed / magala sundpilk silmis* (lk 45); *räägin täna lasnamäe / kiirtrammitee lõppjaama / depoost kui mitte millegi /*

Autori muidu nii üleajavalt värviline-vahune-toretsev-pillav väline grandioossus ja „glamuur” vastandub üsna jõuliselt tekstide luuleminale-ilmale, mis on antivivaldilikult pigem napp, minimalistlik, pretensioonitu, hall.

valmimise ning ajaloo / iroonia sümbolist (SNLS, lk 23), teiselt poolt vastandub sellele poeetilisele loodus: *sume augustiöö / ritsikad saevad / ööliblikas materdab / kuvarit tolmuseks* (SNLS, lk 15); *astangu laske-moonaladude / vahelisel betoonplaatideel // täiesti hullumeelne maastik / hilissuvi saeb vahtralehtedele / verd* (lk 28); *on vesine aastalõpp kus / kirun veega asfalteeritud / neljarealist lund* (ÜAM, lk 26). Looduspiltidega pikitud tekstidest võibki välja lugeda halli betooni vahel peituvat igatsust sellesama

kaduva-puuduva looduse järele: *eks igaüks kirjutab / sellest mis tal puudu* (ÜAM, lk 59).

Billeneeve luuletused, mis mõjuvad kontrana autori *performance*-kunsti *persona*’le, võivad lugejale mõjuda heas mõttes üllatavalt. Autori muidu nii üleajavalt värviline-vahune-toretsev-pillav väline grandioossus ja „glamuur” vastandub üsna jõuliselt tekstide luuleminale-ilmale, mis on antivivaldilikult pigem napp, minimalistlik, pretensioonitu, hall. Ainus, mis ehk kuidagi kahe vastanduva autori-mina vahel haakub, on teatud asotsiaalsus, mittesulandumistahe – sulgedega või mitte. Billeneeve mõlemad autoriminad on friigid, ja kuigi lugedes võib autori *performance*-kunsti minast mitte hoolida (ja mõne kirjanduskriitiku arvates ehk peabki mitte hoolima), ei saanud sinne arvustaja sellest kahjuks mööda minna. See kontrast veetleb.

Billeneeve mõlemad kogud mõjuvad oma napis näilises pretensioonituses mõnelegi ehk mittemidagiütlevalt. Minule see napp pretensioonitus meeldis. Kuigi debüütikogu tundub olevat läbikomponeeritum ja -mõeldum, saab mõlemat raamatut nautida kui üksteist täiendavat teost, niivõrd sarnased on nende teemakäsitlused. Ei saa aga mainimata jätta, et ehk oleks ikkagi olnud paslik kahe kogu ilmumise vahel veidi pikem vahe. Elades kord juba kultuuris, mis põhineb liialdusel ja ületoodangul, pole ehk kõige hullem mõte lasta end veidi igatseda. See muidugi ei tähenda, et ainult naisi peaks igatsema, seda soovitades pean silmas ka eesti meeskirjanikke. Ja ei, ma ei räägi ainult Jürgen Roostest.

Lõpetuseks veel „sotsiaalse närviga” lugejast. Nimelt leiab Juhan Hellerma eelmises Värskes Rõhus Krista Ojasaare kogu arvustades, justkui elaksid sotsiaalse närviga lugejad kuidagi ahtama luulemenüüga maailmas: *Kui sotsiaalsema närviga lugejat võib õhu- ja unenäomaailmades seiklemine mõnevõrra nõutuks teha, siis avarama menüüga luulesõbra lugemislaua võiks „Õhuookean” avastamisrõõmu pakkuda küll.*¹ Kui nüüd juba võrdlemiseks läks, siis kas pole hoopis nii, et nn sotsiaalse närviga lugejad loevad üldjuhul ka kõike muud kui sotsiaalset luulet-kirjandust, aga need, kes üldiselt loevad indirekthirvelikke „ülendavaid” tekste, ei jõua oma lugemusega palju kaugemale? Ons tõesti nii raske ette kujutada, et mõni loeb nii Triin Soometsa kui ka Beebilõusta? Vabandust, Juhan Hellerma, et ma end niivõrd puudutatuna tundsin, aga tahaksin täpsustada: mina, Sveta Grigorjeva – sotsiaalse närviga lugeja ja luuletaja – loen hea meelega mitte-sotsiaalse närviga kirjandust. Ja mitte ainult ei loe, vaid kohati ka kirjutan. Uskumatu küll, aga tõsi! Tagasi tulles Billeneeve juurde, soovitan tema luuletusi lugemiseks kõigile, kel pole kategoriseerimise ora perses. Neile, kes loevad igasugust head luulet, ja neile, kes luulet üldiselt ei loe.

1 Juhan Hellerma. „Fantaasiaküllane argipoeesia”. – Värske Rõhk 45/2016, lk 128.

SAAMISEST

liris Viirpalu

Maarja Pärtna

„Saamises”

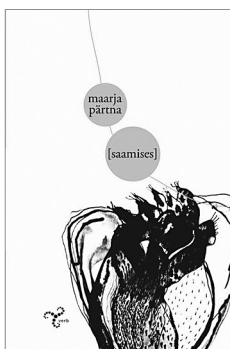
Verb, 2015

Maarja Pärtna esikkogu „Rohujuurte juures” nägi ilmavalgust aastal 2010, järgmine, pealkirjaga „Läved ja tüved”, 2013 ning samal aastal pälvis autor ka Juhan Liivi luulepreemia. Mart Velsker on Pärtna debüütikogu ilmumise järel Loomingus kirjutanud: *Pärtna tekstid on suuresti üksiolemise luule ja siis ka „üksiolija projektsioon / enesest väljaspool asuvale” ning kirjeldanud, kuidas väikese ja suure ühine mine kergelt romantilises tundes on luulekogule iseloomulik.*¹ Üksiolemise ja välise suhe on märgatav viimases koguski, tooni annab meditatiivne atmosfäär, kus luulemina muutumist kõrvutatakse keskkonnamuutuste jälgimisega.

Pärtna on Värske Rõhu lehekülgedel ilmunud intervjuus tunnistanud, et tema luules on esil keskkond ning ta peab oluliseks *muljete jäädvustamist ja keskkonna kaardistamist, keskkonna kaudu kõnelemist.*² Selline kõne on „Saamises” tihti võtnud looduse (puude või taimede) antropomorfiseerimise või luulemina ja taimede otsese samastumise kuju. Luulemina siseilma kaardistamine leiab väljenduse keskkonnas toimuva kirjeldamise kaudu: inimese areng on nähtamatult loodusega seotud.

Pärtna viimases kogus ei ole märgata rahutust, säärast rabelemist, mis võib kaasneda otsingute ja kasvamisega tegelevate tekstidega. Pärtna luule on üdini rahulik ja tasane, seda võib ennemini võrrelda oja vulina kui takistusi täis kärestikuga. Väljenduskeelgi kutsub pigem rahulikult mõtetega kaasa liikuma, kui surub end peale. Esitatud ideed mõjuvad delikaatseina, lugeja jõuline veenmine või millegi kritiseerimine ei tundugi olevat eesmärk.

Võrreldes eelmise koguga on siinne tekstikogum tunda-
valt ühtlasem nii vormiliselt kui ka sisuliselt. Eelmises kogus esile kerkinud mäletamise ja une teemadega jätkatakse ka „Saamises”. Tekstid tunduvad hoolikalt valitud ja teemad kontsentreeritumad. Stroofid kulgevad ühtlaselt, rütmikatkestusi või suuri jõnks tegemata. Kui debüütikogus oli lausestus ja rütm veel hüplik, on nüüd pöördutud silmanähtavalt sujuvama stiili poole. Teatav aeglus ja tekstide kulgemislaad tundub olevat kolmanda koguga kinnistunud. Esimeses

1 M.Velsker. „Inimnäoline luulelugu kosmoselinnast”. – Looming 4/2011, lk 575, 576.

2 Triin Ploom. „Kosmoseromantika läh-
tub rohujuuretasandilt”. Intervjuu
Maarja Pärtnaga. – Värske Rõhk
23/2010, lk 75.

kogus oli luulemina sageli midagi vaidlustamas, mõnele murepunktile osundamas. Siin enam ei vaielda, pigem on esil sügavam arusaam kõige liikumisest mingis ühises aja- ja eluvoolus, mida esineb küll juba esikkogus, ent mis nüüd on tõusnud läbivaks jooneks. Ometi luuletab Pärtna endiselt kusagilt sügavalt, rohujuurte juurest, mulla ja maapinna lähedalt.

Kui debüütkogus oli lausestus ja rütm veel hüplik, on nüüd pöördunud silmanähtavalt sujuvama stiili poole. Teatav aeglus ja tekstide kulgemislaad tundub olevat kolmanda koguga kinnistunud.

Teatud paralleele võib näha Timo Marani hiljuti ilmunud koguga „Las ma ümisen” (Allikaäärne, 2015): mõlemas annavad põhilistena tooni aeg ja kasvamine, seda nii luulemina siseilmas kui ka looduses peegelduvana. Sellises luules on loodus ja inimene üks, elusa ja eluta looduse vananemine paratamatu, kuid mitte kahetsusväärne, vaid rahu ja kindlust sisendav nähtus. Mõningaid sarnasusi võib leida ka Carolina Pihelgase loominguga: minategelase vaikne kujunemine kui otsing, mis kajastub ümbritsevat maailma vaadeldes enesele küsimuste esitamises.

Kogu lugedes tekib tunne, et tekstid on paika settinud pikema aja jooksul, sõnu pole takka kiirustatud, vaid kujutlustel ja ideedel on lastud sõnastuda ja vormuda. Valitseb mõtlik-meditatiivne atmosfäär, mille taustal aimuks justkui jaapanlikku elu- ja loodustunnetust. Kõrvuti võib näha keskendumist nii oma siseilmale kui ka ümbritseva tähelepanelikku vaatlemist ja registreerimist. Säärase sisemise ja välise suhestamist võib eriti õnnestunud kujul näha luuletuses „*ujud aeglaselt selili öises järves” (lk 31). Pärtna stiil läheneb proosaluulele. Tekstid on valdavalt selgelt väljajoonistuva loolisusega ning vastukaaluks tänapäevasele kiirustamisele on neis tunda oskust vaadeldavasse süüvida.

Ka teises osas „Portreed” on endiselt esil tähelepanelik kirjeldav stiil – autor on vaatleja-jälgija. Enamjaolt antakse kellegi portree edasi tema mõtete või kõne kaudu – isik avaldub seega lausungites, kõneaktides. Esineb vihjeid tuntud kujunditele ja luuleridadele: *kui seda metsa ees ei oleks / ei varjaks sind enam miski*. (lk 26) või teisel *sinu tusameele talv* (lk 34).

Autoril on õnnestunud luulemina teekonda kujutada just jätkuvuse põhimõttel. Saamine on alati kujunemine ajas – liikumine, areng. Seda on kõige selgemalt märgata esimeses osas „Muutus”, kus luulemina mõtiskelu saadab aja möödumine: kõik muutub ning muutuvus ongi ainus kindel asi. Nagu üsna kogu alguses tõdetakse: *võib-olla võib olla see: et miski ei ole ennustatav* (lk 6). Just teadmine muutumisest, arengu ja eluvoolu keerdkäikude aktsepteerimine annab luuleminale omase erilise leppiva rahu ja

kindlustunde. Seesugustest keerdkäikudest võivad saada määraava tähtsusega kohtumised: märgata on luulemina veendumust hetke rollist elus, mis väljendub pealtnäha juhuslikes, ent tähenduslikes kohtumistes. Selliste hetkede kaudu on kõik kõigega seotud, nagu väljendatakse luuletuses „Kohtumine” (lk 8).

Põhiteemadeks, mis kogus korduvalt kajavad, on mäletamine, uni, taimed ja öitsemine, mille seob omavahel ühtseks kõige taustal olev kasvamise temaatika. Juba luuletuse pealkiri „Saabumata aeg” osutab tulevikule, kuigi ajataju seob luulemina korraga terve ajateljega: „*miski ei seisa väljaspool aega*” (lk 17). Teisal on aeg aga muunduv, habras: *sügaval hämaras mullas / tuul puhub laiali aega* (lk 40).

Esile tõuseb mäletamise ja unustamise suhe: *hoiad alles, et mäletada*. (lk 43), *ka unustamine on kunst / mida õpitakse, kui õpitakse* (lk 27). Mäletada võib ka keha, mis on *esivanemate esimene pärandus*, pidades meeles *ka neid / kellest pole maha jäänud ühtegi nime / ega lugu*. (lk 13).

Seoses mäletamisega tõuseb esile võõraks olemine ja võõrsilolek nii mitmeosalises luuletuses „Põhi” kui ka „Magnoolias”. Viimasest saab eksootilise sümbol: *siin oled sa eksootiline. [...] kuidas sa küll siia sattusid, küsivad nad / armas põhjamaine õeke*. (lk 42). Luulemina elab kaugel esivanematest ja kodumaast, tekstis viidatakse magnoolia-kujundi kaudu nii tema võõrapärasusele kui ka tugevale sidemele esivanematega. Mäletamine, juurdumine ongi side kodu ja esivanematega, võib-olla terve kultuuriga. Aegruumiline ja kultuuriline jätkuvus, mis on suurem kui luulemina, ulatub

Põhiteemadeks, mis kogus korduvalt kajavad, on mäletamine, uni, taimed ja öitsemine, mille seob omavahel ühtseks kõige taustal olev kasvamise temaatika.

kaugele aegade taha. Nii magnoolia õied kui ka luulemina pärinevad kaugest minevikust, sealt, kus on kõige algkodu – armastus: *oled sündinud armastusest / ammu enne seda / kui sa siia ilma tulid* (lk 44). See ulatuvus ja teadmine, et kusagil on alles algus, annab ka teatava kindluse juurdumiseks: *see armastus sinus / ongi su pelgupaik. / sinu koda tähtede all* (lk 44).

Mitmes tekstis saavad tähenduslikeks kujunditeks ja teemadeks uni või magamine (lk 9, 14, 45, 46). Unesfäär on mõnel pool turvalisuse ja rahunemise, ehk isegi enda äratundmise võrdkuju (lk 14), teisal jällegi mäletamise ja meenutamise paik (lk 55). Kogu lõpuluuletuses seotaksegi uni igatsuse ja mäletamisega: *sa ärkad mu kõrval – ja süda on sõnatult / kasvanud südamest läbi / kui tunned, su kõrval veel sügavalt magan – / ma hoian sind uneski meeles* (lk 55).

Taimed, puud, lilled või öitsemine on eri kujul esil enamikus tekstides, näiteks kogu avaosas (lk 7, 10). Raamatule iseloomulike taime- ja öitsemiskujundite kaudu väljendatakse

eri sõnumeid, hoiakuid ja meeleolusid: *jättes endast maha kimbu / täitmata lubadusi. need õitsetesid ära* (lk 16), *su lehes-tik paistab läbi* (lk 28) või *aga kurgust kostus vaid / kuivanud lehtede / hämarat kahinat* (lk 30). Luuletuses „*tüdruk puu sees” on inimene ise samastunud puuga, tal on *punguv lõhn / [---] / ta tunneb / oma siledal koorel / hommikuvalgust* (lk 21). Samuti luuletuses „Üks sadune ilma”: *oled jäänse raiutud puu / nelja ilmakaarde sirutuv juurestik* (lk 34). Loodus võib viidata ka turvalisuseotsingule, püüdele end millegi eest hoida või tavaelust eemalduda: *ehitad üles oma elu / metsa alt kokku kantud kuuseokastest / varjendit.* (lk 26). Päevadki võivad olla taimed: *kuni üks neist avab viimaks / oma esimese kuldse õie* (lk 7).

Kogu viimane osa „Magnoolia” kehtestab vahest kõige selgema sideme luulemina ja lille vahel. „Magnoolias” lei-dub mitmesuguseid teemasid ja kujundeid, kuid siin läh-tutakse samadest küsimustest oma koha, juurte, mälu ja püsivuse kohta kui luulekogus tervikuna. Magnoolia on siin võti mineviku ja oleviku vahel liikumiseks, puu kasvamine ja õitsemine märgivad aja möödumist ning lubavad jõuda mälestusteni, pääseda ligi möödunule. Puu on siin korraga nii luulemina enda kasvamise ja muutumise võrdkuju kui ka üldisem kujund, mis peegeldab maailma püsivust: *see algab magnoolia / värsketest valgetest õitest* (lk 38). Tsüklis saab oluliseks juurte teema, oma kodu äratundmine ja päritolu tajumine: *sul peavad olema tugevad juured / et teaksid, kus kasvad kõige paremini* (lk 43). Selles suhtes liigutakse püsi-vuse ja muutumise vahel, mõlemad on olulised, mõlemal on mängida arengus oma roll ning kumbki on omane nii loo-dusele kui ka isiksusele. Teatav vaikuse ja rahu otsing tõu-seb esile soovis saada loodusega täielikult üheks: *kui hing võiks minna puu sisse / kui hing võiks võtta puu kuju* (lk 46). Osaduse tunnetamine maailmaga kajastub veel tekstis, kus luulemina ujub *nagu vesikasv, ujub öötaeva hämaral pinnal* (lk 31). Teisal aitab aga vesi luulemina peegeldada, tekitades võõristusmomendi: *peegeldus veepinnal, teisik peeglis* (lk 12).

Aeg-ajalt kogu võtmeteemad kattuvad või ühendatakse. Näiteks võrreldakse und kasvamisega: *puhkamine puhkeb sinus / [---] / uinumine on kerge / nagu kasvamine.* (lk 14). See süvendab muljet, et kasvamine on teisi teemasid siduv telg. Samuti on „Magnoolias” pöördutud nimetamise problemaa-tika poole: sõnu ja nendega tähistatavaid objekte nähakse eraldi, mida võib siduda semiootilise vaatega tähistaja-tähistatava suhtele. Kogus kajastub ka sõna kui kirjeldus-vahendi küsimus, rida *nüri sõna kui abitu tera* (lk 51) viitab väljendustäpsuse saavutamise soovile. Harvem kohtab alli-teratsiooni ja kõlamanipulatsioone: *lihtne lahke lapike* (lk 6).

Kasvamine ja muutumine ongi kogu kandev hoovus, paljudes tekstides küsib luulemina omaenda arengu järele ning väljendatakse inimlikku teisenemist: *oled õppinud, kuidas saada iseendaks* (lk 10). Ometi *igal uuel aastal tuled sa taas / iseendana teisiti*. (lk 10). Pärtna teosele on iseloomulik kahevahelolek, mis ilmneb selles, kuidas metamorfoose ja kasvamist kirjeldatakse minapositsioonilt (samastutakse loodusega), samas nähtuste ja ümbritseva suhtes on võetud pigem passiivne ja kirjeldav kõrvaltvaataja hoiak.

Kogust jääbki kajama soov kasvada valguse kätte ning teadmine, et muutuvuses on kõige kindlam püsi. Pealkirjagi paigutamist nurksulgudesse võib tõlgendada viitena sellele, et valmis saada ei või. Saamine on tekstides tinglik, lõpp-punkti ei olegi võimalik jõuda, kuna elu on pidevas kulgemises.

MELANHOOLE JA MÄLETAV MAAHINGAMISPÄEV

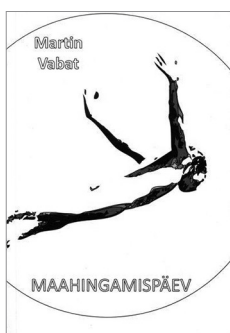
Paul Raud

Martin Vabat
„Maahingamispäev”
Elusamus, 2016

Martin Vabat pole Tartu luuleilmas kindlasti tundmatu, ent mina sain tema kui autoriga tuttavaks alles ta neljandat luulekogu, „Maahingamispäeva” lugedes. Ta on üks neist, kes ajab oma asja, ilma suurema tähelepanuta. Vabat alustas luuletajateed Värskes Rõhus ning sealt edasi avaldas 2006. aastal sarnaselt paljude teiste tänapäeva noorte luuletajatega debüütikogu „Värske raamatu” sarjas. Võrreldes esimese koguga on tema luule oluliselt muutunud ning ütleks, et igas mõttes parem.

Autor on jäänud endiselt vabavärsi juurde, ent nagu eelmiseski luulekogus, on „Maahingamispäevas” ka proosaluuletusi. Parim ja selgeim on ilmselt „Jään seisma tühjal talu-ase mel”, kuid on teisigi. Varasemast Vabati luuleloomingust erineb raamat selle poolest, et nurgad on maha lihvitud. Erinevalt esimesest raamatust ei tõuse see luulekogu esile mingite meeletustega. Näiteks võib Vabati debüüdist leida sedastusi, et ta on kirjandusklassik, kindlat tüüpi kirjanduskriitika mõnitamist ja üldist üleolekut pea kõigi suhtes. Viimase kohta nentis kunagi Veiko Märka: *Vabati ülbus on tühi, pime ja vaimuvaene*¹. Esimesest kogust on autor igatahes kaugeenenud ja juba teise raamatu kohta ütles Mariliin Vassenin: *Stiililiselt näib Vabat olevat oma teise koguga teinud kannapöörde. [...] vabavärsiline punkluule on asendunud mõõdetuma mõtteluulega*.² Ühiskonnakriitika ja religioossus on aga teises ja kolmandas kogus endiselt mõneti rõhutatult esil: *Meie ajastu nokia / on seadmed / mida ei saa välja lülitada* („Naerutaltsutaja”. Allikaäärne, 2009, lk 11) ja *Nüüd olen tõesti nagu Jeesus, ainult et risti asemel on voodi ja naelte asemel rihmad* („Hargumine”. Allikaäärne, 2014, lk 74) ning „Hargumise” luuletuste alguslõigud Piiblist. „Maahingamispäevast” pole kõik see kaugeltki kadunud, ent sulandub luulesse ja jõuab lugejani loomulikumalt. Mitmes mõttes haakub raamat „Hargumisega”, ent kogu on võrreldes eelmisega lõplikult mõõdetud ja lihvitud tervik.

Martin Vabati luule on peaaesjalikult melanhoolne ja meenutav: *Ja et selliseks lapseks ma jäangi, kes muudkui istub, joonis tab ning avastab elu tagantjärele*. (lk 11). Kõik räägibki minevikust ja luuletaja ilusatest,

1 Veiko Märka. „Seitse luuleraamatut, seitse debüüti”. – Sirp 15.09.2006.

2 Mariliin Vassenin. „Ülenev ja leppiv luule”. – Sirp 30.04.2010.

ent nukratest mälestustest: *See on nagu sügavasse unne vajunud valu, mida ma ilu igatsedes äratam* (lk 5). Mingis mõttes õhkub luuletustest isegi varem-oli-parem-tunnet. Tahtmine mäletada seda, kuidas oli, on tugev. Vabati eelnevat luulet lugedes on nüüdse kogu põhiline erinevus see, et kadunud on mässumeelsus. Vabat tahab mäletada – mäletada, kuidas oli, ja mäletada Jumalat. Ta ei võitle enam aktiivselt uute ja negatiivsete muutuste vastu: *Vanad ajad / on kiirteede vahele*

**Varasemast Vabati luuleloomingu-
st erineb raamat selle poolest, et
nurgad on maha lihvitud. Erinevalt
esimesest raamatust ei tõuse see
luulekogu esile mingite meeletustega.**

pressitud / ja rajad nende juurde kummaliselt kaduvad. (lk 9); *Maailma ei mahu rohkem / uuendamist ega läbimurdmist.* (lk 38). Võib isegi öelda, et „Maahingamispäev” on leppimine: *Vahel mõtlen, / et maailm ei vajagi midagi, // ei vaja mind, / ei vaja ühtki märtrit.* (lk 30). Kuna luuletaja ümber on kõik pidevas muutumises, tõusevad esile mälestused.

On meenutusi lapsepõlvest, perekonnast: *Jään seisma tühjal taluasemel, vanaisa sünnikohal, millest on alles kivihiik, kelder ja põlispuid, ning mõtlen sugulastele.* (lk 21), samuti armastusest: *Kuulen vaid oma südameleõõke raudkivi kõhu all, kui sind meenutan.* (lk 5).

Luulekogus kajastub endiselt Vabati religioossus, ent mitte nii otseselt kui eelmistes kogudes. Ta usk mõjutab kõiki lausutud sõnu: *mida Jeesus mõtles, kui ta oma jüngrile ütles: „Las surnud matavad oma surnuid ise.”* (lk 19). Oluline koht on Vabati luules ka loodusel ja just puutumata loodusel. Luuletaja jaoks on väga vajalik tajuda seda vaikuses, lasta loodusel olla enda ümber, seda ise mõjutamata: *tõmban kopsudesse esimese kevadõhu / ja tunnen, et on tõesti // maahingamispäev.* (lk 13). Ta püüab keskenduda ümbrusele ning unustada hetkeks kõik muu: *Olen edukas, / kui panen tähele / voolava vee vaikust.* (lk 16).

Luulekogus kajastub endiselt Vabati religioossus, ent mitte nii otseselt kui eelmistes kogudes. Ta usk mõjutab kõiki lausutud sõnu: *mida Jeesus mõtles, kui ta oma jüngrile ütles: „Las surnud matavad oma surnuid ise.”* (lk 19). Oluline koht on Vabati luules ka loodusel ja just puutumata loodusel. Luuletaja jaoks on väga vajalik tajuda seda vaikuses, lasta loodusel olla enda ümber, seda ise mõjutamata: *tõmban kopsudesse esimese kevadõhu / ja tunnen, et on tõesti // maahingamispäev.* (lk 13). Ta püüab keskenduda ümbrusele ning unustada hetkeks kõik muu: *Olen edukas, / kui panen tähele / voolava vee vaikust.* (lk 16).

Vabati luulet saadavad Margus Kiisi mustvalged fragmentsed joonistused, mis harmoonias tekstidega loovad ilusa koosluse. Eelmise kolme luulekogu joonistused on olnud alati autori enda omad. „Maahingamispäev” keskendub Vabat aga tekstile ja laseb Kiisil tegeleda kunstilise poolega.

Vabati neljas luulekogu on mõtlemapanev tervik nii stiililiselt kui ka temaatiliselt. Kui eelmised kolm raamatut on autori luule toonud „Maahingamispäevani”, siis seda põnevam on mõelda, mis tuleb edasi. Loomulikult võiks loota, et nüüdsest peale ilmutab luuletaja oma kogusid tihedamini (senised ilmumisaastad: 2006, 2009, 2014 ja 2016), teisalt võiks ta ka jätkata suuremate vahedega, et nälgutada lugejat ja tulla siis peale pikka perioodi välja millegi veel paremaga.

RASKESTITABATAVA NIHESTATUSE EBAMÄÄRASELT TUKSUV VAIB

Linda-Mari Väli

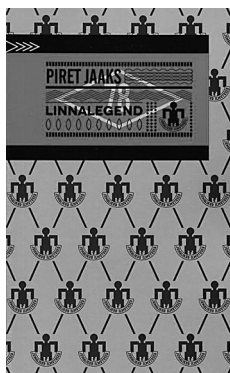
Piret Jaaks
„Linnalegend”

Jumalikud Ilmutused, 2015

Piret Jaaksi jutud on põhijoonelt klassikalist laadi. Tema tekstidele on omane suhteliselt sirgjooneline narratiiv ja ehmatav lõplahendus, mis vormub konkreetse jutu võtmeauguks üsna samamoodi nagu võiks terve kogumiku lahenduseks või lugemismudeliks pidada niminovelli „Linnalegend”.

Ühesõnaga, on üks üsna suvaline laudkond ja pidu. Seltskonna kõneaines jõuab linnalegendide ehk 21. sajandi mütoloogilise materjalini, millele on omane B-kategooriasse liigituvate narratiivide arhetüüpsus. Need on sellised lood, mille sündmustik areneb küll igati tuttavlikult, ent mis erutavad sellegipoolest üha uuesti. Vahest tundsid midagi sellist meie küttidest ja korilastest esivanemad öiti tule äärde kogunedes ja jutte rääkides, mis sest, et ühed ja samad motiivid kordusid põlvkonnast põlvkonda. Nüüdisaja narratiivid võivad esmapilgul näida teistmoodi ainesena, ometi on meiegi linnafolklooris selgeid paralleele eelnevaga: üldiseks fooniks on üleloomulikkus, võõrad ja hirmutavad jõud, ebaloomulik katkestus igapäevases reaalsuses. Keegi olevat leidnud mootorratturikiivri, mille seest paistnud äralõigatud pea (lk 98), keegi võtnud auto peale väikese hääletava poisi, kes hiljem salapäraselt haihtus (lk 99) jne. Seltskond naerab, sellistesse lugudesse ei saagi tõsiselt suhtuda, ometi on nende nämmutamine meelierutavalt mõnus.

Lõpuks hakkab rääkima seni vaikinud noormees. Ta alustab juttu tüüpilise linnalegendina lagunevast majast, kust leitakse remondi käigus salapärane käsikiri, aga siis toimub esimene katkestus. Noormees toob portfelist lagedale tõelise käsikirja. Asudes ette lugema teksti „*Sünd sinise tina-sõdurina*” (lk 100) toimub kohe teine katkestus, kuna kuulajad on oodanud testamenti või vähemalt kellegi isiklikku pihtimust, ühesõnaga linnalegendile omast narratiivi jätku. Selle asemel väändub kõik üha unenäolisemaks: „*Tundsin juba öösel magades, et kõrv oli lukus. Arvasin, et selles on süüdi unes vee all vedelemine, hooletu kõrvadekatmine vihmas või tiiger, kes mind läbi keskaegsete väravatrellide pureda üritas ja kellele ma viimasel hetkel puidust aknapaale ette surusin.*” (lk 101). Jutt jätkub samas vaimus, ükski kuulajatest ei mõista

**Jaaksi mäng lugejaga käib piiri
peal, turvaliselt alanud loo
käigus keeratakse lahenduseni
jõudmine pea peale ja jäetakse
tõlgendaja ebamäärase häiritu-
setundega kõrvatagust sügama.**

neid sõnu tõlgendada. Oma materiaalse olemuse (tegemist on käsikirjaga) ja igasugust tüüp narratiivi välistava sisuga vastandub selline sündmuste käik (linna)legendile kui suulisele ja enamal või vähemal määral vastuvõtja poolt ette aimatavale ainesele. Lõpuks toimub ka kolmas katkestus ja potentsiaalsele autorile antakse realistlik mõõde, paigutades ta möödunud sajandisse, küüditamiseelses aega. „*Ta [käsikirja identifitseerimatu autor] räägib oma pojast, kes läks*

sõtta. [---] see kõik on sõda.” (lk 106). Need järjestikused katkestused lükkavad ümber kogu linnalegendi kui sellise kontseptsiooni, miski ei vasta kuulaja (või lugeja) ootustele ega rahulda teda. See on kaos, etteaimamatu ja vastuoluline.

Käsikirja ette lugenud noormees lahkub. Ta on hääletaja, keda keegi tegelikult ei tunne. *Selline kummaline sõber* (lk 107), peaaegu müütiline mees. Ring saab sellega täis. Legendi ümberlökkajast saab ise

legend, kasvav mitmeplaanilisus tekitab tõlgendamisprotsessis üha uusi häireid. Lugeja jõuab paratamatult kas täielikku ummikusse või lõpmatusse kättesaamatusse. Küünita kui kaugete tahad, konkretiseeritav libiseb ikka käest nagu Tantalose viinamarjad ja vesi. Realistliku seltskonna liikmest saab fiktsioon, väljamõeldisena esitatud muutub tegelikkuseks. Paabeli segadus ühesõnaga. Võiks öelda, et Jaaksi mäng lugejaga käib piiri peal, turvaliselt alanud loo käigus keeratakse lahenduseni jõudmine pea peale ja jäetakse tõlgendaja ebamäärase häiritusetundega kõrvatagust sügama.

See tendents on omane kogu „Linnalegendi” novellistikale. Asjad pole päris nii, nagu nad esmapilgul paistavad. Sama juhtub ka „Süüdistus Barcelonale” minajutustajaga, kes ei suuda linnale andestada, et selle seinte ääres lasi diktaator Franco mõrvata kodanikke, aga ometi armub oma teekonna käigus massimõrtsuka fantoomkujusse Mihal Frankolasse. *Kui me seal istusime, [---] rääkis Miša mulle loo [---]. Kuidas ta ikkagi võttis tookord isa püssi, millest too jänesid lasi ja kuidas neil olid rahutused kooli hoovil ning kuidas ta kogemata tulistas. Mängis sõda. Vist ikka kogemata jäid need inimesed ette, kooliõpilased, emad ja mehed ja isad ja noored naised. [---] Kuidas ta nuttis ja oli kolm aastat noortekoloonias ning elu enam polnudki. [---] Jäi üle vaid Barcelona.* (lk 21).

„Lehtede lahkumise” sotsiopaatiline depressiivikust üksindusegurmaan, kelle ainsaks pidepunktiks eluga näib olevat aknataguste puude lehetsüklile kaasaelamine, põrkub oma kahtlasevõitu normaalsuseotsingutel ootamatult kõige puhtama ja süüdimatuma elutungiga ning ühel hommikul on puulehed tema akna tagant kadunud. *Aknast välja*

vaadates tabas mind suur hämmeldus [---] Hõõrusin silmi ja kontrollisin uuesti. Jah, kindlalt, kõik lehed olid lahkunud. (lk 79).

„Intervjuus härra Sagooniga” tehakse läbi metamorfoosiline rollimäng. Loo kangelane mängib ette järjest uusi tüpaaže, temas avaldub kameeleon, iseenda kummutaja, kuni tema vaatlejad (ehk situatsiooni lavastanud ajakirjanikud, kes toimuvat varjatud kaameraist jälgivad) korraga taipavad, et on saanud enda konstrueeritud eksperimendi katsealusteks. *Justkui oleksime ise* [peidetud pealtvaatajana] [---] *need väikesed hikikomori, keda me tõgades intervjuerima olime harjunud* (lk 75).

Miski ei klapi. Jaaksi eesmärgiks näib lahenduste pakkumise asemel segaduse tekitamine. See on raskestitabatava nihestatuse ebamääraselt tuksuv vaib, mis „Linnalegendi” novelle ühendab. Mitmes neist on otseseid libalegendide elemente, ometi läheb siingi miski nihkesse. „Koolibri lend” oleks peaaegu saajaprotsendiliselt banaalne kummituselugu, kui läbi terve novelli tuksuv koolibrimetafoor asjale segadusseajavat metatasandit ei looks. „Tassijast” saaks klassikalise õudusjutu, millega lapsed üksteist pidžaamapidudel hirmutavad, kui tüüp narratiivi (võõrale maale sattunud mees liigub järk-järgult ette aimatava hukatuse poole) kangelane ei teeks läbi karakteriarendust pidetust hulkurist selge sihiga idealistiks, nii et tüüpilisevõitu narratiivist saab hoopiski kommentaar peategelase arenguloole. „Sihveri nimekiri” sobiks hollywoodliku stsenaaristikaga nõialooks, kui aga novelli humoristlik-pilkav, peaaegu följetonilik lõpp-lahendus kogu eelnevat tõsidust ei hülga.

Kahtluse alla seatakse eelkõige reaalsuse lõimelõngade üheselt mõistetavus. Paradoksipüstitustest kõige realistlikuma laadiga on ilmsesti „Linnalegendi” avanovell „Kleepuvad mõjud”, mida võiks oma sujuva teemaarenduse, peategelase psühholoogilise kujunemise ja tervikut täiuslikuks keraks siduva lõpplahendusega tuua lausa klassikalise novelli etaloniks. Lehekülg lehekülje järel saab üha tooni-andvamaks paradoksaalsuse pidev vibratsioon, teatav kalle maagilisse realismi, aga seda üsna algupärasel, jaaksilikul moel. Sest tegemist pole tavapärase debüüdiga. Pigem näib, et kogumikku koondatud juttude autor kehtestab teadlikult isikupärast nägemust, paratamatu paradoksi vankumatult edasiviivat pähkli. Kasutades keelt tabude murdja ja tõdede kummutajana, laotakse sõnu ja lauseid nagu präänikuid lugeja ette maha, et jätta ta lõpuks kõigi teede koondumispunkti sihi ja suunata vahtima.

Umbes nii juhtub loos „Regekohvik” pärast sügavast sisemisest kriisist ajendatud eneseabi-palverännakut läbi India. Karmaring laotub minajutustaja silme ette banaalse

lihtsusega, kodumaal katkenud rasedus materialiseerub enesealalhoiuinstinkti eeldavate New Dehli tänavate inimkutsikas. *Ma viin Geeta kooli. Kooli uksel hoiab ta must kahe käega kinni ja palub, et ma ei läheks. Ta hakkab nutma ning klammerdub mu kaela külge. [---] Ma luban, et tulen kindlasti tagasi, et ma tulen talle kooli vastu. Ta hoiab mu kaelast nii tugevasti kinni, et ma ei saa ta käsi lahti. Siis hammustab ta mind ja ma tõukan ta ehmatusega eemale. Geeta istub maha,*

Jaaksiliku lahenduskäiguga ei saa vaielda, seda pole võimalik ümber lükata või tõestada. Mine lihtsalt kaasa või jäta minemata.

nutab, siis tõuseb püsti, ütleb midagi hindi keeles ja läheb klassi. Ma hakkam nutma. Ma ei suuda. (lk 69–70) Jaaksiliku lahenduskäiguga ei saa vaielda, seda pole võimalik ümber lükata või tõestada. Mine lihtsalt kaasa või jäta minemata.

Eneseotsingud, vastuolu konventsioonidega, rahutus. Võõristus ja igatsus, vastaspooluste paralleeleksistentsi pidev teadvustamine. Need kõik on Jaaksi novellides korduvad motiivid, konfliktisust ja ebamäärasust antakse suurel määral edasi just stiili kaudu. Juba autori eelistatud minajutustaja asend on selle teatavaks ilminguks. Selline positsioon on valitud ka ühe keerukaima novelli „Tagauksest” (lk 50–59) edasiandjaks. Keerukaima seepärast, et sündmuste ja karakterite arengut on selles loos tõesti peaaegu võimatu ette näha. Sündmustikule keeratakse aina suuremat vinti peale, just nagu oleks autor pisut joobunud oma enese loomisvõime absoluutsusest. Lõpuks õnnestub Jaaksil siiski näiliselt ühendamatud lõngaotsad kokku kerida. Aines hakkab selginema, elu jooksul kuulnud linnalegendid aitavad suunda hoida. „Eks me kõik ole mänginud mõttega enesetapust, see on selline turvaline mõte. Justkui, et hoones on varuväljapääs.” „Vot-vot,” hüüdis vanamees võidukalt, „[---] Justkui lahkuks tagauksest, eks!” (lk 56) Ometi on lahenduse leidmine võimatu. Tagauks saab viia vaid sinnasamasse, kust üritati pääseda.

Ka „Linnalegendi” viimase jutu pea peale pööratud lunastuseotsimises kajastub tervikuna Jaaksi kaosearsenal. „Pihtimuse” kangelane katsub koguduse pastoreile kirja teel selgitada, miks ta varastas nende kirikust ristipuule poodud puu-Jeesuse, tõi ta koju ja pani talle nimeks Peeter. Aegamisi positsioonid pöörduvad. Esmalt skisoidsena paistnud maniakist saab arutleva teoloogi võrdkuju, pühendunud pastorst (kelle vastukirju kajastatakse vaid puuslikuvarga puhvri läbi) kujuneb aga üha väiklasem materialismikumardaja. Kas saab üldse kahtlust olla, kummale poole asuks tõeline Jeesus, kui ta oma pisut pungi vajunud silmad tänapäeval avaks ja taas kord meie sekka kehastuks?

Peetriga on imelikud lood. Panin talle õhtul valge lina peale, mis hommikul oli verine. Kui seda lina vaadata, on näha, et need on Peetri keha kontuurid. Minu mõistus on otsas. Tõin lina sulle kilekotiga ukse taha. (lk 118).

Võib-olla ongi „Linnalegendi” eesmärgiks lugeja samsuguse seisundini viia. Hämmeldusse, mis ometi on kerge kui sulg. Imed juhtuvad küll siinsamas, aga reaalsus on sellegipoolest labane. Ja kõikehõlmav. Kõikvõimalik. Nagu jumalpuusliku elu ühe kolkakoguduse hullukese seltsis.

INDIVIDUAALSE VABADUSE TRAAGIKA

Mihkel Kunnus

Fjodor Dostojevski

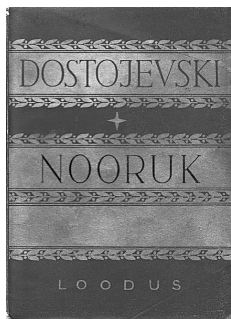
„Nooruk” I-II

Tõlkinud M. Pärna ja A. Raid

Loodus, 1940

1.

Mõni aeg enne kirjanikuteele asumist kirjutas noor Dostojevski oma vennale: *Inimene on saladus. See tuleb lahti mõtestada, ja kui sa mõistad seda ka terve elu, siis ära ütle, et oled aega raisanud; ma tegelen selle saladusega, sest tahan olla inimene.*¹ See, et romaanikunst on selleks sobivaim viis, oli Dostojevskile ilmselge. Õigustatult. Nii näiteks alustabki psühholoog Peeter Tulviste sajandi jagu hiljem oma raamatut „Mõtlemise muutumisest ajaloos” märkusega: *Kui inimene asub teadusliku psühholoogiaga tutvuma või seda õppima selleks, et iseenda ja teiste inimeste hingeelus selgusele jõuda, siis ta tavaliselt pettub.* ja lisab, et *Varem või hiljem jõuab otsija tundud järeldusele, et Dostojevski romaanides või Tennessee Williamsi näidendites on rohkem psühholoogiat kui psühholoogiaalastes teaduslikes uurimustes.*² Sellele noore Dostojevski deviisile on alla kirjutanud paljud suured kirjanikud pärast teda. Näiteks professor Gustav Suits mäletab, et Anton Hansen Tammsaare kõneles juba treffneristina 1902. aastal suurema teose kirjutamise kavatsusest ja just Dostojevski romaanide tõukel tärganud Anton Hansenil keskkoolis mõte süüvida inimhinge. Teda hakanud huvitama inimese sisemaailm ja nende avaldused.

See on sobiv koht hüppamaks Dostojevski ehk kõige vähem tuntud suurromaanini „Nooruk” juurde. See on loomingulises tippvormis kirjutatud teos, mis ilmus „Kurjade vaimude” ja „Vendade Karamazovite” vahel aastal 1875. Olgu reklaamiks veel öeldud, et seda peetakse autobiograafilisimaks.

„Nooruki” minajutustaja Arkadi Dolgoruki on äsja gümnaasiumi lõpetanud, vaid veidi üle kahekümne aasta vana ning raskused ja kõhkklused, millega ta asub oma lugu rääkima (ehk siis millega algab romaan), on küllap tuttavad ja huvipakkuvad igaühele, kes püüdnud omi mõtteid teadlikult ja planeeritult väljendada.

Romaan algab järgmiselt: *Ei mallanud enam, istusin kirjutama seda lugu minu esimesist sammudest eluteel, ehkki oleksin võinud läbi saada selletagi... Ühte asja tean kindlasti:*

1 Fjodor Dostojevski. „Inimene on saladus”. Valinud ja tõlkinud P. Torop. – Loomingu Raamatukogu 1981, nr 27–30, lk 14.

2 Peeter Tulviste. „Mõtlemise muutumisest ajaloos”. Tallinn: Valgus, 1984, lk 5.

iialgi ma ei hakka enam kirjutama oma autobiograafiat, kuigi elaksin kas või sada aastat. Selleks peab juba olema kõige alatumal kombel endasse kiindunud, et häbenemata kirjutada enesest. Ainult seega vabandangi end, et mina ei kirjuta selleks, milleks kirjutavad kõik teised, see on, mitte lugeja kiituse saavutamiseks. Ta jätkab nähriva eneseteadlikkusega: Mina ei ole kirjanik ega taha olla kirjanik ja ma peaksin sündsusetuseks ja alatuseks tassida nende kirjandusturule oma hinge sisemuse ja tundmuste ilusaid kirjeldusi. Kuid ma aimangi juba paha-meelega, et nähtavasti siiski ei saa täielikult vältida tunnete kirjeldusi ja mõtisklusi (vahest labaseidki): nii rikkuvalt mõjub inimesele igasugune kirjanduslik tegevus, olgugi ta alustatud üksnes enda jaoks. (I, lk 5-6).

Loomulikult Arkadi Dolgoruki plaanid – olgugi siiramast siiramad! – luhtuvad. Ta ei taha kirjutada enda tunnetest, aga kirjutab, ta ei taha kirjutada autobiograafiat, ometi ta lugu on paratamatult suuresti autobiograafia. Ta näeb seda laadi luhtumisi ka ise, miska ärritatud ebamugavus-

Mitte üheski keeles pole nii raske kirjutada mittelabaselt ja mittetriviaalselt kui emakeeles.

ja piinlikkustunne on ta püsiv saatja. *Olles endale töötanud vältida kirjanduslikke kaunitusi, ma juba esimesest reast hakkam neid tarvitama. Pealegi näib, et targalt kirjutamiseks ei piisa ainult heast tahtest. Täheldan veel seda, et, nagu näib, üheski euroopa keeles ei ole nii raske kirjutada kui vene keeles. Lugesin praegu läbi, mis ma äsja kirjutasin, ja näen, et*

ma ise olen kirjutatust palju arukam. Kuidas see ometi nii võib olla, et see, mida arukas inimene sõnastab, on palju rumalam sellest, mis temasse varju jääb? (I, lk 6).

Siin tasub teha õpetlik üldistus: mitte üheski keeles pole nii raske kirjutada mittelabaselt ja mittetriviaalselt kui emakeeles. Geniaalne polüglott Uku Masing on öelnud, et kui inimene vaeva viitsib näha, siis ta saab kahekümnendates eluaastates ehk emakeele selgeks. Emakeeles kirjutades on kõige lihtsam näha oma väljenduslikku abitust, seda, et ollakse enda *kirjutatust palju arukam* ja natukenegi harjumuspäratute mõtete ja tunnete formuleerimisel võib kohe ilmnedä see, et *mida arukas inimene sõnastab, on palju rumalam sellest, mis temasse varju jääb.*

Üldtuntud on seegi, et Dostojevski ei olnud stiilimeister, kustumatu jälje kirjanduslukku on jätnud ta just inimhinge tundjana, mitte keelevirtuoosina. Olude ja iseloomu sunnil kirjutas ta rutakalt ja palavikuliselt, pidevas ajanappuses ning see võimatustas tekstide rahuliku küpsemise ja lihvimise. Kogu aur läks mõtte väljendusele. Samuti on tõlge üksjagu vananenud, sestap on „Nooruki” lugemine lisaks muule hea keeletajutreening.

Võib tähele panna, et juba neis paaris napis ülal toodud tsitaadis peegeldub see inimlik seisund, mis Jan Kausi hinnangul on õhtumaise romaanikunsti ja eksistentsialistliku häälestuse tuum. Nimelt, Dostojevski hoiab püsivalt esil kujutluse ja tegelikkuse vastuolu, ta karakterid on tavaliselt erakordselt teadvusel ja teadlikud. See seisneb selles, et iga järgmine hetk (saati kaugem tulevikuterendus) on teadvuses kujutlusena alati juba enne kohal ning kui siis jõuab päriselt kätte see ette kujutatud moment, siis erineb see häirivalt, ärritavalt ja pahatihti lausa alandavalt algkujutlusest.

Sõnaga saab nii näidata kui varjata, ennast väljendada või luua muljet, eksikujutlust. Kuigi see vahend on kaugel täiusest, on see siiski ainus, millest haarata, kui tahad, et sind *mõistetak*s, kui sa tahad *rääkida oma lugu*, väljendada mingit ideed. Sõna on ainus vahend, mille abil ühendada ja ehk ka sünkroniseerida oma kujutlust teise inimese omaga ja nõnda leevendada eksistentsiaalset üksildust. *Ahaa, sinagi kannatad vahel selle all, et mõte ei mahu sõnadesse! See on õilis kannatus, sõber, see on antud vaid äravalituile: juhm inime*n on alati rahul sellega, mis ta ütleb, ja pealegi ütleb alati rohkem, kui vaja; nad armastavad varuks rääkida. (I, lk 165).

2.

Nagu Dostojevski teoste kesksed tegelased sageli, on ka Arkadi Dolgoruki idee inimene, tähendab, keegi, kelle käitumist ei mõjuta mitte niivõrd keskkond, kuivõrd idee, mida ta oma peas kannab. Dolgoruki idee individuaalsest vabadusest ja sõltumatuses kujunes *juba gümnaasiumi kuuendas*

Kokkuvõtlikult on „Noorukis” kujutatud noorusea iseseisvumistungi ja praeguse individualistliku liberalismi psühhogeneesi.

klassis (I, lk 9), lahkumata võib-olla enam hetkekski. Ta tahtis katkestada sidemed kõigiga ja pugeda oma koore alla (õigmini koorde – justkui pähklikoorde). „*Pikale läheks sellest rääkida. Osalt seisneb minu idee aga selles, et mind jäetagu rahule. Niikaua kui mul on kakski rubla taskus, tahan olla omaette ja ei kellestki sõltuda (ärge muretsege, vastuväiteid ma tunnen) ega taha midagi*

teha, – isegi mitte tolle suure tulevase inimkonna heaks, kelle heaks töötama kutsuti härra Krafti. Isiklik vabadus, see on, minu oma vabadus on mulle tähtis, ja muust ma ei taha teadagi. [---] Ma ei ole kellelegi midagi võlgu, ma maksan ühiskonnale raha riigimaksude näol selle eest, et minult ei varastataks, et mind ei pekstaks ega mõrvataks, ja üle selle ei tohi keegi minult midagi nõuda. Mina isiklikult mõtlen võib-olla teisiti ja tahan teenida inimkonda, ning saangi teenima, ja võib-olla saan töötama tema heaks kümme korda enam kui kõik jutlustajad; kuid ma tahan, et keegi seda minult ei tohi nõuda. (I, lk 74–75; rõhutus originaalis – M. K.) Eelnev tsitaat võib

tunduda vastuoluline – olla vaba, aga makstes makse ja teenides teisi. Teiste teenimisega assotsieerub lausa orjus ehk vabaduse antitees. Vastuolu on siiski näiline. Suure psühholoogina sai Dostojevski suurepäraselt aru, et inimene ei saa olla õnnelik olemata hea – hea teiste vastu. Näiteks ülikontsentreeritud teose „Ülestähendusi pöranda alt” peategelane murdub just sellesisulist tuumtraumat välja paisates: „Mul ei lasta ... Ma ei saa olla ... hea!” ütlesin ma vaevaliselt; siis läksin ma diivani juurde, langesin sellele kummuli ning ulusin veerand tundi tõelises hüsteerikas.³ Samas suhted, eriti sõltuvussuhted teistega on ebameeldivad – nooruk tahab katkestada need kõik. Kes saab korraga olla hea, aga ei kellestki sõltuda? Kordan: minu idee on – saada Rothschildiks, saada niisama rikkaks nagu Rothschild (I, lk 104). Tähendab, Dostojevski näitab seda tungi, mis vahetab perekondlik-kogukondlikke inimsuhted rahaliselt vahendatute vastu. Ehk kuidas kujuneb see, mida vanake Zossima kutsub üksinduse ajajärguks, mis niisugusena nüüd igal pool valitseb, ja iseäranis meie sajandil, aga see ei ole veel lõpule jõudnud ja pole selle aeg veel täis saanud. Sest nüüd püüab igaüks eraldada oma isikut ikka enam, tahab iseendas tunda elu täiust, aga selle asemel tuleb kõigist pingutusist elu täiuse asemel ainult täielik endatapmine, sest oma olemuse täieliku teokssaamise asemel langetakse täielikku üksindusse.⁴

Kokkuvõtlikult on „Noorukis” kujutatud noorusea iseisvusmüstungi ja praeguse individualistliku liberalismi psühhogeneesi (näiteks peategelase isa Andrei Versilov kujutab endast maailmakodanikku, rahvusülese idee kandjat, kes ühendab kogu Euroopat, sõltumata rahvusest, olles inimtüüp, kes on väga silmatorkaval kohal ka tänapäeva ühiskondlikus debatis).

Dostojevski vabaduseiha kirjelduses on traagiline motiiv, mille dialektika motoks võib panna „Kurjade vaimude” Šigaljovi sõnad: „Minu järelused võitlevad avalikult minu eelduste vastu. Ma lähtusin piiramatust vabadusest ja lõpetan absoluutse despotismiga.”⁵ See on teema, mida Dostojevski ei väsi varieerimast: vabaduse jaatamine pealesunnitud olukorras viib vabaduse eitamiseni. Selline eksistentsiaalne paradoks kristalliseerub ka Ivan Karamazovi poemis suurinkvisiitorist: miski pole rohkem rõhuv või talumatum kui vabadus⁶. Soome filosoof Georg Henrik von Wright on nimeetanud seda vabaduse traagikaks. Sel on kaks põhivormi: üks individualistlik ja teine kollektivistlik. Esimest lahkab Dostojevski „Noorukis”, teist „Kurjades vaimudes”.⁷

3 F. Dostojevski. „Ülestähendusi pöranda alt”. Tõlkinud A. Ehin ja L. Hiedel. – Loomingu Raamatukogu 1971, nr 48–49, lk 106.

4 F. Dostojevski. „Vennad Karamazovid”. Tõlkinud J. Kurfeldt. Tartu: Loodus, 1939, I köide, lk 461.

5 F. Dostojevski. „Kurjad vaimud”. Tõlkinud V. Krimm. Tallinn: Eesti Raamat, 1997, lk 357.

6 Vt F. Dostojevski. „Vennad Karamazovid”, I köide, lk 383–384.

7 Nende väidete pikema lahtiseletuse leiab Georg Henrik von Wrighti esseest „Dostojevski”. Vt Georg Henrik von Wright. „Minerva öökull”.

Aga mõistagi pole see kõik, kolmveerand tuhandele leheküljele mahub ohtralt skandaale, kirgi, piinlikke olukordi ja kõike muud, mille poolest Dostojevski on tuntud, maailma parimat psühholoogilist läbinägelikkust ei pea mainima. Ent lõpetaksin siiski Georg Henrik von Wrighti tsitaadiga, millele kahel käel alla kirjutan: *[Dostojevski] puhul on pigem tugevuseks kui nõrkuseks, et tema filosoofiliste ideede olemus on kompleksne, lähenedes seejuures konfliktusele ja paradoksaalsusele. Analüüsiva intellektiga pole neid võimalik lõplikult selgitada. Nende substantiks on elav reaalsus, mille igasugune skolastiline tõlgendus paratamatult tapaks. Ainsaks õigustuseks Dostojevskist kirjutada on püüd tekitada inimestes huvi õppida tema enda käest.*⁸

Käesolevat kirjatükki üle lugedes pean teatud ärritusega nentima, et selle teksti sügavamõttelisus ei ole pooltki see, mida kavatsesin algselt väljendada. Oh jah, kujutlusvõime on mugav seni, kuni ei pea endale detailidega – näiteks lauasete sõnastamisega – tüli tegema.

8 Samas, lk 149.

RAAMATU- SOOVITUSED

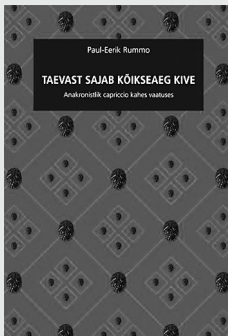
Epp Ehasalu, Külli Habicht, Valve-Liivi Kingissepp, Jaak Peebo
„Eesti keele vanimad tekstid ja sõnastik”
(Tartu Ülikooli Kirjastus, 1997)

Raamat kuulub sarja, mille on avaldanud Tartu ülikooli vana kirjakeele uurimisrühm. See köide sisaldab eesti keele vanimaid kirjalikke mälestisi alates üksikutest eestikeelsetest sõnadest Henriku „Liivimaa kroonikas” kuni aastani 1600. Selliseid tekste tasub lugeda kui kunstiteoseid, sest kunsti üks olulisi funktsioone on meie taju nihestada ja ergastada – emakeeletaju saab siin korralikult nihestatud, üks endastmõistetavus muutub võõraks ja uudseks. Eksootiline keel, kus on koos vanad keelendid, harjumatu ortograafia ja lisaks ka lihtsalt kirjapanijate puudulik keeleoskus. *Ysamede, ken ßynna olte taywas, pohulut on ßynnu nÿmmÿ* (Kullamaa käsikiri).

Triin Soomets
„Hea ja kurja jutud”
(Päike ja Pilv, 2015)

Triin Soomets on luuletajana alati mingil moel väljakutsuv või ähvardav olnud, igal juhul ei ole ta turvaline lugemine. Nüüd on ta avaldanud 10 mõistujuttu neile, kes on alustanud elu mõtte otsimist, nagu tagakaanel kirjas. See on lasteraamat, aga kaugel mingist lapselikust nunnususest ja pedagoogilisusest. Näiteks on siin jutt sellest, kuidas soe, seest leegitsev mägi sööb ära külatäie inimesi, sest inimesed lihtsalt tunnevad mäe poole kummalist tõmmet; jutt kalast, kes kinnipüütuna laseb kalamehe vabaks; või jutt sellest, et taevas tuli maa peale vaatama, kuidas siin elu käib, ja nägi oma üllatuseks, et maa peal on täpselt nii, nagu oleks taevas maa peale tulnud. Need lood ei tee lastele hinnaalandust ning annavad edasi seda ohtlikkust ja mõistatuslikkust, mida elu endas alati sisaldab.

Paul-Eerik Rummo
„Taevast sajab kõikseag kive”
(Eesti Keele Sihtasutus, 2016)

Paul-Eerik Rummo on võtnud Jaan Krossi „Taevakivi” ning arendanud selle põhjal uue tinglikus võtmes draama, mida ta ise määratleb kui anakronistlikku *capriccio*’t. Sarnaselt Krossiga on keskseteks tegelasteks Kristjan Jaak Peterson, Otto Wilhelm Masing ning viimase noor itaallannast naine Cara. Rummo tõstab tegevuse aga konkreetsest aegruumist välja, sest asutakse mingis üleüldises eri ajastute märksõnu läbisegi sisaldavas igavikus. Näidendi teises pooles ongi Peterson ja Cara Itaalias, korraga on nii Garibaldi aeg kui Noor-Eesti aeg; aeg-ajalt muutuvad Peterson ja Cara ajatuteks ingliteks. Kõrgpunktiks on Petersoni kuulsa „Kuu” esitus itaalia keeles. Rummo lisab oma näidendiga kõneka ja vabastava repliigi praegugi aktuaalsesse rahvuskultuuri üle käivasse diskussiooni. Tükki mängitakse VAT Teatris.

Aare Pilv

AUTORID

Junot Díaz (48)

on Dominikaani päritolu Ameerika kirjanik. Eesti keeles on ilmunud tema esimene romaan „Uppunud” („Drown”, tlk Kätlin Kaldmaa, 2006), lisaks on Díaz avaldanud romaani „Oscar Wao üürige imeline elu” („The Brief Wondrous Life of Oscar Wao”, 2008) ja jutukogu „Nii sa jäädkki tast ilma” („This Is How You Lose Her”, 2012), kust pärineb ka siinne novell. Raamatu keskmes on noormees nimega Yuniior ning iga lugu tegeleb ümber ta suhte mõne tüdrukuga. Yuniiori võib kohata ka kirjaniku teistes raamatutes ning arvata võib, et Díaz kirjutab temast ka edaspidi.

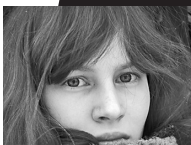
Rauno Alliksaar (23)

elab ja kirjutab Karlovas. Painutab oma maailmu, kuidas sisetunne parasjagu nõuab, ning mõnikord eksib seetõttu sõnade sisse ära.

Sveta Grigorjeva (28):

„Tegelen poksiga ja kasvatan kasse.”

Hanneleele Kaldmaa (23):

„Üldiselt eelistan kirjutamist tõlkimisele, aga mõnd lugu kohe tahaks oma keeles kuulda ja loetavaks teha, nii et sõnaraamatut päris nurka pole visanud. Raamatute lugemisest ja Wordis toksimisest üle jäänud aja kas uitan ringi ja püüan asju tähele panna või magan kolme teki all talveund. Armastan päikest.”

Jesse James (30):

„Elan Karlovas. Suviti meeldib jalgrattaga sõita.”

Mihkel Kunnus (34):

„Tahtsin kirjutada umbes kolmandasse Värste Rõhu numbrisse, aga ette valmis-tades libisesin nooremasse keskikka. *Festina lente!*”

Mikolai Kass (24)

elab ja õpib Tallinnas.

Réka Mán-Várhegyi (37)

on ungari kirjanik ja toimetaja. Tema esimene lühijutukogu „Õnnetu Auróra küla” („Boldogtalanság az Auróra-telepen”) ilmus 2014. aastal ja sinne novell pärinebki sealt. Ta on avaldanud ka lasteraamatuid, praegu töötab ta oma esimese romaani kallal.

Kaarel Mihk (21):

„Järjekindel müra- ja mõlavabrik aastast 1994.”

Talvike Mändla (23):

„Luuletaja, õpetaja, baaridaam, žonglöö, jututaja.”

Susanna Mett (16):

„Üldiselt vegeteerin. Kui aega üle jääb, siis unistan. Vahel saan midagi tehtud ka.”

Helena Läks (28)

saadab Islandilt tervisi.

Mirjam Parve (24):

„Mul on kahju.”

Kristel Birgit Potsepp (18):

„Mary Under, lasnamäelt ja süstlaga, antiisikus.
amööb. teatripiletitega äraostetav.”

Laura Pöld (31)

on kunstnik, kes oma näitusepraktikas kasutab peamiselt maali- ja installatsioonimeediumit kohatundlike teoste või keskkondade loomisel. Laura Pöld on lõpetanud Eesti Kunstiakadeemia keraamika erialal ja Tartu Ülikooli maalikunsti erialal ning täiendanud ennast residentuurides Austrias ja Jaapanis. Osalenud rahvusvahelistel näitustel 2009. aastast. Kölner Prize'i laureaat 2016.

Kadri Pärtel (25)

on ungari keelt õppinud Tartu Ülikoolis ja Budapesti Balassi Instituudis. Réka Mán-Várhegyi novelli tõlge valmis Ungari Tõlkemajas alustavatele tõlkijatele peetud seminari jaoks.

Paul Raud (16):

„Tahaksin tegeleda igasugu huvitavate asjadega, ent mul pole lihtsalt piisavalt aega, et teha seda, mida tõeliselt armastan. Vahel õnneks juhtub, et midagi toredat ikka õnnestub ka.”

Triin Tasuja (26):

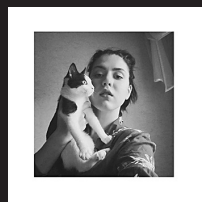
„Jõud on see, mis jääb alles pärast seda, kui sulle on öeldud, et sind ei armastata. Aga peo lõpus tuleb ikkagi prints, kes tuntuks ära. Siis meenub igavik. Ajal ei ole tegelikult üldse mingit tähtsust.”

Toom Tragel (27):

„Andsin lapsena endale lubaduse, et ma ei lakka kunagi joonistamast. USA koomiksi-kunstnik Chris Ware on öelnud, et täiskasvanuna on palju raskem leida seda, mida sa joonistada „armastad”. Lapsena oli kõik palju lihtsam. See on isegi teatud eesmärk kunstnikuna – see miski uuesti leida. Ma ei ole seni lakanud joonistamast ja ma loodan, et see laps minus ei pea kunagi pettuma.”

Anna Tamm (21):

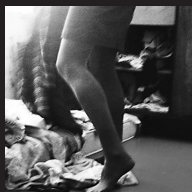
„Et sa ta südant ei sööks!
- Ei iial!”

Paul Vasing (23):

„Armastada pole kaugeltki lihtne, kuigi loodus tahab meid vastupidises veenda sellega, et on igale käpardilegi selleks vastavad riistad kätte andnud.”

Kelly Turk (23):

„1.9.15 / jäädvustus Minnyga.”

Iiris Viirpalu (23)

on semiootikamagister ning tegutseb tantsu- ja teatrikriitikuna. Kirjandus ja kirjutamine on etenduskunstidega võrdselt südamelähedased, pannes mõtestama ja imetlema elu ja inimest.

Linda-Mari Väli (27):

„Kriitikuna katsun mitte olla hindaja, sest kes olen mina hindamaks mistahes teost, samamoodi kui kes on autor hindamaks iseenda kirjapandut. Aga sellegi väitega võib kes iganes vaielda.”

Eleen Änilane (24)

läbis elukooli Brightonis Sussexi ülikoolis ja jätkab tubli telemagistrandina TLÜs. Üheksast viieni turundab ja kommunikatsioonikontoris, viiest üheksani elab, hingab ja kirjutab – vahel ka meedias. Öösiti unistab lõpututest teepidudest Bruce Springsteeni, Patti Smithi ja David Gilmouri seltskonnas.

VÄRSKE RÕHU PREEMIAD

2015. aastal avaldatud kaastööde eest:

Hanneleele Kaldmaa

luule (nr 41 ja 44)

Hanneleele Kaldmaa luuletused on nõtked ja täpsed. Ühelt poolt võivad tema tekstide omailmad olla tüüned ja salapärased, teisalt ujuda *vilkalt vastuvoolu ja pärioolu ja ringiratast nagu heeringad ja lumi*. Muuhulgas annab Hanneleele hääle paleontoloogilistele olenditele, kes visalt küünituvad merest kaldale või saavad kirjuks kivikirjaks merepõhjas.

Mirt Vissak

novell „Ülestõusmisjõud” (nr 41)

Mirt Vissaku novell „Ülestõusmisjõud” portreteerib veenvalt ühe perekonna suhteid, kirjeldab inimeste sisemisi kõhklusi, mõtteid, kannatusi. Mirt Vissaku proosat ise loomustab psühholoogiliselt veenvate tegelaskujude loomine, kujundirikkus ja filosoofilisus.

Brita Melts

arvustus „Kaoatilise inimhinge tundeliiane arheoloogia” (nr 43)

Brita Meltsi arvustus Triin Tasuja luulekogule „Vastuseta kirjad” tõuseb esile, kuna vaatleb negatiivse kriitika osaks saanud raamatut empaatiliselt ja seab eesmärgiks sihikindla mõistapüüdmise, mida kriitikas kohtab harva. Brita Melts analüüsib Tasuja luulekogu hoolikalt, mõtestab autori keele- ja kujundikasutust ning harutab lahti nii mõnegi mõttetihniku.

Kristjan Haljak

luule (nr 42) ja tõlge prantsuse keelest, Bernard Quiriny „Igavesti vintis” (nr 41)

Kristjan Haljak on oma tekstides alati eksperimentaalne ja üllatav. Tema luuletustes voolab tegelikkus kuubikutest läbi ja tekstid ise on *heleda kestaga mardikad*, kes keelduvad *eelkubistlikust üheaegsusest, mitmekihilisest kihitusest*. Haljaku keel on kammitsatest vaba, kujundid lopsakad ja tihedad. Tõlkijana on Haljak väga hea keeletunnetusega, täpse, aga ladusa väljendusviisiga. Üht ja teistpidi on Haljaku tekstid-tõlked alati puhas lugemisrõõm.

VÄRSKE RÕHU TOIMETUS

Peatoimetaja: Carolina Pihelgas
Tegevtoimetaja: Tõnis Vilu
Kriitikatoimetaja: Tõnis Parksepp
Keeletoimetaja: Egle Heinsar
Kujundaja: Maris Kaskmann

KAASTÖÖD

Luule ja tõlked: carolina.pihelgas@va.ee
Proosa: tonis.vilu@va.ee
Arvustused, esseed: tonis.parksepp@va.ee
Pildid ja fotod: vr@va.ee

Tel 5349 6146
vr@va.ee
www.va.ee

Illustratsioonid Toom Tragel
Fotod Anna Tamm
Fotod lk 95–102 Anu Vahtra
Fotod lk 50–57 Silvia Urgas

KOLLEEGIUM

Eda Ahi, Lauri Eesmaa, Kristjan Haljak, Maarja Kangro, Helena Läks,
Johanna Ross, Marek Tamm, Berk Vaher, Mart Velsker

VÄLJAANDJA

SA Kultuurileht
Voorimehe 9
10146 Tallinn

TELLIMINE

www.tellimine.ee
Tel 617 7717

Trükk: AS Pakett

Värske Rõhk nr 46 (2/2016)

ISSN 1736-2954 (trükis)
ISSN 2228-1363 (epub)

SISUKORD

-
-
- 1 Kristel Birgit Potsepp
 - 9 Rauno Alliksaar
 - 18 Kelly Turk
 - 24 Junot Díaz
 - 31 Eleen Änilane
 - 40 Triin Tasuja
 - 47 Kaarel Mihk
 - 50 Intervjuu Silvia Urgasega
 - 58 Mirjam Parve
 - 65 Jesse James
 - 70 Piret Karro
 - 76 Paul Vasing
 - 89 Talvike Mändla
 - 94 Päevik: Laura Pöld
 - 104 Susanna Mett
 - 109 Mikolai Kass
 - 112 Réka Mán-Várhegyi
 - 121 Sveta Grigorjeva Billeneevest
 - 125 Iiris Viirpalu Maarja Pärtnast
 - 130 Paul Raud Martin Vabatist
 - 132 Linda-Mari Väli Piret Jaaksist
 - 137 Mihkel Kunnus Fjodor Dostojevskist
 - 142 Raamatusoovitused
 - 144 Autorid
 - 146 Värske Rõhu preemiad

Hind 2.60 eurot

9177173612954281 02